

www.okumayISEV.com

AHMET RASİM
ŞEHİR
MEKTUPLARI

DİJİTAL e-KÜTÜPHANE

isev.org.tr

*****

AHMET RASİM

(d. 1864 - ö. 1932), Gazeteci, yazar, tarihçi ve milletvekili olan Ahmet Rasim, kendine özgü tarzıyla kaleme aldığı eserleri ile Türk Edebiyatı'nın önemli isimleri arasında yer aldı. 1865'te İstanbul'da doğan Ahmet Rasim, öğrenimini Darüşşafaka'da birincilikle tamamladı. Posta ve Telgraf Nezareti Fen Kalemî'ne memur oldu. Ahmet Mithat'ın yönlendirmesiyle Tercüman-ı Hakikat gazetesinde yazılar yayımladı. Makale, gezi, anı, sohbet, şiir ve çevirileri çeşitli dergi ve gazetelerde yer aldı. İleri, Vakit, Akşam ve Cumhuriyet gazetelerinde çalıştı. Ahmet Rasim, 2. Meşrutiyet'ten sonra Hüseyin Rahmi Gürpınar'la birlikte Boşboğaz isimli bir mizah dergisi çıkardı. Suriye, Sofya ve Romanya'da muhabir olarak görev yaptı. 1927'de İstanbul milletvekili oldu.

MEKTUP 1

Ne dersiniz? Baharın uğurlu günleri, birbirini kovalayan yağmurlarla tabii canlılık ve güzelliğini kaybederek, sümbülleri perişan, yanakları solgun, ağlamış bir kızoğlankız güzelliğini andırdı. Her sabah, gül dalında şebnem araştırarak sanatkârane söz yenileme hasreti çeken şairlerimiz, galiba her seher sicim gibi düşen yağmura tutularak bu ilham giderici kırbacın etkisiyle bütün bütün dilsiz oldular. “Bu sene zavallı bülbülü dinleyemedim, taze bir gül koklayamadım” diye üzüntü gösteren şairin birine sonbahar mevsimini tavsiye ettim.

Bahar, fani ömrümün kalanını Adalar’da geçirmek üzere o gönül açıcı yerlere çekilmiş gibi, oralarda taze ve canlı duruyor. Sanki çimenler yeniden bitiyor zannedilecek derecede yeşermiş, çamlar yeni yapraklanmış görünüyor. Bu mevsimin tabiatı icabı mı nedendir, ne kadar bulutlu, yağmurlu olursa olsun yine seviliyor. Denizdeki dalgalar, en şiddetli sağanaklara hedef olduğu hâlde, büyüyemiyor. O sert rüzgârlar üşütemiyor. Güneş gittikçe ısıtıyor. Akşamları gün batışı sabahları gündeğusu manzaralarında yine tertemiz bir boşluk var. Eğer baharın bir kısmını yaza devreden yağmurlar dinip de bir ikinci bahara erişecek olursak, size bir ikinci bahar makalesi yazar, zavallı şairleri teselli edecek bazı dostça hatırlatmalarda bulunurum.

Boğaziçi’nde oturanlar Şirket-i Hayriye’nin seferleri arttıracığı yerde, fazla gelir sağlamak için bilet fiyatlarını arttırmaya kalkışacağı haberinden pek ziyade endişe etmektedirler. Bu sene pek çok ev kiraya verilemediği gibi, eğer bu türlü

bir teŖebbüs de olursa, gelecek sene için daha kötü bir düşünüş olacağı meydandadır.

Bakırköy Belediye Bahçesi, gösterilen fevkalade himmetlerden olacak, epeyce donanmış. Mesela kırmızı kına çiçekleriyle, Ŗebboylarla, türlü türlü otlarla tarhlar yapılmış. İnsanın gözüne en ziyade çarpan bir şey varsa o da, akasya ve ona benzer ağaçların sarışın yaprak açmalarıdır. Bir söylenişe göre, arazi tamamıyla kireçli olduğu için, ağaçlar, serpilme gücünden mahrum kalıyormuş. Bir söylentiye göre de, dikilen ağaçlar başka cinsten imiş. İnsan bahçeye girdi mi, yerden akseden kırmızı renk ile yukarıdan vuran sarı rengin karışığı içinde kalarak, kavuniçine benzer bir gelgeç manzaraya dönüyor. Işık tayfı incelemeye meraklı bulunanlar, burayı ziyaret ederlerse faydalanmış olurlar.

Yenibahçe'yi unutmayalım. Bu sene, o taraflar da oldukça Ŗen. O civarın bütün ahali oralara yayılarak akşamları gezinti yapmaktadırlar.

“Dalları bastı kiraz”ı Ŗimdilik “çiğ bal” bastırdı. Evlerde başı dinç oturmak, çocuk uyutmak, hasta oyalamak, biraz sohbet etmek, yürek çarpıntısına uğramadan bir saat geçirmek mümkün değil. Tablayı başına alan, sokak başından kendini verdi mi, çın çın öttürüyor. Bir ses ki, kaza eseri olarak Opera Fransez'de (Opera Française) ötse, binanın akustik fennine uygunluğu dolayısıyla, oradakilerin kulak zarları patlar ve sağır yetiştirmek için bir alet icat edildiğine bütün Avrupa'yı inandırır. Herifler direnmiyor, inat ediyorlar; rica bile edilse, kulaklarına girmiyor. Biz muhacir arabalarına “görünür kaza” derken bir de başımıza “görünmez kaza” çıktı. Bakalım, vişne biraz ucuzlasın, ondan neler çekeceğiz?

MEKTUP 2

Boğaziçi, yer yer, mesirelerini açıyor. Sefa günleri yine geldi. Baharın kalan kısmı, yaz başlangıcı ile birleşerek, ne pek terletici ne de üşütücü esen yellerle, o zarif girintinin kıyılarını ve tepelerini tazelikle kaplamış. İnsan, derhâl bir kayığa veya sandala atlayarak gün batarken tepeden tepeye akseden renk oyunlarını, sahilden sahile vuran renkli dalgaları seyretmeye hevesleniyor. Bakış, her yanı dolaşıp durdukça, o daracık yerde toplanan benzersiz tabii güzelliklere hayran kaldıkça, zevk ve şenliğin buraları terk edeceğine inanamıyor. Bana kalırsa Haliç, yalnız bir Sadabat ile buralara karşı övünemez. Göksu, manzaraca ondan aşağı kalır mı? Akşamları süzüle süzüle vadiye sokulan sandallar, sağda solda dinlenerek gün batarken Küçüksu önüne çıktıkları zaman, suların coşkun akışındaki hüznü ilhamlar, Kâğıthane dönüşünde bulunur, görülür manzaralardan değildir. Gönül oralarda geceleme, ertesi sabahı görmek istiyor. Gece, yıldızlı örtüsünü semaya yayar yaymaz hatıra, yorulmuş zihinlere ferahlıktan ve şenlikten ibaret bir sevinç hissi geliyor; terlemiş alınlara rahat ve huzur verecek rüzgârlar temas ediyor.

Göksu, gölgeler içinde kaldığı zaman, batan güneşin son ışıkları, o hafif karanlık içinde ayrı bir akis güzelliği meydana getiriyor. Sulara doğru eğilen yaprakların uçları, toprağa doğru inen dalların her yanı karararak renk zıtlıkları ortaya çıkıyor. O zaman, ta içerilerden ağır ağır gelen, gittikçe hafifleşen uzak bir gürültü, bir vakit oralarda aksedip kalan neşeli seslerin geri döndüğünü hatırlatıyor. Sanki hatıra, zayıf bir ses hâline gelmiş gibi boyuna tekrarlanarak, gönül âlemlerine mahsus garip bir hüznü duyuluyor, insan, ağlamaya bahane ararken, seviniyor. Sandal ilerledikçe, gölgeler koyulaşiyor. Bir yere geliniyor ki, oradan öteye geçilmiyor. Uzun, karanlık, titreşimli, derin bir koridoru andıran bir boşluk, iç burukluğu veren bir ıssızlık, gitmemize mani oluyor. İşte Göksu'nun son şairane manzarası!

Gece, oradan çıkılmaya gelmez. Yuvada barınan kuşlar, sanki insanların orada bulunuşundan hoşlanıyorlarmış gibi, ara sıra o yıldızlı semaya, sessizce akan suya baka baka ötüşüyorlar. Uçuş yok, yalnız ilahî, tabii bir nağme havalarda uçuşuyor, bir yerde duramayıp yine yuvaya dönüyor. Ayın doğuşu, mehtap töreni ayrı ayrı makamda ötüşlerle icra ediliyor. Beliren yıldızlar; kesik, etkisiz ışıklarla, oralara esmer gölgeler yağdırıyor.

Ben böyle seyre değer şeylere tesadüf edeceğimi bildiğim için, bu mevsimi oralarda geçiririm. Dün, yine orada idim. Gece, kıyısında düşünceye dalmış olarak sona erdi.

İşte, Göksu'daki duyuşlarımı size yazdım. Gecedan bahsetmem dolayısıyla, bir aralık hatırıma geldi. Bir imtihanında talebelerden birine:

— Gece hayvanlarını say! derler.

Biçare öğrenci, canının pek ziyade yangınlığından mı nedendir, derhâl başlayarak:

— Sivrisinek, tahta biti, tatarcık, pire! diye söylenir.

Nasıl, sizde henüz bu sevimli mahluklardan şikâyet yok mu?

Ben, “dalları bastı kiraz!” “çiğ bal!” bastırıldı derken, şimdi bu yadigâr (haşerat) çiftleşti. “Kuru kaymaklı, vişneli dondurmam!” diye gece gündüz, sokak sokak dolaşanları ne yapalım? Zavallı talebe, bunları saymayı unutmuş olmalıdır. Eğer sayaydı, belki tam numara alırdı.

Allah bilir ya, artık yağmurların ardı alındı gibi. Fakat gözümüz yılmış, havada bir bulut parçası görür görmez, işkilleniyoruz. Bakırköy'den aldığım haberlerde, yağmur, Belediye Bahçesi'nde epeyce feyiz ve bereket meydana getirmiş. Hele bilhassa, yapılan havuzu doldurmuş.

MEKTUP 3

Misafirlik, her vakit iyi değildir. Fakat ne çare! Yaz geldi mi insan, şehrimizi boydan boya kuşatan ve her biri ayrı ayrı bir eşsiz bahar ülkesini andıran gezinti yerlerine gitmek hevesinden de kendini alamıyor. Mesela Boğaz'ın, hisarlarından ötede ne kadar semti, mahallesi varsa, hiç olmazsa birer gece kalmak; Adalar'ı sırasıyla gezmek, Kadıköy'den başlayarak Kalamış, Fener, Kızıltoprak, Göztepe, Erenköy, Maltepe, Kartal tarafına doğru uzanmak, benim gibi havallı kimselere hemen hemen yaşamanın bir şartıymış gibi geliyor. Bu gezip dolaşmalar

sirasında ahbaplardan birine rastlayarak onda kalmak zaruret hâline geliyor. Yalnız bu gibi hâllerde dikkat edilmesi gereken bir şey varsa, o da, her ihtimale karşı, ihtiyatlı davranmak ve o yerin hava durumu ile topografyasını hakkıyla öğrenmektir. Eğer bu türlü bir tedbire uymayacak olursanız, çok defa, rahatsız olursunuz. Geçen gün, sevdiğim dostlarımdan biri ile Köprü'ye kadar geldik. Dostum, yeleşinin cebinden saatini çıkararak:

— Vapura yirmi dakika var, bana müsaade! deyince:

— Vay! Boğaziçi'ne mi? dedim.

Aldırmaz bir tavırla cevap vererek:

— Erenköy tarafına.

— Bu sene orada mısınız?

— Hayır, misafirliğe gidiyorum. Bu gece orada kalacağım, çoluk çocuk da beraber...

— Pekâlâ, Allahaismarladık.

Ayrıldık. Ertesi sabah, matbaaya erken geldiğim için, kimseyi bulamadım. Köprü üstündeki gazinolardan birine gidip bir nargile tellendirmek istedim. Birinci gazinoyu geçtim, ikincisine oturmak istedim. Ta Ada Kahvesi'ne kadar gittim. Haydarpaşa vapuru da geldi. Merak bu ya, kimler var diye çıkanları seyrederken sözünü ettiğim dostum çıkmasın mı? Beni gördü, ikimizde bir hayret! Biçare arkadaşım, kızamığa uğramış gibi, cılk kızıl... Kızı, gecedен beri ettiği feryatlara doyamamış, hâlâ hıçkırmaya bahane arıyor. O da kıpkırmızı... İki de habire kaşınıyor. Derhâl hatırlarını sordum. Birdenbire dedi ki:

— Senin mekteplinin, sivrisinekle tahtakurusunu gece hayvanlarından (!) saydığına hakkı varmış. Bize sabaha kadar hora teptirdiler. Uyumak değil, durmak bile mümkün değil.

İşte karpuz, işte kabuğu, işte deniz hamamları! Yüzme fenninde ustalığı olanlar hazırlansınlar. Bize bir uğraşı daha çıktı. Köylerde, denize devam edenler ilk bakışta belli olur. Bilmem, hiç dikkat ettiniz mi? Ekseriya başta alafranga bir takke, keten gömlek, burmalı da ucu topuzlu boyunbağı, açık renk bir ceket, belde jimnastik tokalarını andırır bir kemer, dar, hafif bir pantolon, renkli çorap, şık terlik azmanlarından bir iskarpin, bir elde kayışla bağlı hamam takımı, bir elde de sarımtırak kumaşlı bir şemsiye. Buna bir de gözlük ilave ederseniz, denize alafranga dalıcılardan birini görmüş olursunuz. Bunlar hamamda nargile içmezler, çokça oturmazlar; bir sigara yakıp söndürdükten

sonra, ufacak donu çekerek havlu ile ter kurutmak bahanesiyle gezindikten sonra merdivenin altından cup diye denizin dibine atılırlar. Kulaçlama, köpekleme, sırt üzeri, balıklama, yan çaprazı, dalma, yarama, tarama tarzlarında yüzerek çıktıktan sonra başlarına birer maşrapa tatlı su dökerek giyinip evlerine giderler. Dejëne (dejeuner) midir, dine (diner) midir nedir, o türlü yemeği yerler. Ufak bir uykuya yatarlar. Kıyafet değiştirerek işlerinin başına giderler. Bu intizam, fena değil. Bu hâl, sabah akşam aynı saatte olur ki hesapça yedi defa giyinmek, sekiz defa soyunmak icap ediyor. Bir şey değil! Yalnız, benim işime gelmez. Gazeteciler, bu fıkrayı görürlerse sevineceklerdir. Çünkü kendilerine epeyce sermaye çıkar. Tıp yazıcıları çarçabuk kaleme sarılarak, “Hıfz-ı sıhhati istihmam fi’l bahr” diye makaleler yazmaya hazırlanacaklar. Bizimkiler de, “Kurtarma”, “Boęulma” başlıklarıyla birkaç fıkraya yazarsınız, diye günlük vakaları kızıştıracaklardır.

Ben yüzme bilmediğim için, ekseriya, Kalamış sahillerini severim. İsterseniz denizin ortasına kadar gidin, sular belden yukarıya çıkmaz. Hem, biraz da sıcak olur. Fener de, ondan aşağı kalmıyor. Bakırköy hamamlarında da bu kolaylık vardır. Köprü’ye hiç söz yok. Yalnız, ne zaman girsem altındaki döşemenin, korkunç bir gürültü ile hamamın gövdesinden koparak Haliç’e doğru yüzme başlayacağı korkusu aklıma gelir.

Geçen sene, Rihtım Şirketi’nin seyyar hamamlar yapacağı söyleniyordu. Denize ait, faydalı icatlardan olan böyle bir binanın şehrimizde de olması gerektir. Eğer şirket bu teşebbüsünü hayırlısıyla başarır, hayli kazanır sanırım.

Bu türlü hamamlarda hatırı sayılır komediler oluyor. Yüzme bilmeyenleri korkutmak, denize itmek, su serpmek eski âdetlerdendir.

Geçen pazar, Köprü deniz hamamında bulunuyordum. Tanımadığım, kuruntulu bir zat, soyunmuş olarak yanıma geldi. Gözümde gözlük olması dolayısıyla beni doktor zannetmiş. Birdenbire dedi ki:

— Doktor bey! Denize aç mı, tok mu, yoksa ikisinin ortası mı girmeli?

Kendimi hiç bozmadan, tabiplere mahsus vakar ile dedim ki:

— Şimdi ne hâldesiniz?

— Aç!

— Öyle ise durmayın, girin.

Ben cümlemi bitirir bitirmez, suyun ortasında bir şey patladı. Meğer o kuruntulu yüzücü, fikrince, aç girmek tarafıslı imiş. Ben söyler söylemez, gönülden inanarak kendini kapıp hamamın ortasına fırlattı. Fıkırayı arkadaşlardan birine anlattığım zaman, dostum dedi ki:

— Ya o zat, hamam yapma zamanını sorsaydı ne cevap verecektin?

Dedim ki:

— Bundan kolayı mı var! ‘Ne zaman vaktin olursa o zaman’ derdim. Bunun üzerine, epeyce gülüştük. Şimdi hatırıma geldi, sivrisineklerden incinmiş olan dostuma, keşke deniz hamamını tavsiye edeydim. Dediklerine göre, deniz suyu cilt kabarmalarına çok iyi geliyormuş.

Denizden bahsediyoruz ya, bir hocanın zekâ inceliğini hatırladım. Talebenin biri sorar:

— Hoca Efendi, boğulanlar niye denizin üzerine çıkıyorlar?

Hoca, bunun hikmetini birdenbire akıl edemez. Fakat o zeki öğrenciye inandırıcı bir cevap vermek zorunda bulunduğu için der ki:

— Çocuklar görsünler de ibret alsınlar diye.

MEKTUP 4

Alafranga geçinen arkadaşlardan biri, geçenlerde, “Malumat”ın (bir gazete) bir bahsi unutmakta olduğunu söyleyince çarçabuk sordum:

— O bahis hangi bahistir?

— İspor

— İspor mu? İspor ne demektir?

— İspor, İngilizce bir kelimedir ki bizde koşu, yarış, güreş ve buna benzer eğlence ve oyunların hepsini içine alır. Hatta deniz ve kara avcılıkları da bunun içindedir.

Ben açıklamayı aldım. Bu eksiği gidermek ve tamamlamak için, rast geldiğim, duyduğum şeyleri birer birer yazarak size mektup göndermeye karar verdim. Fakat ne garip tesadüf! Arkadaşımın havanın sıcaklığından, akşamın serinliğinden bahsedene bahsedene, Şişli'nin Maslak ve Zincirlikuyu taraflarına giden caddesinden yürüyorduk. Öteden, bir dumandır söktü. Süratte göz kamaştırıcı şimşeği andıran, bir cin arabası görünmeye başladı. Sokaklarımızda alabildiğine gezen, garip hayvanlara ve insanlara bile ağız açık saldıran köpeklerden birkaçı da ardını bırakmıyordu. Bu geliş öyle hır çıkarıcı gelişlerden değildi. Önde bir tekerlek, o tekerleğin çemberine teğet çekilen çizgi istikametine doğru eğilmiş bir vücut, ondan ötede yine bir tekerlek durmadan hareket ediyordu.

Bu alet binicisinin, yaklaştıkça, yüz hatları, kıyafeti, tavrı, hâli apaçık beliriyordu. Uzunca, sarışın, kadınların "bergamutlu" dedikleri rengin daha açık tonunda. Başında bu âleme mahsus olan damalı kasket, sırtında limoni, keten ve önu âdeta yeleklerin yanlarını kapayacak derecede düğmeli bir ceket, ham ipekten yapılmış bir gömlek var. Takma yakalı, püskül boyunbağı, omuzları geniş, pazısı ve kürek kemiği adaleleri kuvvetli. Beline bir kuşak dolamış, bir ucu kuşağa, öbürü Bismark renkli kısa pantolonunun cebine dalmış gümüş veya nikelden bir zincir, ayaklarında, dizine kadar örten hafif kahverengi bir çorap ile alafanga çarık vardı.

Terlemiş... Akşamın kararsız rüzgârı, velosipedle (bisiklet) önünde döne döne havlayan kayış bacakların kaldırdıkları tozu, durmadan yüzüne iade ediyordu. Çehresi kir içinde, koltuklarının altı akciğer ve karaciğerlerine doğru bir nemli zemin hâlinde idi. "İspor!" diye söylendim. Binici, bize gururlu bir bakışla bakarak, yanımızdan hızla geçti. Bir göz açıp kapayacağı kadar uzaklaşacak diye onu seyrederken, kasırgaya tutulmuşçasına, birkaç defa döner gibi oldu. Nazarımız değmiş olmalı ki biçare, edinmiş olduğu süratin verdiği kuvvetle, devrilerle alet bir tarafa, kendisi hendeğin yanına yuvarlandı. Bu hâle acınır, değil mi? Fakat ben, gülmekten yanına gidemedim. Arkadaşım, o Frenklere mahsus tavrıyla yaklaşarak, Fransızca, kazanın neden ileri geldiğini sordu. Makinenin çivisi mi düşmüş, tekerleği mi eğrilmiş, velhasıl bir şey olmuş. Geçmiş olsun, dedik. Meğer vaka bununla savuşmuyormuş. İşin daha dehşetlisi

varmış. Makineyi kucaklayıp götürmeli imiş. Doğrusu ya! Yorgunluğun, düşmenin üzerine bu, yenir yutulur şey değil.

Artık, böyle bir vakaya tesadüf edildikten sonra, ne konuşulur? Arkadaşım, bu aletin Avrupa’da meydan verdiği eğlenceler hakkında açıklamalara girişmişti. Aman Yarabbi! Velosiped deyip geçmeyiniz. Maddi faydalarından başka, sanayiye de uygulanmış. Mesela hırsızlık, takip, kızları, karıları işfalde çok işe yarıyormuş. Hamdolsun, üçüncü noktaya temas eden olaylardan birini biz de şehrimizde gördük, işittik. Beyoğlu’nda, geçenlerde başgöstermiş olan ve bir velosiped binicisi ile zenginlerden birinin kızının Büyükdere’ye gidişlerini tasvir eden malum hikâye bu velosipedin son icatlarındanadır.

Bu aletin mesirelerde yaptığı etki, ilk tuhaflığını büsbütün arttırıyor. Çok kere gençler, bizim kızak kayarken “turna katan” dediğimiz tarzda dizilerek, öncünün gösterdiği vaziyeti izleyip gelişigüzel bir geçit resmi yapıyorlar. Arada bir yarışma dizisi oluşturarak baştan öttürülen düdükle birlikte ayakları oynatıyor ve istenen yere kadar gidip dönüyorlar. Tabur talimleri gibi ikişer, dörder oluyorlar. Muntazam bir hareketle, tekerleri gözeterek, sıra sıra koşup duruyorlar. Bunda yalnız bir eksik taraf var ki, o da, “sağdan geri”ler pek çabuk yapılamıyor. Tornistan mıdır, törn rayt (turn right) mıdır nedir? Geriye dönüş hareketi asla yok. İcat edildiği yer gelişmiş memleketlerin en birincilerinden olduğu için, “geriye dönüş”e delalet edecek belirtilerin hepsi yok edilmiş imiş!

İki ayaklı, iki tekerlekli olan bu gezici mahlukları gördükçe, “Haftalık Malumat”ın seyyar yazıcısı hatırıma geliyor. Geçenlerde yazdığı bir mektupta, sinir illetine tutulduğu için, sürekli gezip dolaşma içinde bulunduğunu bildiriyordu. Sorup öğrendiğime göre velosiped, asap düzelmesine, deniz hamamlarından daha fazla hizmet ediyormuş. Bizim yazıcı için bunun kadar iyi, bundan daha lezzetli bir ilaç olamaz. Bir tane alsın. Zaten tabanları, yaya gitme ve hareket yorgunluklarına alışkın; bir taraftan gezer, hastalığın zorladığı şeylere uymuş olur, bir taraftan da kendisini tedavi eder. İkinci olarak, her aybaşı vereceği potin parasından kurtulur. Üçüncüsü ise, her yere vakti vaktine yetişir. Hele dördüncü olarak, “Malumat’ın seyyar yazıcısı velosipedlidir” diye gazetesine şöhret aldırır.

Sanırım ki, bu velosiped merakı bizim dağıtıcılara da bulaşacak. Eski dağıtıcılar ihtiyar, hâlsiz; koşamaz, bağıramazlar. Biraz gençleri de eskileri taklide mecbur olduklarından, gazete satarak geçinen birtakım çığirtkan çocuklara yetişememektedirler. Benim fikrime kalırsa dağıtıcılarımız, o

baldırıcıplaklara rekabet için, mutlaka velosiped kullanmalıdırlar. Çünkü hem rahat, hem de faydalı.

MEKTUP 5

Üç günden beri göz ağrısı çekiyorum. Sanki gözlerime yakıcı bir madde dökülmüş gibi cayır cayır yanıyor, kaşınıyor, kanlanıyor, acıyor. Günden güne artan bu elem beni korkuttu. Sevdiğim, bilgisine güvendiğim bizim göz doktoruna müracaat ettim.

Göz hekimi, bir müddet muayeneden sonra dedi ki:

— Göz kapağının altında, içinde hatta bebeğin üzerinde bile yabancı maddeler var.

— Yabancı maddeler mi?

— Evet.

— Fakat nasıl olur. Bu kadar yabancı madde benim gözüme girer de ben hissetmez miyim?

— Acaba, matbaada şaka yaparken mürekkep tozu filan dökmesinler.

— Hayır, böyle bir vakayı hatırlamıyorum.

— Bu hafta nerelere gittin?

— Fener'e.

— Ha! Sebebini bulduk. Araba piyasası, toz duman...

— Evet, hatırlıyorum, pek çok toz vardı.

Öyle ki, yarım saat sonra gözümün görme derecesi azalmıştı. Hatta yirmi otuz adım ötede bulunanları görmek mümkün değildi. Toz, şeffafımsı bir perde gibi yerden semaya doğru kalkmıştı.

Hekim gözlerimi yıkadı, temizledi. Asitborikli su verdi. Nasıl kullanılacağını gösterdi. Gözlerimde ufak tefek yaralar olacağı, iltihap bulunduğu için, vapurdumanı gözlük kullanmamı tavsiye etti. Gözlüğü aldık, taktık. Aman, efendim, ne bela şey imiş! Kendimi, akşamüzeri Köprü'den geçiyorum zannettim. Tuhaf bir karanlık, düşeceğim diye korkuyorum. Aynaya baktım, garip bir şekil almışım. Dahası var. Ta burnumun üzerinde bir ağır yük... Terledikçe ortalık kararıyor. Durmadan silmeli. Daima temizlik işleriyle uğraşmalı, vesselam.

Göz hekimi gözlük dediği zaman, nasılsa, "tek gözlük" hakkında fikrini sordum. Bana:

— Gözler, her zaman, denk kuvvette değildir. Hangisinin görüşü zayıf ise, ona göre numaralı taş, cam verilir. Tek gözlük, esasında, iktisat için yapılmış ise de eksantrisite (excentricite) yani hoppalık ile züppelik arasındaki alışkanlıkları şıklık avadanlığı arasına katıvermiştir. Çift gözlük alınarak birine adi cam konsa daha iyi olur, dedi.

Gözlük üzerine, az komik şeyler yapılmış değildir. Hakkında icat edilen hikâyeler veya olagelen gülünç şeyler pek çoktur.

Büyüklerden biri, gözlük heveslisi imiş. Kendisi gayet titiz, kibirli, azametli, öfkeli olduğu için hizmetçileri ve adamları korkarlar imiş. Bir gün, evin içinde bir kıyamet kopar. Harem, selamlık karmakarışık... Herkes efendinin gözlüğünü arıyor. Ayvaz at uşağı, bahçıvan bahçede. Büyük kâhya, küçük kâhya, kahveci, ibriktar, sofa ile selamlık odalarında. Aşçı, yamakları, kilerci, ayvaz, mutfak ile müştemilatında. İspir ile arabacı, çocukları, arabalarla paytonda. Dadı, bacı, taya kadın, haremde sofa ve odalarında. Halayıklar, efendinin yatak, yemek, çamaşır, tuvalet hanelerinde. Hanımefendi, kızları, elleri böğründe. Efendi, hem haremde, hem selamlıkta arama ile meşgul.

Bir velvele, bir azar, bir haşlama, bir çığlık, bir ağlama, bir homurdanma, bir mırıltı, bir korku hükmünü sürdürmekte. Ayvaz sapsarı, kâhya endişeli, arabacı şaşkın, aşçı hayrette. Dadı, bacı gözlüğe lanet okuyor. Halayıklar, "Şeytan aldı götürdü, çalamadan getirdi" tarzında geri getirme duaları ediyorlar. İblis'e söven sövene...

Bu hâl hayli zaman sürer, ev halkı da yorgunluktan nefes almak için birer yer bulurlar. O aralık, başkâhya huzuruna çıkar, ilk önce, telaş ile, ne yapıp ne edeceğini şaşırmış imiş. Bir aralık kendini toplayıp da efendisinin yüzüne bakınca, ne görse beğenirsiniz?

Gözlük efendinin alnında duruyor! Fakat efendi, yine ter ter tepiniyor, gözlük bulunmazsa, hepsini kovacağını söylüyor. Kâhya, sözünü bilir takımından olduğu için, efendiyi körlük ile suçlamak istemez; onun tehditlerine karşı:

— Merak etmeyin efendim, buluruz. Şimdilik alnınızdaki gözlük ile vakit geçiştirin de, biz de ötekini ararız! diye cevap vererek efendinin hiddetini yener.

Her neyse! Bize bir Fener'e gitmek kesemizi boşalttırdı ama gözlerimizi doldurdu. Vücutça hissettiğim ağrılara gelince, kaldırımların bozukluğu dolayısıyla belim epeyce incinmiş; tenim hamam istiyor, gözlerim ağrılıklı, başım beynim uğultular içinde. Elbisemi sormayın, yaka ile öbür kısımları asıl rengini kaybetmiş. Yeleğin düğme bölümleri başka, koltuk ve yan tarafa gelen yerleri yine başka... Kalıpçıdan utandım. Herif, süpürge ile fesimi süpürüp de şak, şak eline vurdukça, un çuvalı gibi tozuyordu. Âdeta ağarmış. Bir masraf daha!

Fener'in eğlencesi, söylendiği kadar pek hoş değil, insan, arabalara uyup da boyuna gezecek olursa, baş dönmesi illetine uğrayacak. Orası sanki araba sirkisi imiş gibi, durmadan dönüyorlar. Ama ne arabalar! Çekçeklerden tutun da paraşol, bağ arabası, fayton, brik, kupa, lando, yarım lando, tek atlı, çift atlıların hepsinden birer tane var. Atların rengi de çeşit çeşit; kır bakla, demir kır, al, siyah, karışık, benekli, beneksiz, abraş, bilmem daha neler! O gezinti yerinde ara sıra merkep binicileri bile görüyor.

Tuvalet, burada iki şık gösteriyor. Kadınlar, ya bildiğimiz gibi çarşafılı, yaşmaklı veyahut yeldirmeli. Çarşafılılarla yaşmaklıların çoğu arabalarda. Yeldirmeliler paraşollarda, bağ arabalarında. Fakat inceliği seven bakışlar daha çok sadelikten hoşlandığı için, ikinci kısım daha bir üstünlük kazanıyor. Mesela dolma, helva tabakları ve yenecek şeyler istif edilmiş olan sepet tertemiz bir hâlde arabanın en arkasına yerleştirilmiştir. Onun üzerinde mama dadı, onun üzerinde beyaz dada, onun üzerinde bey, küçük beyden sonra küçük hanım, ondan sonra çatık çehreli büyük valide ile küçük anne yer almış bulunuyorlar. Arabacıyı sormayın: Kelle tıraşlı, üzerinde on tel püsküllü kalıpsız, eski fes. Gerdan, surat bakır gibi... Sarışın bıyık, cılız mavi göz, buruşuk alın. Gerdandan sonra kırmızılı bir mintan, yelek gibi beyaz düğmeli. Belde yine kırmızı kuşak, sarı ile siyah arasında bir potur. Çorapsız ayaklara geçmiş, altı kabaralı, yarım kunduralar. Elde kamçı, dudakları habire "cık, cık" ediyor.

Konuşabildiğini ispat etmek için de, “Varda! Destur!” diyor. Araba da şık: Uzunca bir kerevet; tavanı kubbemsi, beyaz örtülü, örtünün yanları püsküllü. İçerisi şiltelerle, kar gibi çarşaf ve yastıklarla döşeli. Yürürken gıcırıyor. Koştu mu, içindekilerde yerinde durmak mümkün değil. Üzerinde bir zıplama. Sesler gayet titrek, arada bir çığlık: Küçük bey, dilini ısırılmış, ağlıyor. Mama dadı şeker veriyor. Beyaz dadı gözyaşlarını siliyor. Büyük anne meraklanıyor; küçük anne, sussun diye, çil kuruş sıkıştırıyor. Ablası, “Sus, ayıptır!” diye azarlıyor. Biçare sepet, şangırtı içinde, sallanıp duruyor. Şimdi, Fener’e gider misiniz? İşte size bir mesire!

MEKTUP 6

Köprü ile Kadıköy arasındaki mesafenin kaç mil olduğunu bilmiyordum. Ben, köyüme gidip gelen vapurların tam bir meşakkatle, konakları aşa aşa, yarım saatten önce varamadıklarını gördükçe şaşırıyordum. Her ne kadar Kadıköy vapurları gazetelerin dilinde hantallığı gösteren özel işaret ve alametlerden ise de, bunda mübalağa olduğunu sanıyordum. Geçen gün, bir münasebetle, yine o vapurlardan birinde bulunuyordum. Vapur hareket ettikten bir-iki dakika sonra, bir velvele koptu. Küpeşteye koşan koşana; herkeste bir korku... Ne var diye, ben de seğirttim. Bakışlar, öteden beriye, dolu yelken gelen bir mavnaya dikilmiş, duruyor. “Aman, çarpışma olacak!” diyen diyene. Üstü başı oldukça temiz bir zata dedim ki:

— Çarpışmadan bizim için ne tehlike var ki bu kadar korkuyorsunuz?

Adamcağız dikkatle yüzüme baktı, dedi ki:

Nasıl yok! Geçenlerde bunlardan biri vapurun çarkını hurdahaş etmiş.

Meğer korkan sadece halk değilmiş. Kaptan da endişeli duruyordu. Baş, eli bir tarafta; var kuvvetiyle “Turn right! (törn rayt). Stopper! (stopper)” diye bağırıyordu. Her ne hâl ise, kazayı, tehlikeyi atlattık. Yerlerimize oturduk. Artık, çarpışma üzerine açılan sohbetlerin haddi hesabı yok. Fakat içlerinde, tuhafça bir zat dedi ki:

- Dikkat ettiniz mi?
- Ne gibi?
- Aman, dikkat ettiniz mi?
- Hayır.

Bir daha dikkat edin. Kaptan “Törn rayt” deyince, makinelerden yukarıya doğru kesik kesik bir “Aman!” sesi geliyor.

“Full speed (fulspiyd)” dedi mi, bu “aman”lar biraz hissedilecek derecede bir süratle tekrarlanıyor. İskeleye yanaştığımız zaman kaptan fazla acımaktan “İstop!” dedi mi, bir “Ooh!” sesidir çıkıyor.

Bu tarif çok yaman bir ustalık ve bütün ayrıntılarıyla yapıldığı için, epeyce gülüştük. Köyle varışımıza yakın, gözüme, deniz üzerinde bir rıhtım başlangıcı göründü. “Bu nedir?” diye sorduğumda, “Liman ağzıdır?” dediler.

- Neye yarayacak, diye sordum.

— Tamamlanırsa buraya yanaşacak vapurları ve öbür deniz vasıtalarını lodosun hücumlarından kurtaracak, denildi.

Fakat bir yıldan beri ancak iki metrelik bir yer inşa edildiğini de eklediler.

İdare-i Mahsusa ile Şirket-i Hayriye arasındaki uzlaşmazlık pek çok olsa gerek. Bu iki idare aralarında anlaşamadığından olmalıdır ki birbirinin iskelelerine uğramıyorlar. Mesela Kadıköy’den Sarıyer’e gidecek olan bir zat, Köprü’ye inip oradan Şirket-i Hayriye vapurlarına bindikten sonra gidiyor. Acaba bu iki idare, bu yolda bir görüşme yapsalar da belirli saatlerde Boğaziçi’ne, Kadıköy ve Adalar’a ve Kadıköy ile Adalar’dan Boğaziçi’ne birkaç posta işletmeler olamaz mı? Böyle bir tedbirin ortaya koyacağı faydaları sayıp dökmeye lüzum yoktur sanırım.

Kadıköy, büyüdükçe büyüyor. Birkaç sene içinde Haydarpaşa ile birleştiği gibi Zühtüpaşa Mahallesi’ne, Kızıltoprak’a doğru da kol atıyor. Fakat şose namına bir şey yoktur, denilse yeridir. Hele, Haydarpaşa rıhtımı hemen kalmamış denecek bir hâlde.

Rıhtım, kıyı şehirlerinin âdeta intizam ölçüsüdür. İstanbul rıhtımlarının şehrimize verdiği yeni manzara ne kadar hoş gidiyor. Fakat Galata rıhtımı boyunca yapılan salaşlar pek ziyade münasebetsiz. Çökme ve benzeri vakalar olmadan, buraların titizlikle gözden geçirilmesi gerekir. Başka bir tuhaflık daha var: Her salaşın önünde güçlü kuvvetli birer garson. Herifler, ellerinde olsa, gelip geçenlerin kollarından tutup zorla oturtacaklar. “Buyrun! Beyim! Efendim! Mösyö! Kirye! Oriste!” kelimeleri kulak patlatacak derecede şiddetli şiddetli aksediyor. Geçmek mümkün değil, insan sıkılıyor. Bu garsonlar, daha önce Gümrükönü kebabçılarında çalışmış takımdan olacaklar. Onlar da aynı tarzda, aynı ağızdadırlar. Gözlerini, sırasıyla, geçenlerin gözlerine dikerler. Elleriyle de lokantanın kapısını gösterirler. Girmeye teşebbüs eder etmez, sizi bırakıp ikinci bir müşteriye asılırlar. Ben bu hâllerden tiksindiğim için, daima, Yenicami tarafını seçerim.

Sabahları, akşamüzerleri büyük caddelerde dalgın yürümek fena neticeler veriyor. Geçen gün yine rıhtıma gitmek üzere Bahçekapı önünden geçerken, “Malumat!” diye kulağımın dibinde patlayan sestem ürktüm. Birdenbire döndüğüm sırada, müthiş bir sağanağa tutuldum. Bu sene yağmurların çokluğu dolayısıyla ıslanmaya alışmış olduğumuzdan, ilk anda, yağmurun inmeye başladığını sanarak şemsiye açmaya davrandım ise de, Terkos borucularının cömertliği karşısında olduğumu anlayınca lahavle çekip yola devam ettim.

MEKTUP 7

Lira, para denildi mi, zihnin gidişatı derhâl değişiyor. İnsan en tatlı düşüncesini birdenbire fikrinden kaydırarak vezne dairelerine, bankalara, köşe sarraflarına kadar girip çıkıyor. Alışverişte olan mutlak önemi dolayısıyla paranın sefa bahşeden etkisi, sınırları bir hoş şekilde gevşetiyor; borçlanma meseleleri birer birer gözüküyor. Bildik sarrafların çehreleri, teker teker, ricacı

bakışların önünden geçiyor. Matbaala rdaki idare memurlarının iltifatlı yüzlerini görmeye bir hasret beliriyor. Ödeme günlerinde, bir an evvel matbaadan çıkılıp da bize ayrılmış olan o parayı cebe indirmek arzuları uyanıyor. Müdür bey veya efendiden bu husus sorulduğu zaman gayet tedbirlice verilen cevabın, “evet” veya “hayır” gibi bir sonuç vereceği zamana kadar çekilen hafif, yürek oynatıcı ızdıraplar hatıra geliyor. Bazen idare memurunun verdiği kesik İngiliz liralarıyla kremisler, silik mecdiye ve çeyrekler yüzünden uğranılan zararlara, ziyanlara önem verilmemek isteniliyor. Bu hâllerin hepsini sizin seyyar muhabir ile konuştuğumuz zaman tekrar ederiz de boynumuzu bükeriz. Bizim yazarlık âleminde bu gibi vakalara pek önem verilmezse de, mesele bodrum hesapları kadar önemli olduğundan bir daha, iyi yürekle, gözler önüne seriyorum.

Silik çeyrek mi, dedim? Bu türlü paraları sürmek için Şirket-i Hayriye ve İdare-i Mahsusa biletçilerinin gösterdikleri gayret, bizim idare memurlarının gayretinden pek ziyade fazladır. Biraz söylenecek olsanız:

— Benim canım yok mu? Ben de alıyorum, diye insanın yüzüne sırtarıyorlar. Bu hesapça, hakları var. Fakat sürüm meydanı sadece şirketin, İdare-i Mahsusa'nın bilet yerleri değil ki. Her akşam, bu yüzden, çarşıda hırıltı, zırlıtlı çıkıyor. İngiliz lirasının, kremisin kesikleri fena hâlde can yakıyor. Yüz yirmiyeye al, yüz sekiz buçuğa sarrafa değıştirt. Bu da insafa sığmıyor.

Lira bahsi gariptir. Ansızın görünmesi insanı hayrette bırakır. Hatta bütün ömründe bir lirayı toplu olarak, bir tek parça hâlinde görmüş ve bu türlü bir akçenin yalnız bir tane olduğuna inanmış olan yoksulun biri, arkadaşının avucunda bir başka liranın parladığını görünce adamakıllı bir telaşla:

— Aman birader, üç sene önce bu bende idi. Sana ne zaman geldi? diye zariflik göstermeye çalışmıştır.

Biz de öyleyiz. İnşallah seyyar muhabirimizde böyle birkaç tanesi bulunur da, alacağı velosiped için ufak bir sermaye biriktiririz.

Seyyar muhabirimizin tavsiyesi hoşuma gitti. Bana, daha keskin bir gözlük alarak gezinmeyi tavsiye ediyor. Ben de, acemiliği dolayısıyla, bineceği velosipedin alafranga borusunu ziyadece öttürmesini tavsiye ederim. Eğer öttürmezse, epeyce hadise çıkarır.

Şehrimizde gözlük piyasası çok çeşitlidir. Mesela Verdu'dan alınan bir gözlüğe otuz, Galata'dan alınan aynı gözlüğe yirmi beş, Köprübaşı'ndan Bahçekapı'dan alınana on beş, seyyar gözlükçülerden alınana on kuruş

veriliyor. Aradaki sayı oranını görüyorsunuz ya! Hep çeyrek. Meğer gözlük almakta da mevki gözetmek gerekiyormuş! Eğer hekimin raporu varsa, fiyat iki kat artıyor. Bunun için, hayli dikkat etmeli. Mesela Verdu'ya gitmekten ise, Köprü üzerindeki gazinolardan birinde oturup ufak camekânı ile gezinen tüccardan birinin gelişini beklemeli. Sıkı pazarlık ederseniz, sekiz kuruşa kadar alırsınız.

MEKTUP 8

“Malumat”, akşamları rıhtımda, birahanelerde keyif çatan; salaşlarda sadesi zehir gibi acı, şekerlisi bulaşık suyu gibi mide bulandırıcı bir tek kahve ile gecelere kadar oturan sahil konuklarının keyfini kaçırdı. Akşamüzeri rıhtımda, oranın yadigârları (hafif kadınları) dolaşmaktadır. Bu piyasa oldukça önemlidir. İçlerinde, arabaya kurulmuş olarak bir kere geçişte avını elde edenlerle, saatlerce yürüyüp etrafa sırtıp akşamı edenlere varıncaya kadar, hepsi rıhtımın su ve havasından faydalanmakta imişler.

Yadigâr dedim de, İkdam'ın (bir gazete) Avrupa'daki nüfus artışı hakkında yazdığı fıkrayı hatırladım. Paris'te, bu yadigârların epeyce mahsulü varmış. Meğer o meşhur şehirde doğanların yüzde yetmiş biri, gayrimeşru çocuklarmış. Bu hâlde, yirmi dokuzu sağlam kalıyor. Şehirde aşağı yukarı iki buçuk milyon nüfus varsa, söylediğim mahsullerin kalabalığını düşünün! İnşana hayret geliyor. Arkadaşımız İkdam'ın “ibret” diye verdiği neticeye, biz de “sürüsüne bereket” diyebiliriz.

Galata, Galata! Bu yeri tarif edebilmek ne kadar güçtür. Döl bereketinin şehrimizde uğradığı çeşitlilik, çok defa, bu civarın korkunç etkilerinden doğar, iffetli insanlar, oralarda, arabaya, tramvaya binip gitmekten başka bir doğru yol göremez. Polis, yirmi dört saatin yirmi dördünde de, vukuat bekleyerek vazife

görür. Ahlak bozukluğu adına ne kadar rezillik varsa, her biri için orada örnekler bulunabilir.

Geçen gün, Amerika Tiyatrosu önünde, saatlerce seyredilip ibret alınacak bir vakaya rastladım. İşin önemini kavramak için, önce, Galata sokaklarında esas geçimini külhanbeylikle sağlayan sefil kimseleri; ikinci olarak da, “Küplü” denilen berbat meyhaneye devam edenlerden birini düşünün. Lehli veya Avusturyalı olduğu anlaşılan iri boylu, kalınca bir ayyaş, sokağın ortasında duruyor.

Başında eski, yırtık silindir şapkalardan biri var. Bu şapka, lekeci dükkânları mosturaları gibi rengârenk. Tam tepesinde, kâğıttan yapılmış bir bayrak dalgalanıp duruyor. Kır saçları uzamış, kirli alnını, ensesini kaplamış. Burun mosmor, pürtük pürtük. Yüz kırmızı, şişkin. Gözler şaşkınlıkta, pınarları dolgun; bakışlarının yönü, hâl düşenlerde görülen tavırda, yani kapakları şiş, pınarları dolgun; bakışlarının yönü az değişmek üzere, daima birbirine zıt. Bıyık, sakal dudakların içe doğru çevrilmesinden dolayı bitişik. Gerdan katmer katmer, çıplak, örtüsüz olan sinesiyle beraber meydanda. Yırtık bir redingot, yırtık bir pantolon, yırtık bir potin. Kollar daima sarkık, parmaklar kalın, pis. Endam öne, sağa, sola, arkaya meyilli. Ufak bir çarpmaya dayanamaz, nazik; ayağı takılır takılmaz düşer. Onun için alnında çizikler, yarıklar; yüzünde ezinti nişaneleri var. Sırtındaki paltonun eteğine sicim ile koca bir gaz tenekesi takılı. Etrafını beyler almışlar: “Küp! Küp!” diye bağıyorlar. Onlar bağırdıkça o da galiz küfürler ile karşılık veriyor. Nasıl, bu eğlenceyi beğendiniz mi? Galata’da oynanan zararsız komedi parçalarındandır.

Bu sarhoş azmanlarının millî eğitim üzerindeki kötü etkileri pek çoktur. Bunlar, gittikleri yerlerde, çirkin hareketleriyle nefret toplasalar bile ibret vermezler. Onun için, görmemek daha iyidir.

Küplü’ye devam edenler, ara sıra gazinolara, kiraathanelere de girip dilenmektedirler. Kıyafet, tavır, hâl, bakış, duruş birdir. Yalnız içlerinden biri, sadaka verene vermeyene bir “Eyvallah!” çekerek çekiliyor.

Darülaceze’nin açılışından beri dilenciler arasına düşen kıran, bir müddet bizi rahatça gezmeye, konuşmaya kavuşturmuş iken, bugünlerde yine huzursuz olmaktadır. Hatta geçenlerde kibar bir aileye mensup olduğu tavırlarından belli olan bir hanımefendiye, Köprü’de sipsivri bir dilenci yaklaşarak ta Köprü’nün ortasına varıncaya kadar rahatsız etti. Kadın, bozukluk olmadığından bahsederek, gitmesini söyledi ise de, kim dinler? Biçare sıkılır, bozulur. Herif,

boyuna, omuzu başında... Elini uzatmış, ver ha söylenir. Bir hâl ki, tarif edilmez. En sonu, bir çeyrek vererek başından savdı. Ben bu manzara ile meşgul iken, beri taraftan, bir feryattır koşturdu. Kör bir dilenci kadın bağıyor. Memurlar, kendisini Darülaceze'ye götürmek için araba getirmişler. Kadın, "Gitmem!" diye haykırıyor, çırpınıyor, etrafa saldırıyor. Manzara, büyük ibret verici... Hükûmet bir kişiyi dilencilik ayıbından, sefaletten kurtarmak için kendisine bir mutluluk yuvası hazırlamış, davet ediyor. Sefil kadın, bu nimeti nankörce tepiyor. "Dileneceğim!" diyor. Millettin sunduğu merhamete hakaret ediyor.

Bizde dilenciler ayrı bir sınıf oluştururlar. Aralarında meczup, ahmak, budala, kör, topal, sarsak, titrek, sulu, ayyaş bulunduğu gibi "fukarayı sabirin" dediklerimizin biraz meydana çıkmışları da vardır:

Sebilciler, okuya okuya gezenler; santur, ney, kaval, kemence, keman, armonik, saz çalanları bu takımdandır. Akşamları kaside ve şiirler okuyarak bir yerde durmayanları, kendilerine daha çok acındırdıklarından ekseriya üstleri başları temizcedir. Fakat evin en ziyade meşgul bulunduğu bir zamanda kapıyı çalarak rahatsız edenler sevilmiyorlar. Bunlar, arada sırada ayakkabı çalarak da iş görürler.

— İnyet ola! Çalış! diyenlere, "Ben senden nasihat istemedim, para istedim." fıkrasına yaklaşanlar pek çoktur. Hatta geçenlerde biri garip şekilde idare-i kelimeler etti. Para istediği kimse, "Allah versin!" deyince:

— Allah bana vereceğini, sana verdiği paraya kısmet etmiştir, dedi. Bu türlü dilenci hikmetleri, ne kadar ahlak bozucudur...

Köprücüler, arada sırada yine azıtıyorlar. Fakir olup da hatta verecek on parası bulunmayan, hâl ve kıyafetinden iffetli olduğu anlaşılan kadınlara dil uzatıcı davranışlarda bulunuyorlar. Geçen gün bir Köprücü'nün, siyahî bir kadına söylediği söz o kadar edepsizce idi ki, insan ağzına almaktan utanır. Köprü, hayır işlerinden biri olduğuna göre, ancak parası olanların vermeleri yerinde bir borçtur. Fakat olmayanlar, hükûmetin himmetiyle, parasız geçmelidirler.

MEKTUP 9

Korkumdan, matbaaya gidemiyorum. Birkaç gün süren hastalığımдан ötürü, müdüre bir arzuhâl yolladım. Okur okumaz öfkeden ateş kesilmiş ve hemen yerinden kalkarak:

— Bundan büyük kabahat olamaz. Hasta olan mutlaka bir yaramazlık etmiştir. İnsan durup dururken keyifsizlenmez, demiş.

Karşısındaki:

— Efendim, soğuk almış, ne yapsın? deyince daha da çok kızarak:

— Pencereleri kapayıp yata idi. Hele o matbaaya gelsin de görür, diye cevap vermiş.

Bir kere bu hâli düşünün, bir de benim korkumu! Ben çoktan iyi oldum ama gidemiyorum ki. O haftalık Malumat'ın seyyar muhabiri de dayak meselesini yazmış. Artık pusulayı bütün bütün şaşırđım. Ne yapayım, hiç başka çare yok. Köprü'de falan tesadüf edip şıkça bir temenna ile kusurumu gidermeye çalışmalıyım derken, geçen gün karşı karşıya gelmeyelim mi? Benim yürekte çarpıntı, direktörde bir hayret!

Tam bir vakar ile hitap ederek ve:

— Bugün mutlaka “mektubunu” yaz, matbaaya yolla! şeklinde emir vererek selamsız ayrıldı.

Bende bir sevinç! Durup durup, hani Kadıköy'e işleyen “Beş numara”nın “İstöp!” komutunu alır almaz çıkardığı “Ooh, Ooh!” ünlemesini tekrar ediyorum. İyi ama ne yazmalı?

İnsan gariptir. Duygularını en çok etkileyen şeyleri zihninde tekrar eder. Benim de zihnimde boyuna renk, renk sesler dönüyor. Tabir caizse, zihnim “renkli bir velvele” içinde bulunuyordu.

Bu etkilenmeyle yürürken Köprü'nün üzerinde bir kalabalık peyda oldu. Bir taraftan Ada, Kadıköy, Üsküdar vapurları; öbür yandan Anadolu, Rumeli kıyılarına işleyenler, iskelelerden topladıkları halkı boşaltıyorlarmış. Tam vakti! Hem de bundan daha uygun zaman olamaz. Şu renk kelimesini derinleştireyim dedim.

Gözlerim; birdenbire narçiçeği fesli, kahverengi paltolu, beyaz yelekli, Bismark pantolonlu, krem eldivenli, camgöbeğinin koyusu üstü laden benekli boyunbağlı bir efendinin üstünde durdu. İskarpinleri ne renktedir, diye bakayım derken, bir çift kolla, atlı bir araba engel oldu. İspir; kır bıyıklı, deve tüyünün açığı kostümde “Varda!” deyip duruyor. Bir madam, fakat şık... Başındaki şapkaya bizim bahçenin çiçeklerini yığsanız yine de az gelir. Gülkurusu renginde kartopu gibi iki çiçek, arasından parlak, koyu eflatuni bir tüy ile iki tarafından al ebrulu iki tüy daha. Şapka kenarının biraz yukarısında bir sıra vişneçürüğünü andırır, gelincik alma benzer leylaki çiçekler var. Beyazı çok, siyahı az bir tül. Ondan sonra galibardanın açığı, bombeli, gerdan tarafından rüzgâr ile kabarık ceketimsi bir şey. Yenlerinde horoz ibiğinin açığı danteller, belde tokalı, siyah İngiliz kemeri, pişmiş ayva bir jüpon, ayaklarda bal rengi bir iskarpin. Onun da ne türlü çorap giydiğini göreyim diye, baldırlarına doğru bakarken, tüyler ürpertici bir feryat beni titretti. Küçük bir çocuk... Zavallı yavrunun mini mini ayağı deliklerden birine girmiş. Denize düşeceğim korkusu ile tir tir titiyor.

Büyükannesi olacak, ihtiyar bir kadın, güvezimsi feraceli mangal kapağı yağmaklı, eski usulde yapılmış rugandan yarım potin, elinde tarçını bir şemsiye var. Derhâl koştum. Gürbüz bir çocuk... “Korkma oğlum!” falan diyerek kurtardım. Aldığım duanın haddi hesabı yok. Ben bu hizmeti bitirdiğim sırada, karşı taraftan da beş-altı tanesi geçiyordu:

Aman ne çarşaf! İnsan seyretmeye doyamıyordu. Elektrik alevi, yanar döner, akşam güneşi, parlak nefsi... Bu rengârenk latiflik, işve ve naz arttıran sekişlerle geçip giderken bir ses daha peyda oldu. Kar gibi beyaz bir yeldirmeye bürünmüş olan bir siyah kadın, bir şeyler söylüyor. Dikkat ettim: Şemsiyesinin ucu yine o deliklerden birine girip kırılmış. O kuzguni çehrenin üzerindeki parlak gözler, habire dövecek bir adam arıyor.

Artık, o çarşafların rengini sormayın! Geçen yıldan kalma moda ürünü olan kâh ördek başı, kâh kumru göğsü, kâh sincabi, kâh yanık al, menekşe moruyla karışık ipek dallı, şeftali çiçeği rengi üzerine, serpik sırma rengini andırır işlemeli, modaya uyma derecesi, sahibi olan hanımın bu yadigâra rağbeti ölçüsüne uyararak; fes rengi samani, fındıki, nohudi, mavi, tahini, mor, lacivert, al, kanarya sarısı, zeytuni, şarabi, deniz rengi, şeker rengi, ekşi karadut, tozpembesi, bunların açığı, koyusu karmaşık olarak... Komik “İngiliz’in karnaval âlemi”ne benzetmekte haklı olduğu örtülü, açık binlerce vücut, gözümün önünden geçiyordu.

Arada doru ata binmiş birisi; ak saçlı, bitkin bir ihtiyar; bakla kırığı, yağız, demir kırığı beygirler; boz bir merkep: alaca entarili biri; abraş bir hayvan; vapurdumanı gözlüklü bir sakat; maun boyalı bir çerçeve; kırçıl bir gazete dağıtıcısı; güvem gözlü bir kız çocuğu; havai kâğıda sardığı paketini koltuğunda tutan bir ağa; lepiska, kumral, siyah saçlı madamalar; tirşeye çalar renkte bir servi sandık; esmer, beyaz, siyah, buğdayi, keşmiri insanlar; pembe feraceli bir hanım.

Velhasıl, renklerin derece derece çeşitlenişini gösteren bir panorama ki bunu her yerde görmek nasip olmaz.

Köprü üzerindeki Rumeli ve Anadolu kıraathaneleri şu mevsimde o kadar serin oluyor ki insan saatlerce çıkmak istemiyor. Temizlik, bakım ve hizmet son derecede olduğundan, şehrimizde bir benzerine rastlamak güçtür. Fakat eski köprü ile yeni köprüyü birbirine ekleyen geçitlerin merdiven yerleri, pek ziyade tehlikeli, demirleri kopmuş, kırılmış olduğundan insan, inerken biraz sendele-yecek olursa, denize yahut dubaların üzerine düşecek.

Beni Köprücülere kim haber vermiş? Gelip geçerken, birbirlerine gösteriyorlar. Eleştirmimize kulak verilmiş ve tembih edilmiş ol-malı ki, bu günlerde o biçimsiz hâller görül-müyor. Hatta para vermeyenlere bir kere ha-tırlatıyorlar. Galiba, bu hatırlatma da dalgın-lıktan uyarmak için olsa gerek.

MEKTUP 10

Aşka dair...

Malum a, aşk ve muhabbet su götürür şeylerden değildir. İnsan bir kere fitili aldı mı, idare kandili gibi, sabahlara kadar yanar tutuşur. Hani, bekçinin biri bir eve girmiş, odada sopası dizinde muhabbete dalmış da kadının kocası gelir gelmez yüke tıklılmış. Bir esnemiş, bir daha esnemiş, dalar dalmaz rüyasında nöbetçi gelmiş, “Evde yangın var” diye bağırarak bütün mahalleliyi ayağa

kaldırılmış, diye bir hikâye yok mu? İşte insan, o hikâyedeki bekçi gibi, bangır bangır ünler. Fakat herkese, rüyada nöbetçi gelmez. Herkesin sevdası da bir olmaz. Kimisi, içinden yanar da belli etmez. Yalnız, aşkın can yakan alevini sevgilisine “Ah!” şeklinde gösterir. Yahut gözlerimle görüp neşelendiğim şöyle bir mektup ile anlatmaya çalışır:

“Sevgili cananım!

Beni sönmez ateşlere yakan baştan çıkarıcı gözlerini görmeyeli, kalbim cehennem alevleriyle harap oldu. Yanıyorum. O günden beri yanıyorum. Hatırında mı, o gece ben sana kömürlükte ilan-ı aşk ederken, bekçi, “Yangın vaar!” diye bağırmişti da, sen, “Acaba nerede?” diye kulak verir vermez, ellerini sine-i sadpareme götürerek yavaşaça:

— Burada! demiş idim. İşte, gönül evimde o gece başlayan ateş henüz sönmedi ve sönmeyecek de.

Bu nâr ile ben kabre girersem bilirim ki,
Duzah tutuşur şule-i âh-ı elemimden...

Mektup hoş, değil mi? Lakin belaya bakın ki, sevgili bu mektubun içindeki şairane, yakıcı nükteleri ciddi zannederek, bir “ah” çekerse evi, kömürlüğü ateşe verir korkusu ile biçareyi bir daha kabul etmemiş! Bence de, sevgili haklıdır. Fakat ben o ateş gönüllüyü ele geçirsem, matbaadaki özel hücreme hapsedeceğim. Çünkü mangal bile yakılamadığı için, zemheri zürafası gibi, tiril tiril titriyordum. O bana derdini yanar, ben de dinler ısırırım.

Ziyadece çakırkeyfi olmayı âdet edinen zamane ayyaşlarından biri, geçen gecelerde düşe kalka evine giderken yolda sızacağına nasılsa kestirmiş fakat ortalığın çamur olması dolayısıyla derdine bir çare bulmayı da kurarak genişçe halkalı bir evin kapısına kolunu geçirip ayakta uyumaya başlamış iken, o aralık evin sahibi dışarıya çıkmak için kanadı hızla çeker. Hâlbuki kanat içeri doğru bükülünce uyuyanın kolu acır, kendini kurtarmak için o da asılır. O açar, bu kapar. Uzun müddet devam eden bu çekişme, en sonra, sarhoşun çamurlar üzerinde “şükran secdesi”ne kapanması, ev sahibinin de kol demirini kapı ardına tam süratle yerleştirerek feryat ve figan etmesiyle sona erer.

Al tavanlı yüksek evde,
Gelin mi oldun, gelin mi oldun?
Evvel sen benim idin,
Şimdi ellerin mi oldun? şiirinde vezin ve kafiye olmadığını iddia edenlerin:

Boynuma kabak takarım,
Hovardayı gözünden çıkarım.

A dinga dinga din kabak,

.... sevdiği kıza bak! şarkısındaki kafiyelerin zengin kafiye olduğuna karar verdiklerini karşı gazeteleri yazıyorlar.

Çok fazla içip durmaktan dilaltı olan biri, geçen kandil gecesi fitil gibi dolaşmakta iken düşüp de çürük kellesinde kaldırım çiçekleri peyda olunca, zariflerden biri, aşağıdaki beyti okuyarak o kişiye vermiştir:

Kandil günü gök kandil olup gezme sokakta,
Bayram günü meyhanede yat, kalma konakta.

Malumat: “Pek iyi ama Ramazan’da ne yapsın?”

Mektupçu: “Geçmiş gecelere mahsup ederek akşamdan ayılmaya gayret etsin.”

MEKTUP 11

“Havadis-i belediye” ter kibini kabul eder misiniz? Bu yeni tabir, âdeta, “havadis-i medeniye” cinsindedir. Birbirine pek ziyade yakındır. “Havadis-i

medeniye” sütunu altında bulunan fıkralar yeni icatlardan, ilme ve fenne dair önemli keşiflerden, sanayiye ait reformlardan ve düzenlemelerden ve buna benzer şeylerden bahsettiği gibi, “havadis-i belediye” de yalnız bizim şehirde icat edilen şeylerden dem vuracaktır. Bu hafta içinde havadis-i belediyeye dair kulağıma gelen önemli haberleri, itibarlı Malumat gazetesine ulaştırıyorum.

Bakırköy’de oturmakta olduğum için, oranın belediye durumunu oldukça bilirim. Eski müdür, bin zahmet, bin sıkıntı çekerek, orada bir bahçe vücuda getirdi. Bahçede ağaçlar, çiçekler bitti; otlar, çimenler çıktı, “lak” dedikleri bizim büyük havuzlardan bir tane yapıldı. Su verecek makinesi yerli yerine konuldu. Kadınlara, erkeklere mahsus yerler ayrıldı. En son, buraya bir kiracı bulmak meselesi çıktı. Kiracı bulundu. Onlarca “eksiltme kamesi” denilen kâğıt çıkarıldı; karşılıklı imzalar atıldı. Fakat bir mesele askıda kaldı: Biraya izin verelim mi, vermeyelim mi?

İki komşu:

— Hayır olmaz! der.

Zabıta:

— Bizce bir mani yoktur, diye cevap verir.

Bahçe, kahve ile işlemez. Tekrar belediyeye müracaat ediliyor. “Bir şeye benzetiriz!” cevabı veriliyor. Nasıl?

Kadıköy Belediyesi de, Haydarpaşa rıhtımını doldurmak için, önüne gelen yere toprak yığmaktadır. Pekâlâ! Fakat yerler çok yufka olduğu için, geçen gün bağ arabalarından birine binmiş olan bir aile halkı, arabanın dolan yerlerden birine batıp devrilmesi yüzünden, az-çok hırpalanıp yaralandılar. Hanımlarla araba güç hâlde kurtuldu. Zannederim ki, biraz dikkat, epeyce büyük kazalar savuşturur.

Sırası gelmişken, belediye dairelerine birer ricada bulunayım: Bizim arabacılarımızın hâlini bizden kendileri daha iyi bilirler. Bir kere daha tembih edilmez mi ki bu adamlar iradenin dizginin her yerde beygirlerin çenelerine bırakmasınlar. Bahçekapı’dan Köprü’ye gitmek kadar şehrimizde tehlike atlatacak bir yer daha düşünülemez. Ya Köprü başında? Mazallah! Zaman oluyor ki halk, kaçacak yer diye birbiri üzerine çıkıyor. Üstü başı temiz bir zat görmesinler, yirmi tane araba birdenbire hareket ederek bu işler için zaten dar olan o meydanı kaplıyorlar. Geçen gün iki kadın ile üç yavru bunların arasında birbirlerini kaybettiler. Çocuklar, “Anne! Abla!” diye bağırsır. Kadınlar, “Kızım! Oğlum! Kardeşim!” diye haykırırlar. Fakat kim dinler! Sürücüler yine,

“Beyefendi! Küçük bey! Gözlüklü Efendi! Paşa baba! Hanımefendi! Küçük hanım!” diye feryada devam ettiler. Kadınlar, çocuklar, güç hâl ile kavuştular. Üç dakikada bir hasret ki tarif edilemez.

Hatırda mıdır? Şehri güzelleştirmek maksadıyla, arabacıların tek çeşit elbise giymeye mecbur edilecekleri söylenmişti. Bu fikir yerine getirilseydi, ne kadar şık olurdu. Eğer buna himmet edilir ve kamçıların ipleri de küçültülürse, belediye adına gerçekten hizmet edilmiş olur.

MEKTUP 12

Sıcaklar arttıkça serin yerler aramak, âdeta, tabii bir ihtiyaç hâline geliyor. İnsan, Boğaz’da yükseldikçe yükseliyor. Ben bile, kısa zaman için Göksu’yu bırakarak, sulara doğru aktım. Büyükdere’de biraz oturup karnımı doyurayım diyerek uzunca, bahçesi denize kadar uzanan bir lokantaya girdim. Sofrada alafranga, beyaz, kar gibi örtü. Takımlar temiz; ortada bir liste...

Ben zaten, deniz havasını bilirim. Beni her zaman acıktırır. Lüzumundan fazla masrafa sokar. Listeyi ele alır almaz, içindekilerin her birinden birer tabak yemek istedim. Ne de güzel, ne de ustalıkla yazılmış:

Piliç suyuna çorba, piliçli pilav, pırzola, tas kebabı, orman kebabı, şiş kebabı, dağ kebabı, Büyükdere kebabı, İzmir köftesi... Bunlar, etli yemekler. Gelelim sebzelere: Patlıcan beğendi, patlıcan musakka, patlıcan oturtması, patlıcan silkmesi, patlıcan imambayıldı, patlıcan tavası, aşekadın, barbunya, çalı fasulyeleri. Bamya (etli), domates dolması, türlü (güveç ile).

Balıklar: Barbunya (tavası), kefal (pilakisi). Yemişler: Kavun, karpuz, şeftali, armut (akça). Şarap ve türlü peynirler.

Tamam! Her şey var. Fakat hangisini yiyeyim? Çorba: Hava sıcak. Tereyağlı pilav: Sonra. Piliçli pilav: Birdenbire tıkar. Piliç kızartması: Kupkuru. Piliç soğuşu: Söğüşten ne çıkar? Piliç ekşilisi: Kim bilir nasıl şey? Biftek burada pişirmezler. Fileto: İnsan Yani'de olup da yemeli. Pirzola: Bizde de yapıyorlar. Tas kebabı: Yemeden bıktım. Orman kebabı: Burası yeri değil. Şiş kebabı: Biraz durdum. Dağ kebabı: İştmediğim bir yemek. Büyükdere kebabı: Şaştım. Patlıcan kebabı: Şiş kebabından ne farkı var? Kuzu ciğeri: Vakti geçti. Kuzu başı: İşkembeci dükkânında mıyım? Kuzu fırında: Şimdi tatsızdır. İzmir köftesi: Hiç sevmem. Patlıcan beğendi: Patlıcanı ez, üzerine tas kebabı koy, ver müşteriye! Yenmez... Patlıcan silkmesi: O da öyle. Patlıcan imambayıldı: Zeytinyağıdır. Patlıcan tavası: Bir tanesi yenir. Ayşe kadın, barbunya, çalı fasulyeleri: Sebze dedik a! Bamya (etli): Sıvışık. Domates dolması: İyi pişiren olsa! Türlü: Karmakarışık şeyden hoşlanmam. Barbunya: Bu fena değil; hem alafrangada önceden balık yenir. Kefal pilakisi: Şimdi hiç yenmez. Kavun: Acaba Topatan mı? Karpuz: Soğuk mu? Şeftali: Sulu mu? Armut: Porsiyonu kaç? Şarap: Yerlidir. Türlü peynirler: Malum a, kaşar, beyaz, gravyer, Felemenk.

Ben bu düşünce, bu tereddüt içinde iken cingöz bir garson:

— Efendim, ne buyuracaksınız? dedi. Artık, “Düşüneyim” olmaz. “Şiş kebabı” dedim.

Dedi ki:

— Yanına biraz fasulye koysun mu?

— Peki, fakat önceden bir barbunya ver. Şarap getir. Yemiş de getir, dedik. Emirlerim sırasıyla yerine getirildi.

Yemek yerken sordum:

— Buraya ne derler?

— Pamuk Yani!

Pamuk Yani mi? Dikkat ettim, topuz gibi biri. Beyaz bıyıklı, karnı çenesinden ziyade ileriye fırlamış. Pekâlâ! Ağzımızı sildik. Borcumuzu sorduk. Herif pamuk değil, çelik imiş, 35 demesin mi? Zengin ahbablarımdan biri ile bazen böyle yerlere gelip de ben garsonun hesabını incelemeye kalkıştığımda:

— Dokunma. Buralarda hesap sormak ayıptır, derdi. Keşke, demez olaydı! Her sözü tutmam da bu zararlı öğüdü tutarım. Kuzu gibi, iki mecidiyeyi verdim. Silik bir çeyreği cebe atarken, düşünüp de hazım kabiliyetim bozulmasın diye, birdenbire dışarıya fırladım.

Daha kapıdan çıkar çıkmaz, bir araba durdu. Benim “zengin ahbablardan” dediğim zat içinde. İçimden, “Biraz önce gelseydin ne olurdu?” diye söylendim, iki taraftan, bir “Vaay!” dır gitti.

Sordum:

- Nereye?
- Bentler’e! Haydi, beraber gideceğiz.
- Olur.

Arabaya atladık. Daha ömrümde Bentler’e gitmemiştim. Bu ilk ziyaretten doğacak sevincin pek çok olacağını tahmin ediyordum. Her ne ise! Araba zıplar, biz zıplarız. Maltız Mahallesi’nden geçtik. Karakolun önünden Büyükdere çayırına girdik. İnce, pürüzlü bir zurna sesi, gürültülü bir davul bizi karşıladı. Eski tunç renginde iki Kıpti, birden temenna ederek arabaya yaklaştılar. Arkadaşım biraz şık, âdeta hoppaca olduğundan:

- Biraz dinleyelim, dedi.

Durduk. Zurnacı boğazının yan damarlarını şişirerek bir “Medet!” kopardı, yahey! Davul da baso tutuyor. “Uşşak” üstünden biraz gezinir gezinmez:

“Allının allısıyım ben,

Kara kızın ablasıyım ben!” diye bir feryattır ko-ptu. Meğer üç dört nazenin yüzlü, etrafımızı sarmışlar. Başlarında tabii çiçeklerle süslü örtüler, rengi atmış, önü yırtık mavi yeldirmeler, kırmızı renkte şalvarlı entariler, o kınalı parmaklar, rastıklı kaşlar, kar gibi dişler, sicim gibi örgülü perçemler. Arada bir göbek hoplaması nasıl tarif edeyim bir nağme, bir cümbüş ki hakikaten Çingenece.

Hava değişti, yine hep bir ağızdan:

“Sevdiğim Bursalı, Bursalı,

Bana gel her salı, her Salı” türküsüne girdiler. Arada bir mani:

“Adam aman ne derde,

Ne belaya uğradı garip başım, ne derde.

Ben onun kurbanıyım,

Beni sevmez ne eder de?”

“Ooh! Yahey! Yaşa!”

Yarım saat böylece dinlendikten sonra, yine yolumuza revan olduk. “Sultan Suyu” denilen yere geldik. Bir alay da orada ko-ptu. Zurna, klarnet, davul, çiftenara, laterna. Bir çalgı topluluğu ki alaturkası da var, alafrangası da. Orada

da birkaç hava dinledikten sonra yine yollandık. “Kambur” deniyor, bir yere geldik. Burası sakin, gürültü yok. Karşımızda koca bir su terazisi; yapılır şey değil. Tam bir alçakgönüllülikle altından geçerek yürüdük.

Bentler, hakikaten Osmanlı medeniyeti eserlerinden örnek verecek heybetli tesislerden imiş. Hayret içinde kaldım. Çevrenin latifliği, o ormanların güzelliği, şairce düşünenler için epeyce sermaye verir. Ne çare ki, zurna bizi orada da yakaladı.

Büyükdere piyasası pek güzel oluyor. Akşamın saat on ikisinde başlayan bu gecinti, gecenin üçüne, hatta dördüne kadar sürerek, gündüzün cayır cayır yanan ateşzedeler, gecenin kararsız tazeliğinden şöylece istifade ediyorlar: Çevrenin gözlere ve düşünceye bahşettiği tatlılık dolayısıyla, bu piyasaların parlaklığı çoğalıyor. Fakat gazinoda oturmak için epeyce yürek ister. Kendine güvenmeyen içeriye girmesin. Ne diyorlar, biliyor musunuz?

İnsan, Büyükdere’ye para yemeye gelirmiş. Doğru, fakat vapur parasına kadar soyulursa, burası biraz endişe vermez mi?

Meşhur kemancımız Tatyos, bu sene yine Çırçır’da kemanını öttürüyor, fasıllar yapıyor. Karakaş, Kanuni Şemsi, Tamburi Yuvakim birleşmişler. Fakat geçen pazar günü gibi yağmur yağacak olursa, tente altında oturmak hoş kaçmıyor. Ne var ki, dinlenecek bir saz takımı varsa o da ancak bu takımdır. Çırçır sahibinin yüksek zevkini zaten işitmişiz: Derme çatma şeylere iltifat etmez.

Ne dersiniz? Tuzlu şeyler yiyip de sulara gitmek âdeti henüz kaybolmamış. Ben bile, bir içgüdü ile, sardalya yiyip gitmeyeyim mi? İç bire, iç! İnsan kırbaya dönüyor. Bereket yersin su durmuyor, akıyor. Yoksa ben de İstanbul’a davul gibi bir karınla dönecektim.

MEKTUP 13

(Âşık ile sevgili üstünedir)

-Facialı ve gayet yanık komedi-

Perde: 1

Fasıl: 2

Tablo: 3

Kanto: 4

Bale: 5

(Perde açılınca alafranga bir yatak odası. Yan tarafta, bir mermer masa üzerinde lavman. Onun yanında örtülü, ayaklı, çekmeceye benzer bir şey. Sıkı sıkıya kapanmış pencereler. Tek, madeni, kabarık bir karyola, kanepeler, iskemle, sandalye, koltuk, yastık. Geyik avını gösteren bir levha. Karpuz, üzüm, şeftalili bir levha daha. Yaz mehtabı. Hava sıcak. Âşık, ayakta terini siliyor. Sevgili, köşede oturmuş, gözlerini süzüyor. Konuşma Fransızca oluyor.)

Sevgili:

— Siz beni seviyor musunuz?

Âşık:

— Bütün kalbimle, madam.

Sevgili:

— Ne vakitten beri seviyorsunuz?

Âşık:

— (bir hayli düşündükten sonra) İşte, o günden beri...

— Oof! Hava da sıcak. Şu ceketimi çıkarır mısınız?

— Başüstüne! (Vişneçürüğü, üzeri siyah kaytan ile oymalı yakası sarımsı dantelli, kısa ve dar kollu ceket çıkarılır. Ufak, düz bir gerdan ile bir karış yüz ölçümünde dekolte bir göğüs, yumuk iki omuz görünür.)

— (süzülerek) Hâlâ seviyor musunuz?

— Şüpheli mi var, madam? Görmüyor musunuz? Neler çekiyorum?

— Hava da pek ağır! Şu korsemnin bağlarını çözer misiniz?

— Başüstüne, madam! (çözer çözmez “puf” diye bir göğüs sesi, dümbelek bir karın şişkinliği)

— Oh! Biraz genişledim.

— Evet...

— Benden evvel bir başkasını sevdiniz mi?

— Mümkün mü? İlk aşkı bu. Ben yalnız sizi sevdim, severim, seveceğim, seviyorum.

— Teşekkür ederim. Fakat siz de sıkılıyorsunuz, ceketinizi çıkarın.

— Başüstüne, madam!

— Yanıma oturmaz mısınız? Fakat bu hararet ne olacak! Jüpon bile sıkıntı veriyor. Çıkarmaz mısınız?

(Beyaz dantelli diğer bir şey daha çıkarır.)

— Ama siz de terliyorsunuz. Yeleğinizi çıkarın, boyunbağınızı çözün.

— Peki, başüstüne madam!

— Aşk hakkında fikriniz nedir?

— Sizden başka fikrim yoktur. Yanıyorum.

— Bari gömleğinizi de çıkarın. (ince ten fanilas, aralığından bir iki göğüs kılı perçemi)

— Ah! Madam...

— Söyleyin mösyö...

— Fakat iskarpinlerim de...

— Çıkarayım...

— Zahmet ama çoraplarımı da çıkarmaz mısınız?

— Başüstüne!

— Ya siz pantolonunuzu neden çıkarmıyorsunuz? Aman ne kadar esniyorum...

— Karyolanıza yatsanız a...

(“güm” diye bir ses, madam yatakta, mösyö ayakta)

— Sizin uykunuz gelmedi mi?

— Uyuyalım mı, madam?

— Elbette!

("güm" diye ikinci bir ses daha, aah, oof)

Âşık, kendi kendine:

— Başımda bir ağırlık var. Evet, evet, uyumalıyım. Çaresiz uyumalıyım.

(derin, dik sesli bir esneme, gözlere su hücumu, çene ayrılmaları, ufaktan nefes, gözlerde Japon tarzı bir uzanış, bir esneme daha, bir daha, kalın, haykırtılı bir esneme daha, peşinden bir horultu, burun ısıkları, bir iki ağız sapırtısı, tek tük, lafımsı sesler, horultu)

— Bu mösyö mutlaka ahmaktır... Mutlaka, benimle eğleniyor... Benim gibi kadınla eğlenmek ha!

("güm" diye üçüncü bir ses daha, mösyö karyoladan aşağıya, "aman" sesleri, çırpma, apartmanda telaş belirtilen "Ne var?" sesleri, anahtar şakırtıları, mösyöde telaş, yere düşmüş, yerde, akşamdan kalma kadeh varmış, ayağına çarparak kırılmış, kesmiş, kan akıyor, basamayıp sekiyor, kapıdan "tık, tık" darbeleri, "Açın!" diye bağırıtı, "Bu ne rezalettir!" sözleri, meğer sürahi de devrilmiş, aşağı odaya akmış)

MEKTUP 14

Ben zaten, ümmetin oruçlularından olduğum için, Ramazan'dan pek rahatsız olmam. Bildiklerimden pek çok kişi de benim gibidir. Ne olacak? Günde birkaç kuruşa işkembe çorbasıyla, yarım baş suyuna salınmış söğüş ile beslenen mideler açlık elemine alışmış demektir. Fakat ne hâldesiniz? Burasını anlamak isterim. Acaba, evde mama dadiya bir parça bir şey saklatıp güzelce yedikten ve akşama kadar sürecektir katlanma gücünün dozunu düşürmemek için birkaç bardak su içtikten sonra ele tesbih alarak mı çıkıyorsunuz? Dünyada bu riyacı tavrı yutmayanlardan biri de bizim Ayazağa mektupçusudur.

“Ha, göreyim seni!” deyin. Size, oruçsuz olup da kendisini halka niyetli gösteren ne kadar bey, efendi, ağa, hanım varsa hepsini birer birer seçip ayırır. Bu ustalığı ne şekilde edindiğini sorduğumda dedi ki:

— Bundan kolay bir şey yok. Bir kere çehresine bakarım; eğer yazar çehreli ise oruçlu, direktör simasında ise oruçsuzdur. Çünkü bu ikiden biri senenin her gününde mutlaka aç, öteki muhakkak toktur.

Ramazan’da, dalgınlık denilen ciddi veya yapmacık hâlin sebep olduğu komediler insanı güldürür. Hele ben karambol manzarasına bayılıyorum. Birinin sağ kolu, ötekinin sol koluna hızlıca temas eder etmez birer yarım devir yapmış olurlar. Başında fes, bir titreşim hareketiyle yer değiştirerek püsküller azıcık havalanır. Fakat gözler aksi istikamete kayarak aklar belirir. Dudaklar, ses yollarını açıp kapamak için, birer manivela imiş gibi titremeye başlar. Bu ani titreyiş, el ve parmaklara ve ilişiği dolayısıyla kalçalardan dizlere kadar ulaşarak, “sendeleme” denilen fizyolojik hâl meydana gelir. Kalp, pek tabii, vuruşlarını arttırarak mide üstünden hançereye doğru, etlerde ve yağlarda ürperme gibi bir kabarma ile tıknefeslik belirtileri hissedilir. Azıtmı ve usluluk mayası değişik ölçülerde olan, biçim ve kıyafetleri cinslerine has bulunanlarda birbirlerine karşı gösterilen gamzeler, imalar, kirpiklerin inip kalkması, sakal oynatma, çene, gırtlak atması gibi çeşitli hâller pek gariptir. İşte bütün bu türlü sallantılı hareketler şiddetlendiği zaman, iki taraf da ağzını açmaya mecbur olur. Mesela:

— Kör müsün? diye boğuk veya gürültülü bir ses çıkar. Onun ardından derhâl:

— Kör sensin! diye ikinci bir ses işitilir. Bu boşanma, bütün elektrikli kuvvetleri çatık kaşlı bir şekle girmeye mecbur eder. “Hâl dili”nin “beyan ve ifade dili”ne benzemediği anlaşılır. Çünkü o ses:

— Haydi, haydi! Mübarek günde... Başımı belaya sokma! diye sözlü bir sohbeta geçer. Hâlbuki bu söz çarpmasının karşı tarafta meydana getireceği tepki, cinse, yani kalp ve sinir sağlamlığına ve arzuya göre değişir olduğundan, belki de:

— Senden gelecek belaya hazırım! gibilerden bir ses çıkar.

Aman Allah! İşte, kızılca kıyamet kopuyor. Hele gelip geçenlerden beş, on, on beş, yirmi tanesi birikir ve içlerinde bir iki kıvırcık bey de bulunursa ateş saçağa sarar. Küfürler birbirini kovalayarak arada sırada, dikkatli gözlere çarptığı üzere yumruklar inmeye veya eller yakalara sarılıp itişip kakışma muamelelerine hız verilir. Bilindiği gibi, gelişmenin olması için, mutlaka bir

teşvik ünlemesine ihtiyaç vardır. İnsanoğlu, bu hissi, bu ünleyişi kalbinde tutamaz. Araya girenlerden akli başında olanlar:

— Etmeyin! Ayıptır! dedikleri hâlde, öbür takım:

— Vur! Vay, herife bak! Dızgalı sallandı! Moruğa hampir! diye kızıştırıcı iltifatlarda bulunur. Artık al aşağı, ver yukarı! En nihayet, polis ayırır. Son perde hepsinden şıktır:

Soluya soluya biri bir tarafa, diğeri öte tarafa gittikleri hâlde o dönük gözler, durmaksızın birbirini takip eder. Bu öfkeli bakışta her şey iç içedir. Dayak, sille, tokat, şamar, yırtma, tırmalama, tükürme, ayakaltına alma, tekme, çifte, çimdik, ısırış, kulağını çekme, burnunu kanatma, kafasını yarma, boğazını sıkma, boş yerine vurma, kolunu kırma, göğsüne inme, çenesini dağıtma, dilini koparma, avurdunu yırtma, ciğerini söküp alma, kanını içme, beynini dağıtma, bağırsaklarını dökme gibi vahşiliğin şanına yakışır ne varsa birer birer o bakışlardan fırlayıp ortalığa yayılır. İki kafa, birbirini ayıran mesafeye göre, az veya çok sallanır. İki elin şehadet parmakları da, yine aynı ölçüler içinde, “Sen bunu belle!” işareti çeker. Kâh birinin eli cebinden bir mendil çıkarıp terlemiş alnını, bıyık ve sakal gibi salya içinde kalan yerlerini siler. Kâh öbürünün eli yumruk hâline girerek cebine sokulur. Fakat omuzlar, dudaklarla beraber, bir müddet daha, edinmiş olduğu titreyiş hareketini kaybetmez.

Göğüs, şöyle böyle öksürme hâlinde şişer, boğaz susar, dil paslanır, gırtlak inip çıkar. Ta dizlere rahatlık gelinceye kadar, jimnastik adımına benzer düzensiz adımlarla kahramanca bir yürüyüş muhafaza edilir. Bu komedinin en son perdesi, her ikisinin dükkânda, evde, kalemde, yolda, camide, tramvayda, trende, Tünel’de, tontonlarda, Şirket-i Hayriye vapurlarında, simitçi, çörekçi fırınları önlerinde, mahalle kahvesinde, kıraathanede, tiyatrodada, Karagöz’de, çaycı dükkânında, iftarda, sahurda, Direkler arası’nda rast geldiklerine anlatmalarıyla ta ertesi akşama ve dolayısıyla bayrama, biraz daha ileri gidilecek olursa gelecek Ramazan ayına kadar sürer.

“Haniya, demirhindi şerbetim!” diye kulağımda patlayan şiddetli avaz beni o derece korkuttu ki, şaşkınlıktan, az kaldı, alabildiğine giden ve üzerime doğru gelen arabanın altında kalacaktım. Kendime gelip de bu naranın atıldığı tarafa dikkat ettiğimde sipsivri, gürbüz, delikanlı, başında keçe külah, sırtında salta, bacağında potur, tulumbacı yemenisi cinsinin sivil takımından ayağında bir yemeni bulunan ve arkasına semaverimsi sarı bir güğüm almış olan birini

gördüm. Dikkatimi anlar anlamaz:— Buuuz gibi! diye bir daha haykırdı. Ben, hâlâ suratına bakıyorum. O da, durmaksızın söyleniyor:

— Şifalıdır! Hararet söndürür!

Şaşırdım. Kim bilir ne türlü bir hâlde kalmışım ki şerbetçi yanıma doğru gelerek, önündeki bardaklıktan bir bardak çekti. Başını eğerek! “şır, şır” diye doldurdu. Sıvalı kolunu uzatarak, bize bir tane sundu. Çaresiz içmeye başladım. Ben içiyorum, o beni âleme şahit tutuyor:

— Dişlerini dondurdu! Haniya buuuzz! diye bağıyor.

Meğer bunlar, İzmir’den buraya kadar gelmiş ticaret erbabından imiş. Anlar anlamaz yaralı Osmanlı gazilerine karşı gösterdikleri cömertlikler hatırıma geldi. Herifceğizi derhâl sevdim. Hatta kazansın diye, bir tane daha içerek ateşimi söndürdüm.

Ben bardağı teslim ederken, yanımda bir ses daha peyda oldu. Döndüm: Kurban Oseb. Bu komik yadigâr da susamış. Fakat verdiğim işaret üzerine, şerbetçi bardağı dolduruncaya kadar, en güzel taklit ettiklerinden biri olan, müteveffa Çalgıcı Civan’ın şekline girdi. İçtikten sonra, kamburunu çıkararak yürümeye başladı. Şerbetçi de şaşakaldı. Bu sefer hayret sırası, benden, o nara atıcıya geçmişti.

Geçen gün, Köprü üzerinde renklerin incelenmesiyle uğraşarak, gördüklerimin özünü size yazmıştım. Mektubun yazılış tarzı, editörlerden birinin hoşuna gitmiş ve beni ziyaret etmek gibi bir ilgi göstererek, bizim fakirhaneye kadar gelmiş ise de bulamamış. Bunu haber alınca, elbette, “iade-i ziyaret” ettik. O beni bulamamış ama ben onu bulabildim. Derhâl, bahis renkleri üzerine açıldı. Dolayısıyla, dil meselesine geçildi. Dedi ki:

— Eğer dilimiz için de bir renk yazman icap edeydi, ne diyecektin?

Durdum. Sorduğu garip ama önemli... Şaşaladım. Dile renk yakıştırılır mı? Mavi desem olmaz, turuncu yakışmaz. Al, pembe, siyah hiç münasebet almaz. En sonu:

— Ben, yakışacak şeyi bulamadım. Sizin hatırıma geliyor mu? diye sordum.

Güldü, dedi ki:

— Ben buldum, ama bir renk değil... Renkler topluluğu. Renk de değil birkaç rengin birleşmesinden olma mozaik.

— Mozaik! Sahi, pek münasip. Öyle ya, Arapça, Farsça, İtalyanca, hele şimdilerde Fransızca, Türkçe... Kıyamet!

— Evet, dil, büyüdükçe, yeni kelimelere muhtaç imiş. Mesela, “tatlı” kelimesi pek eski, kullanılmaz imiş. Onun yerine “nuşin” kelimesi konulacaktı. Bundan sonra; “helva-yı nuşin, nuşin karpuz, nuşin renk, nuşin söz, nuşin dil” denilecek.

— Fena değil! Fakat Türkçesi kalkıp Farsçası gelirse, dil yenilenmiş mi olur?

— Onu editörlerden sor. Hatta geçen gün meşhur Bourget’nin (Burje), İdylle Tragique (İdil Trajik) adlı eserini okurken, bir yerinde “caresse bleue” (kares blö) deyişini görünce yeni edebiyatçılarımıza hak verdim.

İnsan bunu nasıl olur da “mavi renkli okşayış” yahut “nüvaziş-i kebud renk” veya bakış meselesi olduğuna göre “nigah-ı kebudfam” diye tercüme etmez!

Söyleşmemiz bu türlü taşlama üzerinde iken, Malumat’ın o günkü nüshası da geldi. Garip şey! Renk meselesi var. Bir gün pembe mendil, bir gün mavi mendil... Birbirimize baktık. O da güldü, ben de. Karşımdaki, en son, dedi ki:

— Direktörün himmeti. Yazılan hikâyenin asitli olup olmadığını anlamak için, bir kimya muamelesine ihtiyaç görmüş. Üzerlerine turnusol boyası dökmüş, bu renge girmiş.

Yeni kelimeler gibi, yeni deyimler de çoğalıyor. Mesela şu mevsimde birine “Şu adam nasıldır?” desiniz, o “soğukluk”un zıddı olarak, nefretini ifade için “sıcak” diye cevap veriyor. Sebebini sordum. Karşılık şu:

— Bugün bizi candan bezdiren nedir, sıcaklık değil mi? O hâlde ben de bu adamın yanında fena hâlde sıkıldığım için “pek sıcak” derim, dediler ve hak da kazandılar.

Bu fikir bende epeyce hisler uyandırdı. Gözüm ağrıdığı için salollu pamuk kullanıyorum. Görseniz, ne kadar yumuşak! Mikrobu da giderilmiş, zararı da yok. Kokusu biraz yabancı ama rengi! Ah, o rengi beyaz pamuk vesselam! Gözüme sürdüm mü bir “nüvaziş-i sefidfam” gibi etki ediyor. Ben bu hissin altında yumuşadığım için, haniya dilimizde “Sana gül ile dokunmam.” tabiri yok mu? İşte onu atmaya karar verdim. Bundan sonra yazdığım, söylediğim zaman “Sana salollu pamukla dokunmam.” diyeceğim. Hem, gülden, bülbülden bıktık. Hem salol, iltihabı defeder. Ya gül ile dokunulan yerde ufak bir sivilce ağzı olup da oradan mikrop geçerse! İnsan sevdiğini böyle kazalardan esirgerse, sevgisini ispat etmiş olur.

Son deliller ve ciddi şahitlerle de sabit oluyor ki, Osmanlı dilinin tam gelişmesi için mutlaka Fransızcadan tercümeğe ihtiyaç vardır. Her asır, kendi kelimesini düzelterek öbür asra bakıyor. O da bir kat daha düzeltip diğerine teslim ediyor. Biz de şimdi o ihtiyaç içindeyiz ve ihtiyacımızı elde etmek üzereyiz. Bir zamanlar “Hame pira-yı tazim ve tekrim olan meveddet name-i valaları” denilirken, sadelik tarafını tutanlar bu kelimeleri gereksiz görerek ve samimiyetle tabiiliği çıplak ifadede arayarak, “Kardeşim, mektubunu aldım.” tarzında yazmışlardı. Fakat sadelikçiler de dikiş tutturamadılar. Zira, “Kardeşim, mektubunu aldım.” pek bayağı oluyor. Rivayet edildiğine göre, bu cümlenin sadeliğine dokunulmamakla birlikte, kelimelerden birinin atılıp silinmesi ile şöyle, yani “Kardeşim, beyaz veya mavi renkli kâğıt üzerine yazdığın satırları havi olan zarfı kabul ettim.” tarzında yazılacakmış.

Velhasıl, renklerin dilinden anlamak herkes için gereklidir.

Renklerden anlamak dedim de, geçen sabah Şirket-i Hayriye vapurlarından birinde yaptığım “renk” hatırıma geldi. İlk vapur. Daha kimse yok, Varsa da birkaç Frenk. Sigarayı yaptım. Kibriti unutmşum. Aşağıya, büfeye gittim. Kahveci, kurulmuş oturuyor. Alçakgönüllülükle:

— Bir kibrit var mı? dedim.

— Yok, dedi.

Düşündüm. O masa gibi yerde bir ispirto takımı duruyor. Herife hiç renk vermeksizin dedim ki:

— Ben kahve içecek olursam, bunu ne ile yakacaksın? Bu söz, elektrik düğmesine basmış gibi, herifi yerinden oynattı. Derhâl:

— Buluruz, efendim. Arayayım. Müsaade edin! demeye başladı.

Gerçekten de buldu. Çaktı, yaktım. Yüzüne şöylece bir bakış attıktan sonra:

— Kahve içmeyeceğim! dedim. Herif öyle bozuldu ki yüzünün rengi bile değişti.

MEKTUP 15

1000 Lira

İane Sergisi, piyango biletlerinin en kabadayısı ve kayıtlı rakamların baş tacı olup sefalet giderecek hissesine bin adet Osmanlı lirası isabet buyuracağı özel cetvelinde yazılmış ve belirtilmiş bulunan, herkesin gece gündüz rüya ve hülyasında dolaşıp görünen sıkıntı ve üzüntüyü defedecek olup çekiliş zamanı henüz şeref vermediğinden dolayı şimdilik huzur ve neşe bırakmayan meşhur ve maruf 49775 namında hafıza süsleyici rakamın evlerde karı koca, baba oğul, çoluk çocuk, hizmetçi uşak, aşçı, ayvaz, ispir, seyis aralarında ve dışarıda ortaklar, eş-dost, konu-komşu, velhasıl bütün tanışıklar arasında çatışma ve bozuşmalara sebep olduğu ve “pay” meselesi ile “Bana ne vereceksin, ne verirsin?” bahislerinin her gün karşılıklı olarak sorgu hâlinde dillerde gezdiği matbaamıza haber veriliyor. Cenabıhak, cümle ile beraber, bu kullarını da şad ve mesut buyursun. Şayet nice zamandan beridir başımda bir kaçınılmaz bela, sınıksız sarmaştığım bir musibet olan ters talihim kazara bir takla kılıp da başı yukarda ayakları yerde düzgün bir hâle gelecek ve her çekilişte, titrek elimde yıpranmış şekilde durarak bana birkaç defa gözlük sildirme, göz şaşalaması ve baş dönmesi suretiyle naz ve işve eden naçiz numaram 13871 adlı işe yaramazın teki olan rakama lütfen ve tenezzülen isabetine delalet eyleyecek olursa, yüzde on hesabıyla, bütün yoksul yazarlara ve takatsiz muhabirlerin cümlesine yüz tanesini vermeyi gözüme kestirmiş olduğumu bildirmekte acele ve eğer havlu, mendil çıkarsa mahrumiyet gözyaşlarını beraberce silmeye davet ile birlikte bağa çubuktan birer nefes çekmekte serbest olduklarını ve sigara kâğıtları meselesine gelince bölme ve dağıtmada hâlâ tereddüdüm bulunduğunu ve sırmalı, sırasız uçkurlara gelince bu bapta ağız açıp laf etmeye kimsenin hakkı olmadığını ve ait bulunduğu yer dolayısıyla özel mana taşıdığı gizlenemez olup, bununla beraber, albüm gibi parçalanması mümkün olmayan öbür nesnelere mülkiyet bütünlüğümü hakkıyla koruyacağımı vaki olan naçizane davetime iyi bir fırsat saydığımı bildirmeye cüret eylerim.

3 Ramazan 1316, sene 3 Aralık 1314 (16 Aralık 1898)

imza

Şehir Mektupçusu

Taze Havadis:

Eczahane-i Türkiye'nin nefis imalatından olup yıkandıkça elleri, yüzleri yumyumuşak eden ve latif kokusu âşıkların burnuna sefa veren allı, morlu, yeşilli, kırmızılı "Nalipas" sabunlarının incelik ve latiflikten dolayı (Ha-nım Eli) diye adlandırılmasına karar verildiği ve lakin alafranga merasime uyulmak maksadıyla yani o âdetde el ele tutuşulduğu zaman (bonjur) ve (bonsuvar) demek zaruri bulun-duğu için bu iki kelimeden birinin bir tarafa, diğerinin öte tarafa yazıldığı kulunuzun gö-züne çarpmıştır.

"Baldo"nun meşhur ispiRTOSUZ kınakı-nasından içenlerin iştah hücumuna uğrayarak, iftarda "Yemekler Divanı"nın bütün sayfalarını altüst ettikleri Baba Yaver'in naklettiği sağlam rivayetlerdendir.

Yemekler Divanı

Cild-i hindiden olur enfesi çorbayı şikem,
Diye ant içti bize dün gece baba-yı şikem.

Taze kıymayla yumurta yakışırımış sonra,
Böyle imiş kaide-i akili abayı şikem.

Ne kadar hatıralar yaksa kebabın kokusu,
Yine yanmaz anın azarına esmayı şikem.

Duramaz hırçın olur mide biraz ekşirse,
Terbiye vermeyecek neyleye lalayı şikem.

Nameza dolma-i yaprağa halef olsa seza,
O tavuk göğsü gibi dilber-i helva-yı şikem.

MEKTUP 16

Sular'a gideceğim, diye gece erken yattım. Evin sokağa bakan odaları biraz hava aldığından, şu insanı buram buram terleten bunaltıcı mevsim çekiliyor. Zaten, kendi kendime uyandığımı bilmem. Ya simitçi, ya börekçi, ya zerzevatçı beni erkenden uyandırır. O gece de, fena hâlde dalmışım. Odanın içinde:

— Kuruuu! diye bir nara çınlayınca uykudan sıçradım. Şaşırmışım. Neüzbillah! Ben "kuru"yu işittim a. Alt tarafını da uydurdum. Kuruçeşme'de yangın var zannettim. Saate baktım beş. Yangına üzülyör, "İnşallah çabuk söner!" diyordum. Bir de, o ses biraz öteden yankılanmasın mı? Kim imiş biliyor musunuz? Dondurmacı. Herif, gece yarısı:

— Kuru kaymaklı! diye bangır bangır bağıriyor. O ne dehşet efendim!

Sabaha kadar uyuyamadım. Zaten maksadım bizim bikarar Boğaziçi muhabirini bulmak için verdiğim kararı erkence yerine getirmek, evde bulup sıkboğaz ederek bir güveç âlemi yaptırmak idi. Güneş çıkar çıkmaz, ilk trene bindim. Soluğu Köprü'de adım. Meğer pazar günü imiş! Benden evvel gelenler de varmış. Yukarı salona çıktım. Mahaşerallah: Kadın, madam, matmazel, dam, mis, leydi, kokana, dudu hepsi tamam. Fakat ne garip manzara!

İnsan, çiçeklikte oturuyorum, zannediyor. Şapkalarındaki çiçeğin haddi, hesabı yok. Bazısı, menekşe sepetini ters giymiş gibi, içi çiçekli dışı sade. Bazısı koca ortanca, gül, yasemin vazosunu bizim dolmacı zenciler gibi başlarına bulunmaz süs diye kondurmuş, kabarık, dallı budaklı görünüyor. Velhasıl rengârenk, hoş bir manzara...

Bir yer bulup oturdum. Hava sıcak. "Kismetinde olanın kaşığında çıkar" derler. Bize de daima kismet olan hava bu sefer yelpazeden çıktı. Meğer iki şişman madamın arasına oturmuşum. O terliyor, beriki terliyor. O yelpazeyi sallıyor, beriki sallıyor. İki taraftan kurtulan esaslı hava yalnız benim yüzüme çarpıyordu. Karşımda bıyığı sakalı tıraşlı, kalın gözlüklü, ihtiyarlığına göre yadırgatacak derecede şık, vakarlı bir İngiliz ile inadına hoppa, züppe, kalkık ucu sivri, pomatlı bıyıklı, yanağı kızarıncaya kadar perdah edilmiş, hafif mavi gözlüklü, cingöz, son modaya göre giyinmiş, dik de bükme yakalı, parmağında

üzerine “souvenir” (suvönir) falan yazılı üç-dört yüzük bulunan, yarım firak mı, jaket fransez mi nedir, haniya insanın ne önüne, ne ardına hayrı olmayan şeyden giyinmiş, pike yelekli, görülmeyecek derecede ince kordonlu, paçası az bol pantolonlu, kırmızı beneği olan çoraplı bir Büyükdere mösyösü oturuyordu. Paris’ten atlayıp, Viyana’dan geçip, Berlin’e şöyle bir göz atıp, İtalya’nın Milano, Roma, Napoli şehirlerini haritada gördükten sonra Londra’ya bir hasret “ah”ı yollayan, Amerika’nın Washington, New York, Philadelphia (Filadelfiya) gibi beldelerini “exposition” (ekspozisyon) zamanlarında kılavuzlarda okuyan, seyahati yalnız bizim İzmir’i görerek Kordon’da aşağı yukarı gezinmekten ibaret bulunan bu şık mösyö, galiba o İngiliz ile tanışık olmalı ki, bana doğru gözlüğünün yanından baktıktan sonra, pis bir Fransızca ile dedi ki:

— Karşıdaki mösyö bu iki et balyası arasında nasıl hava alacak?

Bu cümle ağzından çıkar çıkmaz İngiliz, gözlerini gözlüğünün üzerine çıkararak baktı. Rengi uçmuş tatlı dudağım büzdü. Fakat sağ tarafımızdaki madam, dil bilir takımından imiş. Birdenbire dillenerek, sağlam bir Fransızca ile:

— Yelpazelerimiz emirlerindedir, dedi ve bana dönerek:

— Mösyö, şişmanlığımız sizi rahatsız etmiyor değil mi? gibilerden iltifat etti. Ne dersiniz? Mösyö, o sıcak havada, bu zarif azarlama üzerine ne terledi, ne kızardı. Herif, bildiğimiz biracı Bomonti’nin buz takımı gibi.

Artık, zamanı geldi. Madama, iltifatından dolayı, orta bir Fransızca ile teşekkürler ettim. “Yanlarında bulunmak şerefine nail olmaktan dolayı, ne derecede bahtiyar olduğumu tarif edemem. Kadınlar hangi biçimde, hangi vücut ölçüsünde bulunurlarsa bulunsunlar, saygıya değerler. Hele sizin gibi zarif, nazik, terbiyeli güzel, asil, tatlı dilli madamların iltifatı, güzel bakışı ile benim gibi düşkünlerin kendilerine bu şekilde bir öğünme payı çıkarması tabiidir.” gibi cümleler sarf ettim. Derhâl, elimdeki sigarayı yere attım. Madam, sigara içmemi ısrarla teklif etti. Alçak gönüllülükle, bir sigara daha tellendirdim. Mendili yere düştü. Acele eğilerek aldım, takdim eyledim. Bana gülerek, o çiçekli başını eğerek “Mersi!” dedi. Bir muhabbet, bir sohbet ki anlatamam. İsmimi sordu. Söyledim. Memuriyetimi sordu “Malumat gazetesinin seyyar muhabiriyim.” diye cevap verdim. Mesele değişti. Gazetecilik üzerine bahisler açıldı. Fakat ayıpmış! Ben, madamın ismini sormadım.

Madam, öyle atılacak madamlardan değil. Şişman ama bilgili. O Frenk taklitçisini bile bozdu. Otuz sekiz, kırk var. Endamı hoş. Sözleri latif. Lakin, durmadan terliyor. Ben de, terlesin diye dua ediyorum. Arnavutköy’e gelinceye

kadar, zevkli sohbetiyle şereflendim. Heyhat ki, orada bendenize veda ederek ayrıldılar. Ayrılır ayrılmaz, garip bir hava hadisesi oluverdi. Solumdaki madam yelpazeyi salladıkça sol tarafım serinleniyordu. İngiliz, sırtını güneşe vermiş, madamın kalktığını görünce boş kalan o yerin önüne geldi dikildi. Yerin ateşi geçsin diye bekledi. Vapur Bebek'e doğru gelirken oturdu. Şık mösyö, hâlâ, İngiliz'e o pis Fransızca ile cinaslar söylüyordu. Ne dersiniz? Mösyö bana da sulanmasın mı? O dediğim dil ile:

— Mösyö! Ettiğim iyiliği unutmazsınız zannederim, demesin mi? Patlayacağım. Şık Frenkcik, karşımda, korlu mangal gibi duruyor. Ona da:

— Teşekkürler ederim! dedik.

İngiliz, Bebek'e çıktı. Velhasıl şık mösyö "Semer Palas" mı derler, ne derler, oraya gidecekmiş. O da Tarabya'ya indi! Biz de, Büyükdere Gazinosu'nda oturanlara gülücükler saçarak, Mesar Burnu'na vardık. Çıkar çıkmaz, bizim muhabirin nasılsa karar ettiği, Hidayet'in Bağı'na düştük. Eteğine sıkı sıkı sarıldım.

Beni görünce güldü.

— İsbet! Ben de güveci hazırlamıştım, diyerek cebinden koca bir kâğıt çıkardı. Meğer hazırladığı güveç değil, Sarıyer güveçlerinin tarifi imiş! O okudu, ben acıktım. Tuzunu, biberini, baharını anlatırken susadım. En nihayet vakit, saat gelmiş olmalı ki Hidayet'in o şakırtılı bağından kalkarak eve gittik. Hakikaten güzel bir güveç yiyerek, Çırçır'a yollandık.

Çırçır'da kendi kendime:

— Ah direktör! Gel de bizim şu rahat, sakın hâlimizi gör. Biri seyyar, biri bikarar... Fakat burada şimdi oturuyorlar, derken muhabir:

— Canım sıkıldı. Hünkâr Suyu'na gidelim! demesin mi? Yallah! Kalktık. Yokuşun başında merkeplere binerek, çıkmaya başladık.

Ben, ne türlü bir tehlike üzerinde olduğumu biliyordum ya. Ne yapayım ki, bir kere uyduk. Tam yolun ortasında, bizim dermansız binek yuvarlanmasın mı? "Attan düşen ölmez, eşekten düşen ölür!" derler ama bu mesel her vakit doğru çıkmıyor. Hayvanı oraya bıraktık.

Hünkâr Suyu tıklım tıklım... Güçlkle birer iskemle bulduk. Oturur oturmaz, elinde tepsi tutan seyyar garsonlardan biri buz gibi bir kahve verdi. Dumani üstünde bir şişe su getirip fırladı.

MEKTUP 17

Vaaay!... İstanbul'da bir su kabağı keşfedilmiş. Dekadanlar demiş ki: “Bu kabak, öbür bal kabaklarından üstündür!” Top (atanlar) demiş ki: “Hayır, değildir!” Zavallı su kabağı, birbirine zıt iki bakış önünde uzun müddet dura dura kendinden geçmiş. Bereket versin, sebze çeşitlerinden anlayan bir adam yetişmiş. O da bakmış, içi “çingır, çingır” ediyormuş. Sonunda demiş ki: “Bu hem bal kabağı, hem de su kabağı cinsindedir” İsterseniz, size uydurarak, “Dekadan Kabağı” diyelim. İsterseniz, bildiğimiz kavuna bir yoldaş olmak üzere, “Topatan Kabağı” diyelim. Fakat ne çare! Hakikisini sahtesinden ayıma ehlinin bilgili gözünce, her ikisini de ayırt etmek mümkün değil. Çünkü Yeni Nail-i Cedid'imizin buyurduğu gibi:

Dekadanlar Topatanlardandır,
Topatanlar Dekadanlardandır.

“Sabah”ın tiyatro eleştirmeni, “Tahammül” adlı oyunun “Mahfazasız Bilezik”e çevrilmişini seyrettikten ve bu piyesin en nazik noktalarını açıklayıp Peruz Hanım'ı da takdirlere boğduktan sonra, locada akıttığı hüznü gözyaşlarını kurutmadan diyor ki:

— Cazibe rolünü yapan o mini mini Minyon Virjini Hanım ise en zor olan bu rolü yaparken öyle sanatlar (Ne gibi?), öyle ustalıklar (Acaba nasıl?), öyle nükteler (Bir tanesini kayıt edeydi olmaz mıydı?) ortaya koydu ki, oyunun (Makamı, tavlama mı, zeybek mi, dans mı?) icabı olarak ona karşı bir nefret (Kadınlara karşı, ne türlü olursa olsun, söylenmesi caiz olmayan, oyun bozan laflardan.) duyanlar bile sanattaki (Kim bilir, ne kadar latiftir!) üstün başarısını hayranca (Göz sulu, ağız açık olarak demektir.) el çırpışları ile alkışlamaktan geri

durmadılar. Hele bir aralık, “Ööf bu erkeklerden...” (Fazla sıkıştırınca böyle olur işte!) derken gösterdiği ciddi tavrı son derece takdir ettiler.

Dün gece K. Hasan’ın tiyatrosunda bir perdelik bir komedi oynayan Kambur Mehmet’in vücut biçimleri ile huy ve ahlakını inceleyen Şair-i Şirineda Kebapçızade Nida Bey biraderimiz, aşağıdaki beyitleri yüksek sesle okuma ile ters orantılı bir tarzda öcünü alıp yürek soğutmuştur:

Keşf-ü re’yimce düzelmez o çikıntı bilfarz,
Olsa ger tesviye-i sathına âlem memur.

Gam yemez yağsa da şemsiyesi var ardında,
Kamburu hail olur üstüne düşmez yağmur.

Davulu arkada mehter geliyor zanneyler,
Bir davulcu, diye etrafa bakan sahib-i sur.

Dayasa şöylece kamburunu duvara eğer,
Bir tünel hâsıl olur halk eder asude mürur.

Arkası üstüne yatsa yere değmez ayağı,
Ayağı değse de başı olur ol mertebe dur.

Ne komiktir, ne tuhaf sözler ile dans ediyor,
Görmemiş çeşm-i felek böyle tuhaf bir kambur.

Nahvetinden sebab-i ayşâ teşebbüs etmez,
Bü’l aceb kim şu kıyafetle eder cerhe gurur.

Bu sebepten dolayı uykuya yüz üstü yatıp,
Uzanır bister-i merminine biderd-ü fütur.

Geçen gün dört turisti bindirmiş olarak Zincirlikuyu’dan Kariye Camisi’ne giden arabanın sağ tarafı, bakla kırığı açığı beygirinin orada biriken çamurlar içinde batıp kaybolmasına ramak kalmış iken bakkal, aktar, saka, mahalle bekçisi, kahveci, sütçü, zerzevatçı kurtarma çizmelerini çekerek biçareyi muhakkak bir ölümden kurtarmışlardır.

Adı geçen caddenin akıntılı ve derince koyu çamur olmasından ötürü Müslüman ölülerinin tabutlarının dahi arabalara yüklenerek Edirnekapı'ya kadar bu minval üzere gönderildikleri duyulmaktadır. İnsaf yahu!

MEKTUP 18

Musikiye olan Şiddetli bağlılığımı daha önce bildirmiŐtim. ‘‘Dyekler, dmtekler, hekler, tahek’’lerden tutun da ‘‘zincir, çember, darbeyn, firengi ferleng fahte, yrk, ağır aksak’’, hele ‘‘curcuna’’ usulüne aŐına olduğumu ve Şimdilerde kullanılan on makam üzerinde yetkili bulunduğumu uzun uzadıya anlatmıŐ idim. Fakat bugünlük bahsin gittikçe önem kazanması ve işin içine İsmail Bey gibi üstatların da karıŐması, dikkat gözümü bir kat daha açarak bende de inceleme fikrini ilerlettiğinden, var kuvveti gırtlaağa vererek, epeyce bilgi edindim. Fiziyooloji fenni uzmanlarına ve bilhassa anatomi ilmi bilginlerine açık ve bizim musikiŐinasların hepsine gizli olduğu üzere, insan midesi:

‘‘Kır ata vurdum kınayı,

Atladı geçti Tuna'yı.’’ havasını ta icat edildiği günden beri çala çala kafalar ŐiŐiren, bildiğimiz gayda Őeklinedir. Rica ederim, dikkat buyurun! İŐbu midenin iki ağzı olup, üstteki ağzı ciğercilerin delip sıriğa astıkları ve anatomistlerin dilinde ‘‘hançere’’ denilen gırtlaktır. Alt ağzı ise, doğrudan doğruya bağırsağa açık ve bağlı bulunmaktadır. Bildiğimiz gırtlak yedi boğum olup, her boğum ‘‘sol, fa, mi, re, do, si, la’’ notalarına ayrılmıŐtır. AŞağı ağızdan sonra gelen takım yani bumar, küçük mide vesaire dahi, tıpkı gaydada olduğu üzere, basso hizmetini görür. Etimoloji bilginlerince bağırsağın aslı ‘‘Bağırsak!’’ Őart fiilidir. Çünkü basso'lar accompagner (akompanye) etmedikçe, hiçbir sesin tadı tuzu

kalmadığı şüphesizdir. Hatta bizde, avazı çıktığı kadar bağırانların karın bölgelerinde inip çıkma belirtileri açıkça görülür.

Gelelim asıl bahse! Bu yedi perdeden “sol”, mi’den başlayarak birinci; “fa”, ikinci; “mi” üçüncü; “re” dördüncü; “do” beşinci; “si” altıncı; “la” yedinci boğumun üzerine kazılmış ve nakşedilmiş olduğundan, musikiden anlayan adamın manevi gözü, bu noktaları görür. Mesela bir tiz gerdani’ye basarak onu Udi Selim’in “taksim”leri kadar uzatmak suretiyle Hüseyini üzerinden Dügâh’a aşırnak istedi mi, ikinci boğumu bozar ve üçüncü boğumu yavaş yavaş çözerek çeyrek veya yarım perdelerle, yani boğum araları titreşimleriyle, beşinci boğumda düğümler. Olur a... Kaba Rast üstünden bir çiftetelli nağmesiyle Zavil veya Suzıdılara faslına geçilmek arzu ediliyor. Derhâl, birinci boğum titreye titreye mideyi sallar ve ince bağırsağın ufak gurultusu yarım basso hizmeti görerek, “ta ra ri ram taray ra ram” diye ötmeye başladı mı, kaba nağmeler ta mide ağzının sübabı üzerine kadar inip çıkarak âdeta piyano veya armonik körüklerine benzeyen ak ve karacığerden Memduh’un rebap çalışını andıran bir çeşit uğultu peyda olur ve dördüncü ile altıncı boğum biraz sıkışır sıkışmaz, başka türlü bir boğuk ses ile yine birinci boğuma inilir, işte biri tiz perdeden öbürü pes perdeden olmak üzere gösterdiğim şu iki misal, musikinin ilk unsurlarını oluşturur. Fakat bilip bilmeden musikiye karışanlar perdeleri yedi boğumdan fazlaya çıkarırlarsa, meşhur hesap bilginimizin kendilerini sıkboğaz edeceğinde şüphe yoktur.

Direklerarası: 8 Ocak — Hacı Reşid-i Bineva’nın vicdani arzusu ile Dekadan olması üzerine, unvanı beyliğe çevrilmiştir.

Divanyolu: Keza — Milet Bahçesi’nin arkasında (Süprüntü dağı) adı ile bir dağ keşfedilerek Badeker’in rehberine kayıt edildiğini temizlik arabacıları söylüyorlar.

MEKTUP 19

Hoca merhum, bir gün ceviz almış. Eve gelir gelmez, havan elini yakalamış. Cevizleri kabuğu ile döverek yemeye başlamış. Karısı bu hâli görünce:

— Aman efendi, ne yapıyorsun? Ceviz kabuğu ile yenmez, demiş.

Hoca, karısının tembihini saflığına vererek:

— Sen, hakikaten budala imişsin! Eğer ceviz kabuğu ile yenmeseydi, kabuğu ile birlikte tartılır, satılır mıydı? diye karşılık vermiş. Şimdi, benim hâlim de Hoca'nın hâline benzedi. Sokakta gezmek mümkün değil. Hacı Reşid-i Bineva yakalar:

— Seni küçük yaştan beri tanırım. Beni Dekadan olmuşum, diye yazmışsın. Benim yaşım buna elvermez. Yapma, günahdır, der.

Hayali Katip Salih gücenmiş gocunur. “Hasan ilanlarıma bakma, seni de yazarlar” yolunda kinayeler atar. Küçük İsmail, görünce, yan yan bakar. Ses ve saz sanatçıları, “Ne istedin de çalmadık? Bizi niçin teşhir ettin?” diye şikâyet ederler. Bakkal, önlüğünü atmış, dükkândan fırlar. “Benim pastırmalarım, sucuklarım halis inektir. Kayseri'nindir. Mübarek günde alışverişimi durdurdun. Yazıktır oğlum, etme!” diye ter ter tepinir. Belediye memurları peşimde. “Ne vakit temizliğe dikkat ettin? Bizi ekmeğimizden mi edeceksin?” diye darılırlar. Köprü memurları, “Örtülü İslam hanımlarına ağır laf etmiyoruz. Sövüp sayarsak ağzımız kurusun!” diye güvence verirler. Arabacılar, “Ne yapalım? Yollar yokuş. Araba kendini alıp gidiyor. Para cezası vermekten imanımız gevredi!” diye söylenirler. Tramvaycılar, “Atlarımız lağar, cılız. Kabahat idarenindir. Sen yazdıkaç bizden kesiyorlar!” yolunda sızlanırlar. Dekadanlar, taraf taraf olmuş. Kimisi herze vekil, kimisi hezeyan yazıcı olduğumu; otelde, kulüpte, dans odalarında, resepsiyon salonunda, madamlar yanında, şekerlemeci dükkânlarında, Ramazan'dan önce birahanelerde, Ramazan'da suarelerde, yolu ilan ederler. Baba Yaver, küplere binmiş, “Nazarı değdi. Bir şey yiyemiyorum. Mübarek günde iftara çağırıyorlar!” diye bağıırıp durur. Yeni Nail-i Cedid, “Beni dünyaya maskara ettin. Puanlarımı mahvettin, şairliğimi halka bildirdin. Benimle konuşma!” tarzında sitemlerde bulunur.

Kadıköy'e geçecek olursam, Tünel'in kayışı kopar. Eczacılar, “Şişe, imbik, sargı, pomat, pudra elde, “Bayat ecza satmıyoruz, yalan söyleme, ucuz reçete yapıyoruz!” avukatlığı ile beni inandırmaya çalışıyor. Artık, daha başka esnaf ve

memurları da siz zihninizde bulun! Zavallı ben, biçare ben! Ağzımı bıçak açmıyor. Sessiz sedasız, bin lirayı bekliyorum. O Şehzade, Haliç, Beyoğlu, Galata, Eski Alipaşa, Okmeydanı, Üsküdar, Toptaşı Ramazan muhabirleri yazıyorlar. Beni elebaşı olarak gösterip, incitici hücumlardan kurtuluyorlar. Bakın ben de yazarım. Yazarım ama haklı yazarım. Mesela:

Tramvay arabalarına yedekçi, tontonlarıma römorkör, Tünel'e yeni kayış, Haliç vapurlarına selamet, Rumeli şimendiferi memurlarına tecrübe, eczacılara doğruluk, doktorlara maharet, gazete muhabirlerine iyi niyet, direktörlerine cömertlik, idare memurlarına kuvvet, yazıcılarına servet, İkdam'a takat, Tarık'a genişlik, Tercüman'a meramını anlatabilmek için kudret, Sabah'a letafet, tiyatro eleştirmenine bir gece sehre kadar hizmet, belediye memurlarına temizlik, Köprücülere dikkat, arabacılar uzak görürlük, ezilip vefat edenlere rahmet, yaralanıp bir tarafı kırılanlara afiyet duasıyla işe girişerek...

"Tefecilerde insaf, peşin yüzde on faiz alan sarraflarda kuru laf, tramvay ahırlarında arpa, saman, yulaf, "intihal" (başkasının yazısını kendisinin gibi gösterme) bahsinde iki taraf için ahlak, Dekadanlar ile Topatanlar arasında anlaşma çaresi, ekmekçi esnafı gibi esnaf, lokantacıların yemeklere türlü türlü yağ ve salça karıştırdıkları davasında yalan yoktur" der ve konuyu zaman zaman değiştirerek, başında sarık ile dilencilığe kalkan edepsizleri Zaptiye Nazırlığına havale, Zincirlikuyu'dan ta Edirnekapı'ya kadar giden caddenin tamirini İkinci Belediye Dairesi'ne ihale, İstanbul Şehrini Aydınlatma Şirketi için de yerinde durmaz kalemi şöyle bir dolaştırıp, musiki bahsine dahi gayda ile son vermek hususunda, iki taraf arasında küllenmiş, alevsiz duran geçimsizlik ateşini yeniden tutuşturmak için elimden geleni yaparım. Sanırım ki bu yazdıklarım, hiçbir vakit, suçlu görülme sebepleri olamaz. Bilhassa tenhada oruç yiyenleri teşhir için bütün memurlara gösterdiğim ayırt etme ölçüsü benim insanları suratlarından anlamakta ne kadar yaman olduğumu bildirmiş olduğundan, yüzüme dik dik bakanların fikrini anlamakta zorluk çekmeyeceğim tabiidir.

MEKTUP 20

Ezeli Nakkaş olan Cenabıhak kudretinin gönül açıcı boyası ile bütün mahlukları ve eşyayı, duygu ve mana kâinatını azametiyle renk renk boyayarak beyaz, sarı, esmer, buğday, yağız, kara, kırmızı, tunç rengi, turuncu, al, mor, pembe, gül, mavi, semavi, nefiska, kestane, fıstıki, fındıki, cevizi, gümüşü, altın rengi, güvez rengi, billur rengi, kafur rengi, toz pembesi, lal rengi ve bunlar arasındaki bütün nüansları canlılara ve güneş tayfına katılan bölüm bölüm ve belirsiz tek mil renkleri de eşyaya mahsus kıldığından dolayı, insanlar dahi Tanrı'nın lütufkâr sanatından nasip alarak öte beri boyadıkları gibi, bugünlerde dahi "nakkaşlar" beyi katipleri, hizmetçileri ve yarıkları ile beraber on günlük yavrular boyamayı arzuladıkları ve bunun için de her şeyden önce bir ilan kâğıdı ile göz boyamaya çıktıkları basına ait geçitlerde kulaktan kulağa çarpan renkli havadislerdendir.

Dekadan ve Dekadanlar meselesi uzadıkça, dikkat ve rağbet kulağı da uzanıp gidiyor. Hatta Arapça "Dekadan" sözü için Larousse (Larus), Litre (Litre) Becherel (Beşerel) gibi ciddi sözlüklere başvurarak bu muammayı çözmek arzusunu yenemeyen azimli bir kişi, dizgini ve palanı toparlayıp, ortaya bir sığa modası çıkardı:

"Keyfe keyif verir şu kahvenin kaynaması,
Eşği çileden çıkarır sıpanın oynaması."

Bilmem, şu müstesna beyit vezinli mi, değil mi?

Şık, tuhaf, komik fıkrâ okumak isteyenler, perşembe günlerine kadar nefeslerini tutup bağırklarına taş basarak Servet-i Fünun'un çıkmasını beklemelidirler. Siz ne dersiniz? Servet'in İstanbul postacısı Ramazan başlangıcından 12 Ocak 1314 (1898) tarihine kadar gazetelerde iki yüzden fazla fıkrâ görmüş de içinde. (Gerçekten güzel olarak ya iki tane görmüş, ya üç!) Zevk bu ya, ben de Servet'in İstanbul Postası'na bayılıyorum. Hele bu haftanın Çekmece Gölü'ndeki avcılık gezintisini tasvir eden parçaları gerçekten şairane. Bir kere göz gezdirin. Yahut "Bir tek bulut bile yok... Esen hafif lodos, yaz meltemi gibi..." den aşağısına doğru bir süzülün. Gölün bir gümüşten ayna gibi parladığını görüp, kenarına koşarak bir kere kıyafetinize bakın. Çekmece

kasabasının büyük köprüsü kenarında sandala binin. Yelkenleri fora edin. Bir kere de Servet-i Fünun'un 411 numaralı ve 333 rakamlı sayfasındaki resme bakın. Beşir Fuat Bey merhum ile ter-bıyık bir şair dümende oturmuş "Manakyan"ın yelken ardından elde tüfek bir meçhul ciheti işaret ettiğini aynen görür ve yelkenin sancak tarafından "bum" diye yankılanan tüfek sesini işitirsiniz. Bu manzara, bulunmaz ve tasvire sığmaz seyirlerdendir. Servet-i Fünun Postacısı (su ve bal kabakları) meselesine değer vermiş olmalı ki mizahlı olmaya çalışan makalesinin bitimine bu kabaklardan birini bağlamış. Fakat ağlamamış.

"Ferdî ve Şürekası" adlı çok güzel eseri ticari ilan başlığı sanarak İstanbul'da sokak sokak gezen zata hatırlatırız ki bu unvan bir roman adıdır. Lütfen yanılmasınlar!

Arkadaşlarımızdan birinin Dekadanlık konusunda göze çarpan hâli, meşhur dalkavuk hikâyesini andırıyor. Bir gün lehte, ertesi gün fena hâlde aleyhte bulunuyor. Haniya, kibarın biri kâhyasına:

— Bana bir dalkavuk bul, demiş. Kâhya birini bulmuş, getirmiş.

Efendi demiş ki:

— Sen dalkavuk musun?

— Evet, efendim.

— Fakat benzemiyorsun?

— Nasıl, efendim? En birinci dalkavuğum!

— Hayır, hayır, değilsin...

— Efendim, niye inanmıyorsun? Dalkavuğum!

Efendi, bakmış ki olacak gibi değil. Herifi çıkarmış. Bir ikinci daha gelmiş. O da bu minval üzere söylenmiş... Onu da defetmiş. Söz sırası üçüncüye gelince efendi yine başlamış:

— Sen dalkavuk musun?

— Evet, efendim.

— Fakat benzemiyorsun.

— Evet, efendim, benzemem.

— Yok... yok... İstidadın var.

— Vardır, efendim.

— Fakat pek iyi dalkavuk olamayacaksın.

— Bendeniz kusurumu itiraf ederim, deyince, efendi bir geniş nefes almış. “Ooh! Ötekiler dalkavukluk değil, âdeta benimle kavga ediyorlardı.” diyerek herifi yanında alıkoymuş. İşte, bizim Sabah da böyle I Dekadanlar’a sığa dedirtinceye kadar uğraştı. Artık seve seve büyütsün...

Servet-i Fünun’da çıkan “Eleştiri Hakkında” adlı makalenin tekrar olduğu, yazıların içyüzünü bilen zamanımız adamlarınca söyleniyor.

Figaro’dan alınma tuhaflık:

Bir mösyö, bir kadın hakkında söyleniyor:

— O derecede korkunç çehreli, o derecede çirkin ki suratını astıkça güzelleşiyor.

MEKTUP 21

Sahne-i Âlem’de Bir Gece

Bakışların o kadar telaşlı telaşlı çırpınıyor ki, üst kat locaların birinden çıkıp öbürüne sokulur sokulmaz, o muhabbet yuvasından “pırrr” diye uçarak yanındakine, daha ötekine giriyor; durmadan, sevdalı bir bakış; aşk çılgnılığından üst olmuş bir zihin; süzgün gözlerle ağlamış bir surat; kımıl kımıl oynayan soluk bir dudak; yutkuna yutkuna yörüngesinen oynamış bir gırtlak; düşüne düşüne hasır çöpüne dönmüş bir gerdan; üzüle üzüle göğüsle hançere arasında çökmüş bir oyuk; ayıla bayıla damarları çıkık, parmakları kuru bir el; sallana sallana omurga kemiği eğilmiş bir sırt; tepine tepine yassılanmış iki ayak; ağlaya ağlaya ıslanmış bir mendil; koklana koklana yıpranmış bir çiçek; yazıla yazıla hırpalanmış bir aşk mektubu; saklana saklana çürümüş bir mandalina; bin kilogramlık aşk yükü altında ezile ezile belirsiz olmuş, aşikâr bir

duygu; şakşaktan pancara dönmüş bir-iki avuç; laklaktan kurumuş bir dil; öksürükten incinmiş bir ciğer; heyecandan perişan bir kalp; iştahı kaçmışlıktan mecalsiz bir mide; çiftetellide hoplamaktan baygın bir göbek; Arif'in komikliğine gülmeden hâli kalmamış bir adam; maddi kuvvete esir olmuş, dağılmaz bir kaşınma; dediğim numarada, kalıplı bir fes; bildiğim zevkte bir yakalık; sevdiğim tarzda bir kravat; istediğim gibi bir palto; giydiğime benzer bir ceket; bir tek düğmesi kopuk bir yelek; yandan cepli bir pantolon; potini eski, lastiği yeni bir pabuç; üzeri ipekli, başparmak tarafı yırtık bir çorap; triko bir don; al tavanlı, "yandım Allah" bir fanila; biri yüksek, biri alçak iki omuz; ayrılık dövünmelerinden çürük içinde kalmış bir göğüs; şıkır şıkır oynar bir çift kol; fıkır fıkır kaynar bir gövde; kara, sarı, ter, pala, pos, bükme, kırma, kıvrıma, biri aşağı biri yukarı, maşalı, fırçalı, kozmetikli, sivri, uçları küt, yayık, dik, yumuşak, kıranta, kırçıl, kır, ak, hiç yok bıyık; yeni yeni çıkan, yeni biçim, Yunan tarzı favori; çatal matal kaç çatal, top, kaba, tahta, seyrek, köşemsi bir sakal, çatık, az açık, enli, düz, ince elifi, öne düşük, kalkık, gür bir kaş; yanak döven, uzun, kıvrıkcık, dökük, arpacık felaketine uğramış kirpik; alabros, yandan nadaslı, kıvrır kıvrır, perişan, turralı, zülüflü, arkadan bombeli birtakım saç; iri, ufak, memeli, yapışık, kabarık, dikili, birbirine eş iki kulak; gül, karanfil, güdük tırnak arıyor. Perde henüz inik. Beş aletten birleşme bir orkestra, beş kişiden oluşmuş bir incesaz takımı arada sırada hafiften çalıyor. Her locaya bir havagazı memesi asılmış, yanıyor; sigara dumanları, top top olarak, tavandaki borudan büküle büküle bina dışına akıyor. Sahnenin ön tarafı firdolayı memeli, banklar hıncahınç; yukardan bakılınca gelincik tarlasında beş, on dal papatya bitmiş benziyor. Çeşit çeşit sesler:

- Haniya, sucu!
- Simit!
- Ne ala portakallar!
- Onluğa mandalina.
- On sekizinci piyango numaraları.
- Şehir Mektubu, altıncı.
- Sucu be!
- Geliyor!
- İki tane! Yok... Yok... Portakal.

Dikkatli kulak ne işitmez: Gönüllerde dönen sesleri bile duyar.

— Bu gece Minyon Virjini de var.

— Sahi mi?

— Maparol (ma parole), sabahtan ilanı vardı... Bak, bak! 6 numaraya gazete yazarları da gelmiş....

Çin! Çin! Perde açılacak.

Tararam tararam tat tiri tit tit tam.

Tat tam, tit tam, tit tit titi tam...

Ne gülünçlü oyun! Karıkoca mırnav! Erkeğin fendi, kadım yendi. Ne?! Mazallah! Kadınlık bu! Budala kunduracı! Bu levhayı niye asarsın? Asacak şey bulamadın mı? Git, hattatın birine:

“Her seher besmeleyle açılır dükkânımız,

Okçular başındadır pirimiz, üstadımız.” diye bir şey yazdır... Zamanede şair mi yok? Hamdolsun eskisi, yenisi heveslisi çok. Komediye kim dinler? Ladese aldırın kim?

Ah, kantolar! İşte, Violet! Üç karış gövde, bir topak saç, avuç kadar yüz, kara kaş, kara göz, kuzu gerdanı, ince belli, ufak elli, tarak ayak. Kısıla kısıla çıkan sesiyle haykırmak istiyor. Oynuyor, âdeta zıplıyor. El şakırtılarından hoşlanıyor. Soldaki locadan birine sık sık bakıyor. Mini mini kurnaz, kimseye çaktırmıyor. Diyorlar ki bu “surpet” (küçük kız) büyüdüğe bir afet olacak.

Ah, kantolar! İşte, Virjini Minyon... Aman, ne minyon! Uykulu, saçlar buruşuk, ufak bir saçbağına esir, fikri hep nazlanmakta olarak, fırıl fırıl dönüyor; yanakları pudralı, bütün alını kireç ocaklarının beyaz zeminini andırıyor. Bu da hafif gerdanlı. O kollar kâh kalbe, kâh sineye dokunuyor.

Ah, kantolar! Matmazel Flora. Ah, bu Balkan kızı! Sağlam, bünyeli. Lepiska saçlarını toplamış, mavi-yeşil gözleriyle; henüz acemi bakışıyla bir şeyler arıyor. Kolları hep kavisli. Hay, hay, hay! Dey, dey, dey!

Sarhoşum, arkadaş dilim dolaşır diye, iki tarafa yıkılıyor. Ne kadar komik! Gülmekten katılacağım. Fakat bu da çiçek! Viva! Çak, Flora!

Bakın, kimler çıkıyor! Matmazel Amelya! Hâlâ ötüyor. Alın düz, göz kenarları buram buram. Bakış, yeni çıkmış soba ateşi gibi, sönmeye yüz tutmuş; yanaklar, feleğin uzak tebessümleri ile buruş buruş; dudaklar, gecelerin gülücükler dolu zevkenden, pürüzlü.

Bu çatık kaşlı, gözü sürmeli kim? Bu kavuniçi fistolu Peruz Hanım mı? Şimdi, Minyon ile beraber düete çıkacak! İncesaz kıpırdıyor.

“Ben hâlimi arz eyledim a güzel sana,

Ey âşıklar himmet edin ram olsun bana” diyorlar. Fakat Minyon’dan vakit mi var? Hepimizin elinden alıyor:

“Kendi hâlimde gezerken divanen oldum,

A benim tombul çobanım sana kul oldum” diye, omuz omuza, vuslata eriyor.

MEKTUP 22

Çocuklar! Hem ağlayacak, hem de sevinecek zaman geldi. Göreyim sizi! Geçen sene verdiğim nasihatleri unutmayın. Fakat akla uygun olan nedir? Henüz burasını bilemediğiniz için, ben size bazı dostça bilgiler vereyim:

Geceden, erken yatın. Sabaha karşı uyanın. Babanız anneniz oruçlu oldukları için henüz uykudadırlar. Asla aldırmayın. Sofaya çıkıp, önce, sol kolunuzu dirsekten duvara yanaştırıp başınızı üzerine dayayın. Bel ve kalça tarafları ile duvarın düzlüğü arasında kırk, kırk beş derecelik bir açı meydana gelsin. Bu vaziyete gelince 9/8 veya 8/9 sayı nispetlerini “re bemol” çeşniyle tutturarak 27/24 veya 24/27 ile çarparak ufaktan “diez”lemeye başlayın. Bilirsiniz ki “re bemol”ü “do diez”e geçirmek için, ilk önce burundan sık sık nefes almaya çabalananarak, göz kapakları kirpiklerle beraber hızlı bir hareket

yapmalıdır. Baktınız ki, gözyaşı gelmiyor. Bayram davulunu, bekçinin yemeni, mendil, çorap, krep, kese, astar, basma, kumaş asılı olan ihtişamlı hâlini göz önüne getirin. Artık düşünün: Bütün mahalle çocukları giyinmiş, siz giyinmemişsiniz. Elde horoz şekeri, dilde kaymak macunu, cepte sarılı koz helvası olduğu hâlde, beraberce gezinmiyorsunuz. Hayali daha da geliştirin: Fatih salıncaklarını, dönme dolapları, Felek'in kara kaçanını, Salkım Kuyruk'un tek göz midillisini, Topal Keğork'un baklakırı beygirini, Cümdi meydanındaki atlı karıncayı, Üçbüyük Haralambo'nun laternasını, sarı soluk paltolu Lehli'nin panoramasını, kuş lokumcuyu, serveli revaniciyi, köşedeki lokmacıyı, şekerli fırıldak çeviren Haci'yi, al örtülü arabayı, mor feraceli mama dadıyı hatırlayın... Şeytanın izniyle, nefesler sıklaşır. Ağzınızda ağır ağır sular coşar. Bu taşkın ve coşkun başlangıçtan kirpikleriniz de sulanır. Aman, gayret biraz daha! Hele, bir damla yaş gelsin. Geldi mi? Boğazınızda bir sıkışma olmaya başladı mı? Kendinizi verin. Dudaklarınız kımıldamasın. Gözünüzden inen tuzlu suyu dilinizin ucu ile yalayın. Ağlamanın bundan büyük çaresi olamaz. Bakın, ikinci damla da iniyor. Eğer bir parça da hafiften inerseniz, bütün bütün ağlarsınız. Ha çocuğum, ha! İçini çek, koyuver. Ha, bir daha! Oh, ne ala! İnsan, gripsemeyince ağlayamaz. Herkesin çocuğu çiçek gibi giyinsin de sen böyle kalasın... Bu olamaz. Zavallı yavru, bayram günü eski elbise ile gezinecek! Ötekiler gıcır gıcır potinli, hışır hışır urbalı, sırmalı mendiller... Halası yüz para, dayısı bir ikilik, yengesi ipekli mendil, babası çil kuruş, anası kıkırdak poğaçası vermiş. Komşunun hanımı içeriye almış da reçel yedirmiş. Katlanılır şey değil, ağla! Ey gözlerim, ağla! Ne gelen var, ne giden! Vay, sen iyi ağlayamıyor sun. Eğer böyle devam edecek olursan, akşama kadar iş göremezsin. Sözümü dinlersen, sol bacağına biraz kımıldat. Sesini çıkar. Sen, hiç, dikiş makinesi görmedin mi? Bir taraftan ayakların işlesin, bir taraftan ağzın, burnun da kaneva yapsın! Tepin! Biraz daha gürlü. Gözlerini ovuştur. Ooh! Başardın işte! Sakın durma, habire ağla, sızla! Aman, tepin! Biraz daha! Bak içeriden bir ses geliyor:

— Oğlan, yine ne ağlıyorsun?

Sesini yay! Sesler çatlak çıksın! Biraz burun nağmesi, göğüsten inleme fırlat, öksüre öksüre ağla. Aksıra aksıra zıpla! Bak, baban kalktı. Oruç hâli. Belki döver, dayan. Vurursa, avazın çıktığı kadar bağır:

— İsterim! diye, kendini yerden yere vur. “Ne istiyorsun?” derlerse, bir şey söyleme. Yalnız:

— İsterim! diye hüngürde.

Babandan kaçır gibi yaparken, kahve çömleğini devir. Merdivenlerden bir, iki adım hızlı atlayıp düş. Burnun kanasın. Kanasın ki, annen de babana sırtarsın. Ağzına geleni söylesin. Kırk yılda bir, bayram diye seni ezdirmesin. Aman... Rica ederim. Şangırtıyı unutma. Vah! Yamansın. Gaz tenekesini öyle yuvarladın ki, Kel Hasan bile böyle gürültü yapamaz.

Hah! Hah! Haaay! Bahçedeki tavuklara bak! Şerrinden duvara uçmuşlar! Aferin! Gözüne tabak mabak ilişmiyor mu? O köşede duran nedir? Lamba mı? Ufacık dokun! Haydi! Gazlar da döküldü. Pat! Vay! “Aman, babacığım!” diye yalvar. Bağır, “Anneciğim, Anneciğim!” diye, var kuvvetinle haykır. Oh! Bu manzara olur mu? Baban, yanlışlıkla, paça tenceresine girmiş. Ortalık allak bullak! Durma, yukarıya sıvış! Yok... İşte, bu olmadı! Ne korkuyorsun? Geliyor diye, camlı odaya kaç. Kapıyı sürgüle. İkisini dışarıda bırak. Şimdi tepinme sırası onlarındır. İşte, bugünlük dersiniz bu kadar. Yarın, çarşıda yapacağınızı yazarım.

MEKTUP 23

Ekmek fiyatı sade şehrimizde yükselmemiştir. Paris’te ve başka yerlerde de artış vardır. Fakat iyice düşünülecek olursa, insan kanaat ile zamanına göre geçinecektir. Bence de et pahalalanınca ekmeği çok yiyip etten kesmeli, ekmek pahalalanınca bol sebze ile “idare-i maslahat” edivermelidir. Bu sözü, Fransa’da “Usul-ü himaye” taraftarı olan biri söylemiş. Matbaada okumuşlar.

Fiyat artışından en fazla zarar görenler kimlerdir diye araştırma ve inceleme yapanlardan biri, bunların lokantacılar olduğuna hüküm veriyor. Bilindiği gibi, lokantalarımızda bir okkalık ekmek, oldum olası yüz paraya, üç kuruşa kadar satılmaktadır. On paralıktan biraz ufak bir parça için, herkesten fark gözetmeksizin yirmi para alınır. Yirmilik, küçük, biraz uzun francalanın

yarısı yine yirmi paraya verilir. Bu hâlde otuz, otuz beş paraya aldığı ekmeği yüz paraya satan bir dükkâncı, şimdi elli beş para üzerinden yürütecek olursa, hayli ziyan etmiş olur. Lokantacılar sonra, bakkallar geliyormuş. Ekmeğin ucuz vaktinde verdiği on paralık parçanın bir kenarından kesim hakkı çıkaran bu esnaf, herkesin ekmek alırken çok dikkatli bakmaya başlaması yüzünden, kesim parçasını biraz daha ufaltıyorlarmış.

“Ekmeğin pişkini hamurun iyisinden olur.” derler. Hakikaten de öyle. Payitahtın muhtelif yerlerinde bulunan halk çeşit çeşit olduğu gibi. Galata ve Beyoğlu’nda çıkarılan ekmekler de, İstanbul’un bir kaç fırını müstesna, hep pişkin ve lezzetlidir. Yalnız ekmek değil, Reji bile tütünün en iyisini oranın tütüncülerine vermektedir. Bundaki sebep bir türlü anlaşılamiyor.

Bakırköy’ün gittikçe şöhret alan Belediye Bahçesi, yavaş yavaş boşaltılmaya başlamış. Kiracı ile kiralayan arasında çıkan geçimsizlik, bu sene de bahçenin düzenlenmesini geciktirmiş bulunuyor.

Köydeki (Bakırköy’deki) av hazırlığına bakılırsa, bu sene bildircinlar pek çabuk dönecekler. Daha şimdiden, av koşumları ısmarlanıyor. Bildircinlar için fişekler doluyor, tüfekler siliniyor. Galatarya gibi köylerde yatılacak yerler hazırlanıyor. “Bildircin ile şöyle türlü olur, böyle kebab yapılır.” sözleri dolaşır duruyor. Bir manzara ki, tarif edilmez. Av ve avcılık âlemindeki komedilerin haddi hesabı olmayacağından, birkaç güne kadar işiteceğim vakaları yazarım.

MEKTUP 24

Sivrisinekten, tahtakurusundan, bildiğimiz pireden, tatarcıktan, trenin düdüklerinden, dondurmacı avazından, hayli zamandan beri sürüp giden taş meselesinden huzuru kaçan Bakırköy ve civarı ahalisi, sekizinci bir patırtı yüzünden, sabah uykusunu kestirememektedir. Bu patırtı, av mevsiminin

gelmiş olması sebebiyle, avlanmak için silahını omzuna alan meraklıların, daha köy sınırını aşar aşmaz horozu, namluyu, nişangâhı, tetiği, dipçığı şaşalayıp, önüne gelen, havada uçan, ağaca konan, yerde gezinen, bağ duvarları üzerine serilen, kütükler arasından kaçan, kümeslerden çıkan, yuvalarından uçan horoz, tavuk, piliç, kaz, ördek, hindi (tavşan sanarak) kedi, üveyik, bıldırcın, sarı asma, serçe, florya, saka, iskete, ispinoz, kara karga, tahtalı, arı kuşu, tarla kuşu, kuyruk sallayan, yaban güvercini, kumru, alaca karga, sığırcık, yusufçuk ve benzeri av mahlukları ile evcil hayvanlara karşı saçma atmalarından ileri gelmektedir.

“Dan!” veya “Bum!” der demez ileriye doğru uzanan mavimsi, dumanımsı, zayıf, hafif bir maddeden sonra, avcısına göre, iri, şişman, zayıf, şapkalı, fesli keçe külahlı, siperli, çantalı, torbalı, poturlu, çarıklı, yemenili, eskipotinli, kayışlı, hamaili bir vücut koşuyor, vurabilmiş ise avını alıyor.

Avcı deyip de geçmeyelim. Moda bunları dağda, kırdada, bayırdada, dere arasında, bağlarda, sahilde, denizde, çiftliklerde bile yakalamış, kendine boyun eğdirmiştir. Alafranga giyinenleri: Başlarına iki parmak yüksekliğinde Karadağ kalpaklarının en son biçiminde bir çeşit bone; tenlerine saten veya başka kumaştan yapılmış, kravatlı bir gömlek; etekleri hem önden, hem arkadan cepli bir tür ceket; pantolonumsu bir şey; ayaklarına alafranga bir terlik giyiyorlar. Beller kemerli, kemerin yanında nikel bir zincir, ucunda bıçağa benzer bir çakı bulunuyor. Taşdığı köpeğin boğazında yalnız bir tasma var. Bir de gözlük olursa var ya, değme bey avcının keyfine.

Seher tuvaleti: Yalnız kolonya suyu serpilip saçlara birkaç tarak, fırça vurulacak. Yüz sade su ile yıkandıktan sonra, bıyıklar az kozmetiklenip uçları yanaklara doğru bükülecek. Eldivenlik, baston, şemsiye alınmayacak. Yalnız bonenin üstüne kolalı bir siper konulacak. Gözlük, kalın bir kaytan ile sol tarafa bağlanacak. Tüfek sağ omuzda, fişeklik belde olacak.

Seher yemeği: Bir parça ekmek, süt, kahve, biraz çikolata.

Köyde, istasyon civarında durup da avcılarının dönüşünü seyretmek kadar hoş bir manzara tasavvur edemiyorum. Ter içinde kalan o kirli alınlar, bitkinlik ve zahmetten göçmüş çehreler, yürüyemeyen bacaklar, tüfeği taşıyamayan kollar, bir de eli boş bulunmak oldukça komiktir.

Fakat bu avcılarının sözlerindeki zıtlık neden hâsıl oluyor, bilemiyorum. Dün sabah, ilk tesadüf ettiğime sordum:

— Av var mı?

Tınmıyormuş gibi bir cevap vererek:

— Tek tük! dedi.

İkinciye sordum:

— Tüy uçmuyor, dedi. Çekti, gitti.

Üçüncüsü:

— Fişeklere barut koymayı unutmuşum. Boşuna yoruldum.

Dördüncüsü:

— Av var ama... Bu hınzır köpek kaldırmıyor.

Beşincisi:

— On, on beş tane vurdum, dedi. Ama meydanda bir şey görünmüyordu.

Altıncısı:

— Nafile... Yorgunluk! Bu sene kuş yok.

Yedincisi (gözü bağlı):

— Nasıl oldu, barut birdenbire parladı. Az kaldı, gözümü çıkarıyordum!

Sekizincisi (topallayarak):

— Siyavuş Paşa Çiftliği kenarında yardan yuvarlandım.

Dokuzuncusu:

— Bu av değil, bela... Az kaldı, iş çıkarıyorduk.

Onuncusu, gülererek ve bir düzine kadar bıldırcın göstererek:

— Bugün az gezdim, biraz daha gezeydim yirmi kadar yapardım, dedi. Bu önemli farklar oldukça dikkat ister, değil mi?

Avcılıkta, çok defa, komik belalar başa gelir. Bir kere göz kızdı mı, insan dünyayı görmez. Geçen gün arkadaşlardan biri, böyle göz kızgınlığı ile oldukça tuhaf bir heyecan geçirmiş. Bilmem, ne kuşu? Velhasıl, bir av gözüne ilişmiş. Derhâl tüfeği düzeltilmiş, tetiği kaldırmış, gözlerini o yana dikmiş, yavaş yavaş yürümeye, ava yaklaşmaya başlamış. Kuş, bir ceviz ağacının üzerinde imiş. Kendi kendine:

— Ah, bir kere ağacın yanına varsam! diye yürüyormuş. Dalmış. Meğer bağın kenarında hendek varmış. Biçare arkadaşım görmemiş. Bir de ayağı boşa gidince paldır küldür yuvarlanmaz mı, tüfek ateş almaz mı?

Saçmalardan biri köpeğin kıcına isabet eder. Hayvan hem bağırır, hem kaçarmış. Bizimki darmadağın; yüz, surat yırtılmış. Kuş bari yerinde dursa... Ne mümkün? Kanatlanıp uçmuş.

Bu arkadaşım, geçen sene de bir heyecan geçirmiş idi: Nasılsa, Veli Efendi tarafındaki bostanlardan birine girer. Ağacın birine bir üveyik konmuş. Onu gözetlemeye başlamış. Fakat yaklaşmak için tetiği çeker. Tüfek koltuğunda, yürür. O aralık:

— Hey, bana bak, çık bostandan! diye bir ses akseder. Ses kuvvetli olduğundan, hızla dönünce, tetik iner, koltuğunda patlar. Koltuğunda patlar ama dehşetten açılan bakışları önünde, bir kere derin bir “Eyvah!” çeker. Kalp çarpıntıları, heyecanlar üşüşür. Bu feci kazanın sebep olacağı kederi düşünür. Oraları kendine zindan olur. Yaralının tehlikeli olup olmadığını anlamak için, o tarafa seğirtir. Bir de ne baksın? Düşen bostan korkuluğu değil miymiş?

Avcıların av hakkındaki fikirleri de türlü türlüdür. Bunların fakir olanlarından birine düşüncesini sordum:

— Beş, on para çıkarırım, dedi.

Zenginine sordum:

— Eğlencedir, diye cevap verdi.

Öbürü:

— En iyi jimnastik sayılır...

Yine bir başkası:

— Bostan patlıcanı ile iyi kaçıyor.

Öteki:

— İşim yok, gücüm yok, işte bir merak...

Daha öteki:

— Tabip: Çok gezmelisin! dedi de, işi bu yola döktük.

Önemli bir zat:

— Vücuduma o kadar iyi geliyor ki, tarif edemem. Gezindikçe, karnım iniyor.

Beitler düzmekle uğraşan bir genç:

— Avcılık dediğin, güzel kafiye aramaktan başka bir şey değildir.

Bir tabip:

— Av zihni bir noktaya saptırmadığı için bir tür manevi istirahati davet eder.

Hoca:

— Mubahtır, onun için herkesin hakkı vardır.

Esnaftan biri:

— Kasaba olan minnet azalıyor.

Bir yazar:

— Gazeteye sermaye çıkıyor, dedi.

MEKTUP 25

Sonbahar, şairleri ağlatan, verem düşkünlerine serilmiş nice peri yüzlü dünya güzellerinin çehrelerine benzeyen, ağaçlıklar arasında gezinirken ayaklar altında çıtırdayan yaprakların manasız ifadesi ile hükümet adamlarını düşündüren bu hüzünlü mevsim yine geldi. Sabahları, akşamları hüküm süren ıslak tazelik gittikçe artıyor. Boğaziçi'nden, civar köylerden göç belirtileri görünmeye başladı. Acaba kışa, pek yakın mıyız? Macaristan taraflarından, Fransa'nın bazı yerlerinden "kar düştü, dolu yağdı" gibi havaya dair önemli havadisler alınıyorsa da, bizde bu gibi değişmeler daha görünmedi. Sonbahar yaz ile kış arasında bir ulaştırma mevsimi olduğu için, tabiidir ki, sonlarına doğru biraz serpintilere uğramak ihtimali vardır. Fakat yazın yağın yağmurlar, acaba, bu kışın kar şekline girip hava değişimi vücuda gelecek mi, buralarını bilemeyiz.

Lüferi unuttur gibi olduk. "Koruk lüferi, çınakop, lüfer" falan diye her sene Boğaziçi'nde zuhur eden balık avı çekişmesinden bu yıl eser yok. Bazıları, bu sene yağmurların bağlara fazlasıyla dokunması yüzünden, "koruk lüferi" olamamış olduğu fikrinde birleşiyorlar.

Kara avcılarını hakkında yazdığım övücü yazıların umulanın üstünde olarak dillerde gezdiği, dünkü gün, bir kafes içinde, ben kulunuzun evinde bırakılan iki diri bıldırcından anlaşıldı. Meğer bu cins yazılar, epeyce menfaat çekmeye yarıyormuş. Bu hâlde, üçüncü bir mektubu hazırlamakla uğraşmaya başladım.

Sonbahar, bize ikinci bir müjde getiriyor. Bu müjde, okuma fırsatı veren günlerin yine gelişidir. Kışın uzun gecelerinde, yazdan biriktirilen eserlerin incelenmesi hakikaten çekilir. Fakat Bakırköy'deki taş meselesi bitmezse, benim bu fırsattan istifade edeceğim pek çok şüpheli görünüyor. Gerçi avcılardan dam kesilir ama bu taşların sürüp gitmesi ve buna cüret edenlerin kıştan faydalanarak daha fazla tahribata kalkmaları, dayanılır korkulardan değildir. "Malumat"ın bu bahiste oranının memurlarına yüklediği sorumluluk pek haklıdır. "Taş atmakla eşi olmayanların", bu türlü hareketleriyle, o yerin hükümetini hafifsedikleri anlaşılıyor. Kaymakamlığın dikkat nazarını çekeriz.

MEKTUP 26

Yecüc veya Mecüc taifesinden yaratılış icabı ayrılıp Selanik'te doğduğu gibi büyüye büyüye, nizam veren yaratıcı elin ilk tertip ve intizamını muhafaza eden bu cücenin adı Hayati'dir. Çeyrek asrı altı sene geçen bir gelişme çağı bu kısıklık ve bücürlük harikası üzerinde boyca bir gelişme izi bırakamayarak, yalnız, sekiz aylık bir çocuk çehresine ancak benzeyebilen yüzünü alın ve göz pınarları cihetinden buruşturmuş, simasının saflığını bozarak çillerle beneklemiş. Biraz semirtmiş, kafasını arka tarafa doğru taşımaya mecbur ederek dikdörtgenimsi bir küre şekline koymuş. Ağzı küçük, dişleri az çürük, acayip kulak memelerinde asılı duran kulakları ufak, çenesi yuvarlak, gerdanı iki parmak, göğüs bir buçuk, boy dört karış, 92 santimetre, ufak tombul elli, mini mini ayaklı olup Türkçe, Fransızca, Rumca, İspanyolca, İtalyanca bilir, hâline göre zarif bir zamane yadigârıdır.

Müdürümüzün üzerinde fazlaca sevgisi olması dolayısıyla, matbaada kaldığı günlerde sabahleyin ziyarete geldiği zamanlarda, gelir gelmez, derhâl elini öpmesi yeni âdetlerindendir. Hayati, keyfince yaptığı bu vazifeyi bitirir bitirmez, bizlere de dönerek:

— Bonjur, monsieur, comment vous portez vous? (Bonjur, mösyö, koman vu porte vu?)” diye hâl, hatır sorar. Yazı İşleri odasına giderek, tam bir samimiyetle, orada dahi “Bonjur” u bastırır. Fırsat bulursa, bin zahmet ile iskemleye çıkararak oturur, yazı çalışmalarını seyreyler. Hayati’nin şu edepli duruşu hepimizi hoşnut ettiği için, kendisine “Sousdirecteur” (sudirektör) yani ikinci müdür unvanım verdik.

Hayati yetimdir, öksüzdür. Bir özünden gayri kimsesi yoktur. Matbaada gerek müdür, gerek yazarlar tarafından gördüğü yakınlıktan pek ziyade memnun kalarak bize ısınmış ve üstün terbiyesiyle hepimizi kendisine ısındırmıştır. Fakat kul kusursuz olur mu? Hayati de insanoğullarından, hatta boyca, vücutça beşer tabakalarının endam ve boy gösterisinde en kısa olanlarına meydan okuyacak kahramanlardan olduğu için, gidişi gönül alıcı bünyesine uyan ikinci bir eş arayanlardandır. Onun içindir ki yolda giderken, Beyoğlu’nda gezinirken tesadüf ettiği madamlara, matmazellere aşk ve muhabbet bakışları atmaktan kendini, o ufacak gönlünü bir türlü alamaz.

Yemekte, pek aza kanaat eder. Hemen, iki üç yaşında bir çocuğun yiyeyeceği kadar bir şeyle doyar. Alafranga terbiye aldığından ötürü çatal, bıçak kullanmakta oldukça ustadır. İçkiye karşı sıkı durur. İki kadeh rakı gönlünün bütün neşesini toplamasına yeterse de, üçüncüsü mavi gözlerini kapatıp onu meşhur ayyaşların ekseriya “uyku hâli” diye kendilerine yakıştırmaktan uzak kalmadıkları “sızmak” fiilini sabahlara kadar söyler.

Kıyafet, oldukça şıktır. Fes rengi fesi, tablalı kalıba vurulmuştur. Saçları, her sabah, taranarak ikiye bölünüyor. Fesi, çok defa, alnının yarısını kapamaktadır. “Kolalı, son moda gömlek; ufak, renkli boyunbağı; redingot, siyah yelek, ince altın kordona takılı saat, çizgili pantolon, potin, 42 santimetrelik kamış baston” her zamanki giyim kuşamındandır. Boyuna göre semiz olduğundan, giysileri iyiden iyiye vücuduna yapışmaktadır.

İkinci nevi, zıvanalı sigara, keyif çattığı zamanlarda, mini mini parmaklarının arasında yanar. Dumanını burnundan savurduğu demlerde gözlerinde beliren yangınlık, zevk ve neşesinin son dereceye vardığını gösterir.

Dinî itikadı, taassup derecesine yükselememiştir. Dinî işlere, perhizlere pek aldırılmaz görüldüğü hâlde, dinî günlerde, sinagoga gitmek âdetidir. Osmanlılara son derecede muhabbeti olduğundan, Yunan muharebesi hakkındaki duygularını anlattığı zamanda, bu kadar dostça samimiyetten hislenmemek mümkün değildir.

Osmanlı musikisi, sevdiği nağmelerdendir. Tiyatro, onun için dikkatle görülecek bir seyir yeridir. Hele kantoları pek ziyade takdir ettiğinden, “Ben bir köylüyüm, ne güzel dans ederim.” diye kendi kendine dans etmeye kalkması da, arada sırada görünen hoppalıklarındandır. Umumi ve hususi konuşmalarında, gayet edeplidir. Yalnız bizim seyyar muhabir Çorbacı Miltiyadi ile şakalaşırken dayanamaz. Biri inadına zıdır, diğeri aksine yerden bitme bu iki güldürme ustasının laf atışmalarını dinlemek en güzel komedilerin verdiği neşe ve kahağaya bedeldir.

Herkesle olan münasebetlerinde farklı muameleyi öğrenmiş olduğundan, büyüklerden bir zatı selamladığı zaman yere kadar eğilmekte, laubali görüşüklerini şöylece geçiştirivermektedir. En çok sevdiği yemekler, balık ve et cinsinden olanlardır. Sebzeğe pek yüz verdiği yoktur. Yemiş biraz iştahını çekiyor; karpuz, üzüm sevdiği şeylerdir.

Şahsi servetini sormaya hacet yoktur, zannederim. Bizim gibi dünyada selvi endamla dolaşanların ceplerinde bir iki mecdiyeyi (kırk kuruşu) aşamayan para kuvveti, böyle yerden büyüme bir yetimde, sanırım ki, iki çeyreği (on kuruşu) güç aşar. Fakat bu ana kadar, para namına ağzına bir şey almamıştır. Kendine göre, hasiyet ve gurur taşımasını bilir. Edepsizce muamelelerden son derecede tiksindiği için, böyle bir şeye eğer rastlarsa alını kırıştırmak âdetidir.

Yürürken sağ elini baston, sol elini pantolonun cebi işgal ettiğinden bu ağırbaşlı gidiş çok kimseleri aldatmaktadır. Fakat Hayati sevimli olduğu derecede cerbezeli konuştuğundan, sohbetiyle kimseyi sıkmaz. Söze atılmak âdeti değildir. Yaşça benden bir fazla olan bu arkadaş, bir metre yedi santim de kısa olduğundan, yolda bizi görenler baba oğul zannetmektedirler.

MEKTUP 27

Bayılırim. Hayalimden geçtikçe, içim titrer: Küçük bir oda, ufak bir soba, pufla yatak, yumuşak yorgan, içinde ben! Dışarıda lapa lapa kar, Ağzımın suyu akar. “Hiç durma, yorgana sarıl, yat!” denilen hava, dünyada ancak bu kadar şirin olur. Rüzgârın camları zingırdatması, ninni gibi etkide bulunur. Sobanın çatırtısı gıdıklar. Fakat mangaldan fırlayan “çıt”ı sevmem. Haniya insan bazen dalar da mangalın kenarına çöker, garip garip düşünürken, mesela, alt dudağının sol bıyık ucuna doğru “çıt” diye bir şey yapışır, acı acı yalanır. Hoşuma gitmez. Böyle günlerde, biraz da, midenin hoş edilmesi gibi şeyler de düşünülür. Ben böyle olsam, başka şeyler de düşünürdüm a! Herkesin kalbi bir olmaz. Baba Yaver tarhana çorbasına, latif şiş kebabına, paça böreğine, saçlı sakallı yassı kadayıfla birlikte yenilmek üzere hurma tatlısına, tavuk suyuna, nohutlu pilava dayanamaz. Hacı Reşit’e sorarsanız, “Sıcak ülkelerde ne gördüm?” diye, belagatli bir şiir okumak ister. Lakin siz, yine benim gibi düşünün: Sabaha karşı uyanılıp sobanın ateşi yoklanacak. Eller ovuşturularak, pıtır pıtır koşulup cananın sıcak kucağına dönülecek. Derhâl:

— Aman, kalkma! ‘Tu’ desen donuyor! denilecek, ufak ufak konuşulacak. Böyle zaman ve böyle mekânda, ilk aşka dair bahisler ne kadar uzatılırsa o kadar faydalıdır.

Tuhaftır! Hâlâ, sebebini anlayamadım. Niye, insanın bir bacağı diğer bacağı ısıtmıyor da başkasının tek bacağı iki bacağı ısıtıyor, şaşılacak şey, diye fizyolojiye ait gariplikten dem vurulacak. Haniya, zampananın birine, “İnsanı en ziyade ısıtan şey nedir?” sorusu sorulmuş da, “Yorgan altı!” demiş. Cevabı güle güle söylenecek. Hafif tertip olarak, “Şuradan konyığa uzanabilsem, birer daha çakıştırdık!” temennilerine yol verilecek. Gözler bir iki kırıştırdıktan sonra, belli belirsiz bir esneme ile ya horul horul yahut mışıl mışıl uyulacak.

Bu türlü uykuların rüyası da komik olur. Şimdi, şöyle bir manzarada bulunan yatakta istirahat uykusuna yatan şahıs ne görmeli? Nail-i Cedid’in, Gümrük önünde, elinde koca bir sopa olduğu hâlde, “Samsun’a, Giresun’a, Trabzon’a!” diye tellal gibi bağırıldığını mı görmeli? İnsan böyle bir rüyayı Tokatlıyan’ın geceliği bir mecidiyeye kiraya verilen otelinde bile görse, canı

sıkılıyor. Orada uyuyanlarda eksik olmayan nezleye tutulur, öksürür, zıplaya zıplaya yataktan dışarı uğrar. Terliksiz, muşambalara basarak karnı gurultular içinde kalır. Terkos suyunu Karakulak diye içer de ter ter tepinir, hiddetini alamaz. Yandan saparak, vakti geçmiş bir çorba ile fırında kızarıırken nice nice parçalarla birlikte yanmış olan bir tas kebabı, artanı çorbalığa ayrılan yarım pilav yer; doymazsa bir, iki de gato yutar da mide fesadına uğrar. Sonra, “Sabah” gazetesindeki savunmayı okur da bir şey yazmaz. Bizi de, Osmanlı tebasından birinin kendi lokanta, kahvehane ve gazino ve otelinin üstünü bir Moskoflu’ya ciro ettirip kumar oynattığını ilana mecbur etmez.

Biz “Tokatlıyan’a dört kişi girmiş, üç kişi çıkmış” dedik ise, bunun iki şeyi içine aldığı düşünölmeli. Biri, dörtten birinin, masrafları vermesi dolayısıyla fena hâlde boğuntuya getirildiği; öbürü de, yandan otele girip benim gibi mışıl mışıl uyuduğudur. Bu türlü bilmeceleri yazmaktan maksat, muhterem okuyucuların zihinlerini parlatacak fırsatlar hazırlamaktır. Bizim başkaca gazezimiz yok, fakat tavizimiz var. Şimdi “Sabah” tavizini aldı, sıra benimdir.

Taze Havadis:

Topatanlardan birkaçının komşu kadına başvurup merdiven alarak Zeyrek Yokuşu’nda turna katarı tarzında kızağa çekildikleri söyleniyor.

Kadıköy’e işleyen Durmuş vapurunun, Haydar Paşa’ya gidip gelen Kalamış vapuru ile hizmet takasları yerine getirilmiş olmakla, aradaki (a) harfinin çıkarılarak “Yol üzerinde (Kalmış)” diye anıldığını “İkdam” yazıyor.

MEKTUP 28

Benim aklım, fikrim gelişiyle şeref bulduğum “Apukorya” gecelerinde Tokatlıyan’ın yukarısına çıkmak, orada görünen ve bulunan güzel çehrelî “yadigâr”ları seyir maksadıyla gözetleme köşesine oturmak düşüncesine bağlanıp perişan olmuş iken, meğer bıkmaz usanmaz ve ağır hesapları dikkate almaktan üşenmez bir matematikçi, piyangodan naçiz hisseme isabet şerefi muhakkak görünen bin lirayı ne zaman ele geçireceğimi kılı kılına ölçüp biçer imiş. Hatta bana yazmış olduğu bir mektupta diyor ki:

“Geçenlerde hissesine bir baston düşen bir zatın dediğine göre her şahıs, hediyesini ancak on dakikada almaya muvaffak oluyormuş. Bilindiği üzere, sergide yüz elli bin hediye var! Bu yüz elli bin hediye her biri on dakikada verilecek olursa, yapılacak hesap gösteriyor ki, dakika sayısı bir milyon beş yüz bin eder. Bunu saate vuracak olursak, yirmi beş bin saat tutar. Hâlbuki olsa olsa, günde beş saat hediye dağıtmak ancak mümkün olduğuna göre, beş bin gün yani bir aya yirmi altı gün dersek yüz doksan iki ay sekiz gün çıkar ki, artık sene1er de katılmak şartıyla, bitmesi on altı yıl, bir haftada müyesser olacaktır.”

Ben, bu satırları okur okumaz, derin derin düşündüm. Talihsizliğim meşhurdur. Hak bayramda dahi maaşımı vermeyip mahzun bırakanlar bile oldu. “Olacak olur” meselesini herkes bilir. Her neyse! Şimdi, ister misiniz ki, son numara naçiz hissemın markası bulunan 113871’e çıksın da, ben de, bir ipekli mendil hatırası için, on altı sene bir hafta bekleyeyim! Ey, bekleyiş! Sen ne vakit bitip tükeneceksin?

Geçen akşam Şair-i Şirineda Kebapçızade Nida Beyefendi biraderimiz, Tokatlıyan’da eline “Tarık” gazetesini alıp tam bir yeis ile “Yeisten sonra” başlıklı belagatli hikâyeyi okumakta ve “galebilik” gibi düşük bir terkinin Dekadanlarca düzgün yazılışı olan “Kalabalık”ın bir eda-yı istiğna alarak döndüğü noktaya gelmekte iken, ağız şeker çiğner bir hoş yürüyüşlü dilber nasılsa gözü önünden geçer. Şair, derhâl heyecana gelerek, şu şiiri söyler:

“Nedir o şey’i hayat aver-i şikem perver,
O pembe bu-yı dilara, o rengi can bahşa.
Ki şekl-i muntazamı celb-i iştiha eyler,
Mühendisin main der, avam ise samsa?”

Bu fikri mevmede,

Bu tarzı nev cedide:

“Nazar künan olarak ooh... O pembe ümmide,
Evet bu baklavadır, şikemde bi bahadır.
Ve derse kim çabadır; birer birer yutarım,
Bilir misin onu ey dilberi fünun dide.”

Taze havadis:

Karnaval mevsimi olması dolayısıyla, geceleri Tokatlıyan'ın lokanta ve kahvehane ve kumar salonunda davul, zurna çalınacağı dans meraklılarına ilan olunur. Söylediğimiz lokantanın müdürü Sinyor Mıgırdıç Efendi, muhterem halkı memnun etmek maksadıyla, müşterilerin yanına gelmeyeceğini de ayrıca bildiriyor.

Evvelki gece, Tokatlıyan Efendi'nin lokantasına dört kişi girmiş ise de üç kişinin çıkmış olduğu söyleniyor.

Ajans Enternasyonal

Beyoğlu...

Dün akşam, Beyoğlu sokaklarında, meşhur lokanta sahibi Mıgırdıç Tokatlıyan Ağa'nın, vicdani arzusuyla Dekadanlığı kabul edeceği hakkında çıkan şayia Beyoğlu edebî çevrelerinde hayli üzüntü ve dedikodu doğurmuştur. Bu haber şimdiye kadar doğrulanmamış ise de, eğer doğru çıkarsa, edebî çevreler bu zatın Dekadanlığına mutlaka engel olmaya karar vermişlerdir.

Lüfer hakkında duyduğum acıyı size naklediğim gün arkadaşlardan ve acemi balık avcılarında biri, eli sarılı olduğu hâlde, ziyaretime geldi. Biçare sararmış, morarmış, pek çok acı çekmiş olmalı ki merdiveni zorla çıkarak odama gelebildi.

— Geçmiş olsun, birader, ne oldun? diye sorunca:

— Senin lüferin derdine uğradım, dedi.

Aramızda şu yolda bir konuşma açıldı:

— O nasıl dert?

— Canım, bu sene Boğaziçi'ne gitmedik mi?

— Evet.

— Herkes balığa çikalım, çikalım diye teşvik etti. Ben de, meşguliyet, bir eğlence olmak üzere işe giriştim. Üç yüz kuruşa bir sandal aldım. Oltaları tedarik ettim. Zokaları yaptırdım. Alet edevat, dediler; kanca, kakıç, sünger, çamçak, süzgeç falan bulduk. Bize bin kuruş masraf ettirdiler. Arada sırada, izmarite falan çıktım. Velhasıl, lüfer söktü. Geçenlerde, Umur Yeri önünde oltaları indirdik. Yirmi üç kulaçta duruyoruz. Lüfer de ısırır, ısırılmaz. Akşam balığını tamamlayalım, derken bir tanesi takıldı. Acele ile çektim. Şöyle bir lüfer! Ortalık da karardı, kararacak. Hemen sarıldım. Birdenbire, canım çekiliyor zannettim. Meğer tuttuğum trakonya imiş. Sarılır sarılmaz vurdu. Az kaldı ölüyordum.

— Vah, vah! Sonra?

— Sonrası, hâlâ çekiyoruz.

— Demek, avdan vazgeçtin.

— Ertesi gün, hepsini sattım.

Trakonya denilen o küçültülmüş ejder müthiştir. Onun “Barsam” denilen başka bir korkuncu daha vardır ki, sahillerimizdeki deniz afetlerinden sayılır. Dikkat lazımdır. Lüfer bir kere dişlerse, o da acıtır. Fakat köftehor ne kadar ısırırsa ısırır, sonra biz de onu dişleyip ısırıp ezip yutarız a.

Meşhur olduğu üzere, bizim aşçıbaşı gibi balıktan anlayan uşaklardan birine, yine benim gibi safdil bir zat lüfer ısmarlar. Herif gider, iki palamut alıp getirir. Efendi bunu görünce:

— Ayol, bu nedir?

— Balık.

— Balık ama bu palamut, lüfer değil der.

Fakat uşak, bizim aşçı başı gibi değil, biraz söz anlar olduğundan, derhâl, tam bir hayretle efendisinin yüzüne bakarak:

— Amma yaptın, efendi ha! Sanki biri denizin dibine inmiş de, balıklara isim koymuş gibi söylüyorsun! diye eblehçe bir cevap verir.

Merak bu, ya! Balık pazarındaki balıkçıya giderek, bizim lüferin hikâyesini anlatmak ve balıkçının ne diyeceğini öğrenmek istedim. Gittim. O maydanoz perçemlisi orada duruyor. Beni görünce gülümsedikten sonra, fiyakacıya dedi ki:

— Beyefendi balığı tanıyor ama parayı az veriyor.

Maksat şaka değil mi? Ben de çeneleri açtım:

— O balıkta zaten senin gözün kaldı.

— Estağfurullah, beyim! Ne oldu? Köpek mi kaptı?

— Hayır, aşçı kaptı.

— Bazıları öyledir. Bizim bir efendi var. O iyi bir balık gönderdi mi, akşam aşçısı pişirir, yer, sonra “Kedi kaptı!” demiş. Sakın, o aşçı size gelmesin?

— Öyle değil. Bizim aşçı o lüferleri ne yapsa beğenirsin?

— Kokutmuş mu?

— Hayır palamut...

— Anladım, anladım. O herife, sen armut da versen yine tava eder.

Bizim balıkçıdaki, “leb” demeden anlayış nasıl? Fakat biz, bir yirmi beş daha sulayarak, yine bir miktar lüfer almaya mecbur olduk. Balıkçı “Köpek mi kaptı?” diye sorunca, hatırıma Cerrahpaşa’daki kurnaz bir sokak köpeği geldi. Bu hayvan, o kendine vergi zekâyı sarhoşların ellerindeki balıkları kapmakta pek güzel kullanırdı. Akşam saat yarım raddelerinde, camii şerifin önlerinde uyuma pozunda büzülür. Gözü mey içen dünyalıları ta uzaktan tanıdığı için, eğer o neşeden başı hoş adam yarım okka ile kafayı tütsüledikten sonra eline bir okka da uskumru, iki üç palamut almış ise, ta yanından veya hizasından geçinceye kadar yerinden kimıldamaz, iki-üç adım ilerler ilerlemez kalkar, yavaş yavaş balığın kuyruğuna dişlerini geçirir. Beraberce yürür. Sarhoşumuz farkına varıp da:

— Hooşt! diye hızla çekince o da aşağıdan asılır. Bir hâlde ki, saplar kopunca balık yere düşer. Artık, kapışan kapışana! Fakat bu balık avcısı dayağa dahi sırt verdiğiinden, balığı bitirinceye kadar baston, taş, sopa gürültüsüne aldırılmaz.

MEKTUP 30

Kış geldi, fakat yağmurların ardı gelmedi. Hem esiyor, hem serpeliyor. Köprü’de, Yeni Cami kemeri altında, Tünel’e girerken, tramvaya binerken, Kadıköy vapurlarından çıkarken, Bonmarşe’ye giderken, yaya kaldırımlarında yürürken şemsiye karambolünden çektiğimin haddi, hesabı yok. Şemsiyem başkasınınkine çarpmasın, diye dikkat edenler ötekinin berikinin ayağına basıyorlar. Hafif bir inilti hâsıl oluyor, ille nasırlı olanlar, bir de tek ayak üzerinde garip bir dans yapıyorlar. Şemsiyeler birbirine çarpınca, uç demirleri sivri olan ötekine takılarak, insanın bağına basılmışıya benzer bir cayırtı işitiliyor. Çehreler azgın, dargın, kırgın; şemsiyesi yırtılan, sanki kendisi dikkat ediyormuş gibi, söyleniyor. Yırtan, arkasına bakmadan ve bu didişmede tam bir üstünlük kazandığından dolayı, yürüyüp gidiyor. Bu patırtı arasında kukuletalı olanlar, gözlerini yere dikmiş olarak, yağmurlukların takışmasından korka korka yürüyorlar. Bir hâl ki, tarif edilemez.

Şemsiyenin ok gibi etkisi olduğunu, daha geçen gün nefsimde tecrübe ettim. Köprü’de, Galata Kulesi’nin açtığı vadiden doğru gelen rüzgârı bilmeyen yoktur. İşte o rüzgârın devamlı estiği sırada, nasılsa, oradan geçiyordum. Birdenbire, göğsüme bir şemsiye saplandı. Müthiş ürkerek çekildim, yere düştü. Fakat karşımda biri, elinde bir kiraz sap olduğu hâlde, hayran hayran bana bakıyordu. O zaman anladım ki, şemsiye natürel sap imiş. Geçtiği demirden rüzgârın itişisi ile ayrılıp uçuvermiş. Fakat şemsiyenin, gövdesi

benim gövdemden kurtulunca, gösterdiği devir hareketi seyrine doyulacak manzaralardan değildi.

Şemsiye komedisi gittikçe çoğalıyor. Tesadüf bu komediyi o derecede gülünçlükler ile dolduruyor ki, anlatamam. Yeni Cami kemerine doğru yaklaşan bir araba kemerin altından hızla geçmeyi kafasına koymuş olmalı ki, hayvanlara indireceği kamçıyı havada bir şaklatır; şaklatır ama kamçının ipi geçenlerden birinin şemsiyesine sarılarak elinden çekip alır. Şaklama hayvanları sürer, arabacı kamçıdan şemsiyeyi kurtaramaz. Araba, yıldırım gibi gidiyor. Şemsiye sahibi, pür telaş, arakasından koşuyor. Koştukça, arka tekerleklerin fırlattığı zifosa bulanıyor. Küfür, sövme, hiddet topuklardan aşıyor. Bir de, şemsiye kurtulup da çamura düşmez mi? E artık, buna tahammül edilemez! Bu arabacılar bir söz anlatmalı, değil mi?

Lügatte “şemsiye şemsiyeye gelmek”, kadınların mücadelesini anlatmakta kullanılır. Fakat yeni lügat, bu terkibi daha genişleterek, erkeklerin de “şemsiye şemsiyeye gelmesi”ni kabul ediyor. Ediyor ama biraz başkalık katarak diyor ki:

Şemsiye şemsiyeye gelmek, Şirket-i Hayriye vapurlarında (erkek hakkında) yeni şemsiyesi bulunan bir zatın yanına oturulup eski şemsiyeyi de ötekinin yanına koymak ve çıkarken işi yanlışlığa getirerek yeni şemsiyeyi eline alarak savuşmak demektir. Fakat sapların uygunluğu gözetilirse, kullanılmasında asla beis yoktur. Misal: Malumat’ın Şehir Mektupçusu, yirmi beş kuruşa aldığı yeni şemsiyesini daha ilk kullanımında biraz müsamahalı davrandığı için, Şirket-i Hayriye vapurlarından birinde, bilmediği ve sonradan ismini öğrendiğim bir zat kendisi ile şemsiye şemsiyeye gelmiştir. “Malumat, Şehir Mektubu”

Şemsiye dönmesi, tatlı bir eğlenceye meydan veriyor. Bu seyir, ne kadar gülünç! Rüzgâr o birçok sütunlu içi boş kubbeye (şemsiyeye) girip de direnen zorlu bileği büker gibi geriye kıvrırdı mı, vücut da o istikameti kollayarak püskül, palto etekleri, boyunbağı uçları, gözler, kollar, ayaklar ileriye doğru yönelirler. Öyle bir hâl ki onu ansızın görenin, yeni bir çekme aleti icat edildiğini sanarak, insanların tabiat kuvvetlerinin en etkililerinden olan rüzgârı yalnız yel değirmenlerinde, elektrik istihsalinde kullanmayıp, yük hayvanları gibi, kendini çekmekte dahi kullanmaya karar verdiğine inanası gelir.

Medeniyetin tarihi iyiden iyiye araştırılacak olursa görülür ki insanlar, şemsiyeyi çadır devrini geçirdikten sonra kullanmaya başlamışlardır. O hâlde, bu aletin yine sıcak ülkelerden çıktığı şüphesizdir. Bu tarihî hakikatin kılavuzluğu ile dahi anlaşılıyor ki kadın şemsiyeleri, erkek şemsiyelerinden

sonra icat edilmiştir. Çünkü kadınlarınki, şemsiye ve yağmurlukların gördüğü hizmeti yapmakla yetinmeyip, ayrıca süse de yararlar. İpekli mendil, adi mendil, çuval, şal kukuleta, başlık, şemsiyenin elde taşınmasından ileri gelen yorgunluğu defetmek için bulunmuş ise, pek ziyade akıllıca düşünülmüş demektir.

Kukuleta, başlık diye yazdığım sırada bir başlık hikâyesi aklıma geldi. Efendiden bir zat, kapıdan çıkacağı esnada yağmur başlar.

Adamcağız, uşağına dönerek, paltosunun kukuletasını istemek maksadıyla:

— Başlığı getir! deyiverir. Uşak gider. Aradan bir hayli vakit geçer. Efendi bağırır. Nihayet uşak gelir. Aralarında bir konuşma ki neuzübillah:

— Nerede idin be herif?

— Efendim, arabayı hazırlamışlardı da.

— Arabaya binmeyeceğim.

— Evet, efendim. Hayvan durmadı. Uğraştım, ispir de yok.

— Herif, ne ile uğraştın?

— Hayvanın başlığını çıkarmak ile.

Uşağın aklını nasıl buldunuz? Kukuleta giymek sağlık bakımından zararlı imiş, diyorlar. Fakat şemsiyeden ucuza çıktığı için, ekonomik. Yalnız dikkati çeken tarafı, şu ucundaki püsküldür. Bu püskülün oraya süs için asılmış olduğu besbelli ise de, her şeyi kötüye kullananlar, bu ufacak şeyi de hayra yormayıp şerre alet etmektedirler.

Geçen gün kukuletası başında, ihtiyarca bir adam, sokaklarda dolaştığı sırada, âleme gülünç olmuştur. Biçarenin kukuletasına, o püskül yerine, kırmızılı, yeşili, birbirine girift kâğıttan bir oyma ile bir de “Maşallah” takmışlar. Adamcağızın haberi yok a. Sokak sokak gezinirken, Bahçekapı’da beygirci zıpırların gözüne ilişti. Aman yarabbi, rezalet dizde yüzüyor! İhtiyarın ardına düşmüşler, eğleniyorlar. Birisi, önüne geçmiş göbek atıyor. Bir velvele ki, sormayın! Çok yaşlı ihtiyar aciz kalmış, azarlıyor, bağırıyor. Fakat kim dinler? Nihayet memurlardan biri, işi anlayarak, kahkahalar koparan o askıntıyı çıkardı. Zavallıyı da kurtardı.

MEKTUP 31

“Taban” meselesi, Avrupa’da dikkatleri üzerine çekmekte devam ediyormuş. Bizde tulumbacıların, gazete dağıtıcılarının, tramvay vardacılarının, beygir sürücülerinin, köşklülerin, seherden akşama kadar sokak sokak dolaşan, “Lahana, pırasa, ıspanak, soğan, salata, elma, kestane, tel kadayıf, eskiler alayım; mahallebi, haniya terlikler, pantuflalar, zarif basmalarım!!! Koz helvası, tahin helvası!” diye bağırانları kıskandıracak kadar koşup yürüyenler çoğalıyormuş. Hatta Yunanistan’da yapılan bildiğimiz Olimpiyat oyunlarında tabanlarını işletmekte herkese üstün çıkan Yunanlı’dan 700 metre ziyade olarak, bu kere de, Fransa’da biri saatte 17 kilometre 428 metre yürümüş.

Yapılan istatistiklere göre, geçen temmuzda Lefton adında biri velosiped ile saatte 49 kilometre 893 metre yol almış iken; bir İngiliz, eylülde, 52 kilometre 490 metre; Bevhor adında bir Fransız, iki saatte 99 kilometre 459; Felemenkli Kordanej adlı biri, 266 kilometre; yine velosipedci (?), on iki saatte 510 kilometre 702 metre; yine o Felemenkli Kordanej, yirmi dört saatte 991 kilometre 651 metre yol almışlar. Teessüf olunur ki, bizim velosipedciler hakkında henüz doğru bir bilgi alınamamıştır.

Benim en ziyade dikkatimi çeken bir şey varsa, o da, zıplama ve sıçramada yarışmalar yapılmasıdır. Hatta Fransızlardan biri, uzunluğuna olarak, 6 metre 32 santimetre; bir diğeri, 6 metre 65 santimetre atlamışlardır. Bizde, yağmurlu havalarda, Yenikapı, Topkapı, Edirnekapı, Silivrikapı, Eğrikapı taraflarında gidip gelenler dört buçuk metre; Sarı Güzel, Aksaray, Langa, Samatya, Balat, Ayvansaray, Keresteciler, Kadıköy, Haydarpaşa rıhtımı, Feneryolu taraflarında dört; başka yerlerde ise, çamurun kıvamına ve civıklık derecesine göre, dörtten iki metre ve dört-beş santimetreye kadar birbiri ardınca zıplayanlar olduğu görülmektedir.

Bizdeki bu zıplama ve sıçrama idmanları, şehre ait jimnastikten doğduğu için, yorgunluk hissedilmez. Tam tersi, zıplayanlardan biri “curp” diye çamura

battığı sırada, etrafta kahkahalar hâsıl ederek güzel bir komedi vücuda gelir. Yalnız Fransız, İngiliz ve Hollanda sıçrayıcıları, bizim arabalardan sıçrayan zifoslardan pek aşağıya kalırlar.

Geçen gün Hocapaşa'dan gelen bir arabanın, Eczahane-i Türki'yi otuz metre kadar geçtikten sonra, elinde ecza şişesiyle çıkan bizim seyyar yazıcıya birkaç zifos sıçrattığını gözümle gördüm.

Bizdeki zifoslar, boylamasına ve enlemesine değildir. Buna da sebep, tekerleklerin devir hareketidir. Onun içindir ki yerden hızla kalkan çamur kütleleri, tekerleklerin mihver dönüşü hareketini takip ederek küre gibi bir şekil aldıklarından, püskürme ve baştan giyme tarzında sıçramaktadırlar.

Gelelim şimendiferlere; 1897 senesinde, Fransa'da bulunan şimendiferlerin saatte yaptıkları sürat son dereceye varmıştır. Fransa'nın kuzey trenleri Bozinyi'den Sen Kenten'e (St. Quentin) kadar 95, Bordo'dan (Bordeaux) Langren'e giden 81, Paris'ten Reims'e giden 79, Orleans ve Paris 76, Şartır (Chartres) ve Man (Mans) treni 70 kilometre alıyorlar. Bizde, bu süratin zerresi bile görülmemiştir. Rumeli Demiryolları, saatte en hızlı zamanda, ancak kırk beş kilometre yürümektedir. Fakat başlangıçtan beri, bu sürati muhafaza ederek devam edegelmekte imiş. Hatta bir rivayete göre, şimendiferler hakkında tarihî incelemelerde bulunmak arzusunda olan bir zat, doğruca bizim Rumeli Şimendiferleri Dairesine gelerek, Stefenson'un ilk eserini görecekti imiş. Bu rivayeti duyan arkadaşlardan biri bana anlattığı sırada dedi ki:

— Acaba Stefenson mezarından kalksa baksa, ilminden ve irfanından doğan çocuğun henüz istediği biçimde yürüyemediğini görünce ne kadar mahzun olur!

MEKTUP 32

Kredi veya itibar denilen şeye pek ziyade güvenmemeli. İnsan bir kere böyle alıştı mı, çok defa, içine düştüğü zararı anlayamıyor. “Veresiye içen, iki defa sarhoş olur” meseli boşuna söylenmemiştir. Geçen gün, yanımda bir Osmanlı lirası olduğu hâlde, Tokatlıyan’dan içeriye girdim. Bir akşam öncesi orada yiyip içmiş, borcumu asmış idim. O akşam hem yiyip içmek, hem de eski borcu ödemek niyetiyle yine masaya oturdum. Çorba, file, keklik, balık, biraz çerez, bir-iki biradan sonra hesabımı sordum. “On dokuz” dediler. Lirayı bastırdık. Garson paranın üst tarafını getirdiği sırada idi ki, öbür garson, elinde bir akşam evvelki borç pusulası olduğu hâlde, arz-ı endam ederek:

— Evvelki borcunuzu verecek misiniz? diye sordu. Derhâl, kırk bir kuruşu suladık. Bir sigara tellendirmek üzere iken, diğer bir garson daha gözükerek, kırk bir kuruş borcum olduğunu müjdeledi. Şaşırdım. Böyle bir borcum var ise de, vermiş olduğumu söyledim. Fakat inandırmak mümkün mü? Biz bu söylenmeler üzere iken, bir üçüncü daha çıkagelerek, kırk biri istemesin mi? Kendi kendime, “Allah, dördüncüsünden esirgesin!” demeye başladım. Fakat üç garsonun bir yerde toplanması, bereket versin ki aralarında tereddüt doğurdu. Düşündüler, taşındılar; birbirlerini kontrol için, o gece yani veresiye yemek yediğim gece üçünün de benim veresiyemi kaydettiklerini anladılar da yakamı bıraktılar. Yoksa liradan bir para kalmadıktan başka, üste de kırk elli kuruş borçlu çıkacaktım.

Veresiye bahsi açıldı mı, bizim bakkalın “borçlar defteri” ile saka ve kahvecinin “tebeşir”ini, gazete dağıtıcısının zihin hesabını, sütçü ve ekmekçinin çetelesini, zerzevatçının ay hesabını, kasabın pusulasını, tütüncünün kurşun kalemini, idare memurunun derin derin düşünmesini unutmak bence mümkün olmaz.

Bizim eski mahalledeki bakkalın elinden kurtuluncaya kadar, çektiğimi ben bilirim. Mahalleden taşınırken, yüz üç kuruş borcumuzu verdik. Eski bakkal, nasılsa, borçlar defterinden silmeyi unuttur; memleketine gidince, yeni bakkal, defteri koltuğuna sıkıştırarak matbaa matbaa beni aramaya başlar. Nihayet, yakaladı. Ben, işi anlattım. Fakat o anlar mı? Her gün matbaada... Değişik değişik adamlar, temenna eder etmez:

— Usta selam söyledi. Parayı vermezse dava edeceğim, diyor.

Ben, derdimi kime anlatayım? Nihayet, eski borcun yazılı olduğu defteri getirttim. O yaprağı yırtıp parayı verdim.

“Saka tebeşiri gibi çift yazar” derler, doğrudur. Her sabah evden çıkarken, kapının arka tarafında duran beyaz çizgiler, sanki zamana bağlı imiş gibi, ben para verdikçe bir parça azalır, vermedikçe çoğalır. Terkos suyu alınsa, o da saat gibi işliyor. Makinelerin çekme gücü bakımından gösterdikleri maharet Terkos Kumpanyasının saatlerinde en üst dereceye vardığından, insan su gibi para harcamış olsa, yine bunlara rekabet mümkün olmayacak zannındayım.

Kahveci insafsız olursa, herifin kıyaklığına son yoktur. Hele bir kere:

— Kaç kahve oldu? diye sorun. Derhâl kırk beş, elli üç, otuz yedi sayıları ihtikârcı ve hırslı ağzından fırlar. Bereket versin ki, bir çeyrek ile baştan savmak her zaman mümkün oluyor.

Gazete dağıtıcısının zihin hesabı, geometrik orantı ile falan değildir. Ay başı hesabıdır, isterseniz ayın ortasında para verin. Ayın bitiminde, yine ay başından hesap görür. Biraz sızıltı ettiniz mi:

— Efendi, biz iki para kazanıyoruz. Buraya kadar da taban tepiyoruz, yazıktır. Çoluk çocuk sahibiyim! diye insanı haksız çıkarıyor.

Eğer her gün onluğu verirseniz, hafta arasında üç-dört gün getirmiyor. Boyuna veresiye sürmek istiyor. Bundaki hikmet de malum.

Sütçü ve ekmekçi çetelesi, kapı önünde her vakit dikkatli bulunmakla ancak ödenir hâle gelir. Yalnız bir nokta var ki, o da, bu iki cins nimet piyasaya bağlı olduğundan, süt iki kuruştan yüz paraya, ekmek kırk paradan kırk beşe çıktığı tarihleri unutmamak ve çetele üzerine işaret ettirmek çok lazımdır. Yoksa...

Sebzevatçının ay hesabı lahana, pırasa kereviz, şalgam, vesairede pek fazla kıymet taşımazsa da enginar, fasulye, patlıcan, domates, salata meselesinde haylice fırlar. Mesela, domates kuruşa satıldığı günlerde, sabahleyin sebzeciye:

— Üç okka domates! deyip de fiyatı sormadan giderseniz, o üç okka altmışar paradan yazılır.

Kasabın pusulası, iki bakımdan dehşetlidir. Biri; fazla yazılacak, bir okkada mutlaka beş, altı, yedi kuruş zarar muhakkaktır. Öbürü; eve giden etin tam okka olup olmadığıdır. Kasap birini arttırıp ötekini çıkardıkça, bütçenin denkliği de o derecede ters yüz olur, âdeta imkân dışına çıkar. Bilhassa kıvırcık yerine karaman, dağlıç gönderilmesi hatırı daha ziyade kırar.

Tütüncününki de oldukça dikkat çekicidir. Ayda adam başına altmışlıktan dört, ikilikten üç, yüzlükten beş, üç on paralıktan altı yuttursa dükkân kirası ile uşak parasını havadan çıkarmış olur.

İdare memurunun derin derin düşünmesi bunların hepsinden daha korkunçtur. Para alınacağı zaman, bu muhterem bey bir kere kaşlarını çatıp da düşündü mü, insanı bir titreyiştir alır. Hele, bu düşünüşün sonucu olarak:

— Geçen, size bir Fransız verdim mi idi? Verdim, verdim, öyle ya! Başmürettip yanımda idi, dedi mi ret ve inkâr için inandırma defterini ve yemin ağzını açıp bangır bangır bağırarak, ter ter tepinmek işten değildir. Evet, parayı tamamen alırım ama bende de ne hâl kalır, ne mecal! Hele, çeyreğe hiç diyecek yoktur. Mecidiyeyi geri almak için de haylice uğraşırım.

Şu satırları yazmaktan maksadım, aziz okuyucuları veresiye muamelelerden soğutmaktır. Fakat veresiye taraftarlarından bir kısmının parayı sallamak hususunda usta oldukları öteden beri işitilmekte olduğundan, bunlar için nasihatimizin bir etkisi olmayacağını da bilmekteyiz.

MEKTUP 33

Bin lira. Ah, ey bin lira! Seni akla getirdikçe, sararmamak mümkün değil. Hatta mosmor olup da, kederimden pembe dudaklarımı yakan ayrılığının ciğer tutuşturan alevini gözlerimden akan seller ile söndürmek istiyorum. Hatta dün gece, kendi kendime bir semai söyleyeyim derken:

“Efendim hu nasibim bu tecelli, taksirat yahu,

Kesem yandı kebab oldu, yetiş imdadıma yahu!” demişim. Anlayın! Ne derecede yandım, tutuştum, kül oldum. Şimdi, havaya savrulacağım.

Fakat ben âlemin iyisini kötüsünü görmüş, geçirmişlerdenim. Öyle bin liralara hiçbirine yanmam. Bir kere beni, bir de şu hâli düşünün. Tamam on beş sene önce bir şimendifer aldım. Ta o zamandan beri yüz seksen defa çekildi. Parça hesap sevmediğim için, her bir çekilişte on bin liradan ayrıldığımı düşünün, yüz seksen bin eder. Bu muazzam ve muhteşem tutardan ayrılan ağlar da, meler de değil mi? İşte bin liranın isabet şerefine uğramaktan mahrum kalışından dolayı kalbimde duyduğum keder, bu binliğin geçmişteki binlere eklenerek yüz seksen bir bin etmesidir.

Gönül ne arzu eder, bilir misiniz? Kazara, bağa çubuk bana çıkmalı. Derhâl kapıp bin lirayı alan zatın karşısına geçeceğim. O, liralara sayısın. Ben, fosur fosur çekeyim. Artık keyfimizi sormayın, değil mi? Bir taraftan nice demden beridir yüzüne hasret olduğum liralara gönül okşayan tınlaması, diğer taraftan lüleden çıkan dumanın kangal kangal veyahut buram buram havaya yükselişi... Ooh! Yaşa!

Tuhaftır! İnsan, durup dururken, türlü türlü hülyalarda bulunur. Söz misali olarak söylüyorum, acaba o bin lirayı kazanan zat, bu kullarını hatırlar mı? Mesela, mektupçu! Al şu elli lirayı. Hazır, karnaval zamanıdır. Balo kapılarında mahzun mahzun, birahane köşelerinde melul melul durma. Ye, iç! Turşucu Yanko'ya git. Çalgı'da, "Efendim severim ben zevk-u sefayı" kantosunu çaldır. Ortaya paldır küldür mecidiye serp. Hırsını alamadın ise, oradan kalk Kuron'a çık. Orada da çak. Hanendelere birer, sazandelere ikişer mecidiye toka et. "Edah bir yosma kararım aldı" Hüseyinisini tuttur. Yanında bir-iki tane kıvırcık bulundur. Gözünün ucuyla işaret et. Kadeh, bardak, sürahi kırsınlar. "Hesabımız kaç?" der demez garsonun en kurnazı:

— Alesta beyim! dedikten sonra, "Eptamisi, ohto, deka, ikosi" falan diye sayarak sekiz yüz doksanda karar kılsın. Onları da ver. Seni kapıya kadar:

"Yangınım of, baskınım of,

Vallah billah severim, hovardayım of!" diye uğurlasınlar. Çık Doğruyol'a. Haber versinler iki zurnacı düşsün. Yolda bir iki gaca çevir, "Çiftetelli vurulsun!" diye bağırsın. Onlar çalsın, ötekiler oynasın keka! Sabaha kadar gümbür gümbür! Sonra, arabaya bin. "Gıldır gıldır" der mi, dersiniz? Derse, eyvallah, derim! Demezse, ne diyeyim? Fakat ne yalan söyleyeyim, derse, yok mu? Beyoğlu, ah, Beyoğlu! Ah, Tokatlıyan'ın üstü! Hiç olmazsa, cicime bir fistan, aman! Belalım aman! Baylırım! Cicime baylırım! Ölürüm Geberirim!

MEKTUP 34

Sabahleyin Beyoğlu Caddesi'nden hiç geçtiniz mi? Olur a. Sabaha karşı kafa dönük, gözler şaş, kapakları şiş, ağız acı, eller titrek, paltonun etekleri uçarıktan, boyunbağı kopuk, yakalık kirli (cep delik, cüzdan perişan) dönersiniz. Bre medet! Bacaklar zaten güçten takatten kesilmiş, titriyor; biri dokunsa, yere düşeceksiniz. Araba yok yahut var da kese boş. Yani, açık söyleyeyim, binemeyeceksiniz. İnsan, bu hâl ile bir kere kendini Galatasaray önünden Tünel'e doğru verdi mi, şaşalıyor. Sokağın ne kadar iri boy kayış bacağı varsa, bir süprüntü kümesine üşüşmüşler. Ortalık birbirine girip katmerleşen "hırhır"lar ile pür ahenk. Bir aralık cümlesi kelle kelleye gelmiş iken içlerinden ikisi, bir "hır"dan sonra, kafa tutmaya başlıyor. Fakat ne kafa tutuş! Kesici dişler fırlamış, gözler kan saçıyor, ince kalın "hav hav"ların ardı yok.

Derken gündüz doğmuş, gece büyümüş bir bakkal çırağı, elinde süpürge, fırlıyor. Bir iki süpürür süpürmez, "kıs kıs"a başlıyor. Ha, bire, ha! İkişer, ikişer diziliyorlar, ön ayak eşici, art ayak deşici, lafı öfkeyi üstüne çeken bel ise kabarık. Ortalık kıyamet! Altta kalanın canı çıksın. Birinin kulağı yırtılmış, kanı aka aka kaçacak yer arıyor. Birinin bacağı büzük, "Vay, aman!" narasıyla duvar dibine sokuluyor. Diğeri, kudt kündesine gelmiş, aşağıdan yukarıya atılmak istiyor. Öteki gırtlaklamış, koltuk altlarını karıştırıyor. Beriki hırpalanmış, durup durup silkiniyor. Kopilin biri, gürültüye gelmiş, cıyak cıyak bağıriyor. Fakat kümede karışık ne kadar lahana, pırasa, patates, enginar, turp yaprağı, fasulye, nohut tanesi, işkembe kırıntısı, pastırma dibi, peynir rendesi, ekmek ufağı, soğan kabuğu, karnabahar koçanı, ayva göbeği, kamelya sapı, testi kulpu, şişe kırığı, pantolon düğmesi, ucu kırık yorgan iğnesi, kirli hesap pusulası, oryanın rigası, fantisi, kupanın asosu, ispatinin bacağı, tavla zarı, hepyek gelir dolunun kıymetli teki, yalnız dibi kalmış potiri, zıvanasız üçüncü nevi pakedin kenarı,

yoğurtlu kebab artığı, kumaş parçası, sarı havyar döküntüsü onluk kiraz ağızlık, Volto'nun kapağı, meşhur sigara izmaridi, sardalya kılıcı, potin ökçesi, çorap koncu, lastik eskisi, salep tabağı, börek içi, çavdar ekmeği, düz kokulu paçavra, mastikalı pudra kutusu, bisküvi çiğnenmiş, madra kolluk, lavta mızrabı, takvimden koparılmış 6 Mart tarihli ve altında (Asrın büyük intihalleri) diye parmak resmi ile işaret edilmiş, haşiyeli, bükük, yırtık kâğıtlar, çaycının yakamayıp attığı marsık, bira kadehi kulpu, yüz dirhemlik, terlik fiyongu, fatura örneği, Kebapçı Hacı Halil'in çırağının yolda gelirken düşürdüğü şiş, karşısındaki bakkalın çuvalından düşme bürülce, aşçı bonesi, fıçı çivisi, şemsiye demiri, fes ibiği, şapka kurdelesı, tömbeki lülesi, puro külü, haşlanmış hindiba salatası, marpuç teli, tahta kürdan, eldiven parmağı, beygir kılı, dört dişi kalmış bıyık tarağı, pencereden uçmuş kirli lepiska saç, tek yapma diş, kordon halkası, tespih imamesi, nalın tasmaı, kemer tokası, teneke çatal, madeni bükük kaşık, yanmış onluk. Bonmarşe esquisse'i (eskis) kararmış sakız, bakla içi, yumurta samanı, geçmiş balo bileti, mektup zarfı, lades kemiği, yedi sekiz damgalı ilaç reçetesi, pisboğaz mı arıyorsunuz, dut kurusu. Tokatlıyan'ın protestosu, mühürü yırtılmış borç senedi (darısı başımıza), karfiçe çivisi, kuru nane... Velhasıl, söylenip söylenmeyecek neler varsa hepsi de perişan, darmadağın, garip, tepetaklak bir hâlde kalıyor. Hadi, geçin bakayım! Bu sefer de arabacı süpürgeyi çevirmiş, kavga arayan köpeklere yerleştiriyor. Zavallının bütün zahmeti heba olmuş. Kızmaz mı? Vur, hemşerim, vur! Anladınız a. İş dehşetli! Ya, köpekler can havli ile ısırırsa! Ya, süpürge kaza ile size inerse! Doğrusu, cesaret ister. Buna çare? Ya temizlik arabalarını kaldırmalı (ki işimize gelmez), ya köpekleri defetmeli (ki hiç olmaz)!

MEKTUP 35

Bilindiği üzere, Karaköy'den Beyoğlu'na dört vasita ile çıkılır. Bu söylediğimiz dörtten birincisi, tabii yürüyüş ve hareket vasıtası olan taban (ekseriya kulunuz böyle yapar), ikincisi bir yirmilik (yirmi para) vererek Tünel, üçüncüsü bir altmışlığa (altmış paraya) tramvay (fakat akşam yetişmek isterseniz, ikinci vakti binmelidir), dördüncüsü en aşağı yedi buçuğa (yedi buçuk kuruş) araba.

Eğer taban ile çıkacak olursanız, bildiğimiz merdivenli yokuşun ilk kademesini geçer geçmez, sol taraf dükkânlarına bakmaya çalışırsınız. Çünkü yokuşa kolay katlanılmaz. Baka baka, seyrede seyrede, fotoğraf kopyalarını, eski tablo bozuntularını, resimli Yunan mitolojisini, resimci dükkânlarını, otel kapılarını, çanak çömlek sergilerini, fala bakan kuşu, santur çalarak dilenen amayı, deniz canavarını, avurduna yemiş dolduran maskara maymunu, mahallebiciyi, gözlükçü dükkânını, bir sıra kunduracıları, bizim poğaçacıyı, ilahî meşrep şair Şeyh Galip'i, Esrar Dede'yi hatırlayarak Mevlevihane'nin içini, Meyer'in elbise mağazasını, Terkos Kumpanyasının şehrimizi güzelleştirmek için bin zahmet ve bin zorlukla vücuda getirip harap bir hâlde bıraktığı çeşmeliği, ihtiyar Fransız kitapçısını, Burgövi'yi, göz aletleri taciri Jan Verdu'nun dükkânını, Vayis'i, antikacı çiçekçiyi, Kitapçı Kail'i, Löbon'u, Strazburg Birahanesini görerek; Bazar Alman'a, Bonmarşe'ye, şekerlemeciye, Konkordiya ve Kristal'i geceye bırakıp Papi'ye, Gamberinoz'a, Santral'e, Komers'e, Karamano'ya, kimse var mıdır diye uğrayarak Galatasaray önüne düşülürse, gerçi yorgunluk hâsil olur ama pek o kadar hissedilmez. Hele üste başa çeki düzen verilip de Kuron'un inadına Ruayal'e girilerek bir de sade kahve içildi mi, Tokatlıyan'ın büyük pencerelerinden içeriye bakıldı mı, Lüksenburg'da oturanlara bir göz gezdirildi mi, Şişli tramvayına atlamadan başka çare yoktur.

Gülistan Bahçesi, işaret edilmemek şartıyla, bizim için saat ikiye kadar pek güzel bir dinlenme yeri olabilir. Biri alaturka, diğeri "cırcırlar" dedikleri alafranga iki çalgı var. Fakat yanılıp da içecek bir şey ısmarlayacak olursanız, meze bahsi kabarıyor. Mesela iki elma ikişer kuruştan dört, bir portakal üç, palamut eskisi kılıç dört, barbunyanın (bizim Hayati kadar olan) tekir cinsi beş, peynir (bir dilim kaşar) iki, suda pişmiş üç kuruş, Hangi birinden ısmarlarsanız, yarı şişede mezesiz kalınıyor. Çünkü büfedeki meze tabağı, bu yol düşünülerek öylece taksim ediliyormuş.

Gülistan bahçesinden dönüşte tramvay, seyyar sarhoş arabası hâlinde olduğundan türkü, mani, şarkı, sızma, tükürme gibi neşeli hâllerin hepsini birer birer görürsünüz. Galatasaray'dan inip de Kuron'a girmek niyetinde iseniz, son

derece ihtiyatlı davranmanız lazımdır. Buradaki meze meselesi öyle Gülistan bahçesinininki gibi değil, Garsonlar, ellerinden gelse, altmışlık (altmış paralık) tütünü üç kuruşa satacaklar. (Reji'nin dikkatini çekeriz.) Vasil, yine bu sene, Kuron'un bülbülü olmuş. Uğramamak da mümkün değil. Uğrayınca boğulmamak da imkân dışında. O dar, o bozuk havalı gazino durmaksızın dolup boşalıyor. Fakat iki şişe düz ile üç tabak mezeye yarım İngiliz verilince, insan sarhoşluğunu da unutuyor da âdeta ayılıyor. Sabahçı kahvelerinde sızanlara bir kere de Kuron'da keyif çatmalarını insanlık namına hatırlatırım.

Karamano'ya kumarcılar "bitirim yeri" diyorlar. Bu gibi kahveler hakkında yapmış bulunduğumuz araştırmaya göre, burası, âdeta çaresizler sığınağı olup, saat dörtten sonra, yeri olmadığı için sokak sokak gezinecekler bir kere de bu sobalı yere başvurarak otururlarmış. Garsonlarda "Ne içersiniz?" diye sorma falan yok. Su isterseniz getiriyor, ta sabaha kadar otursanız kimse aldırıyor, fakat tavla şakırtısını, bezik patırtısını, piket gürültüsünü, barbut alayını, pasata dalaveresini dinlemeye kulak ister.

Kafe dö Komers, isminden de anlaşılacağı üzere büyük bir ticarethane olduğuna göre, bir müddet dinlenmek için, cepte en az bir mecediyenin bulunması oranın şartlarındandır. Burada, alafranga çalgı ahenk yapıyor. Rakı ve meze bahsi, Kuron'un tıpkısıdır.

Yalnız Kuron'da bilardo olmayıp bunda ayrı bir bilardo salonu var ki bankota, karambol, İtalyan, İspanyol ve benzerleri oynanmaktadır.

Kristal, Konkordiya bir bakışla araştırıp incelenecek binalardan olmadığından, ikinci mektubumu bunlara ayıracağım.

SON